

TÜRK ESİKÇAĞ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HABERLER

Mayıs 2009, Sayı: 28

İÇİNDEKİLER

Editörden	1
Başyazı	
Necmi Karul, Kuzeybatı Anadolu'da Anahatlarıyla Neolitik-Kalkolitik Dönemler.....	1
Kitap Tanıtımları	
Finley, M. I., <i>Antik Çağ Ekonomisi</i> , (Çev. H. Palaz Erdemir), İstanbul 2007 (Fırat, M.)	7
Dignas, B. - E. Winter, <i>Rome and Persia in Late Antiquity, Neighbours and Rivals</i> , Cambridge and New York 2007 (Kaçar, T.)	8
Kissas, K., <i>Archaische Architektur der Athener Akropolis. Dachziegel – Metopen – Geisa – Akroterbasen</i> , Archäologische Forschungen 24, Wiesbaden 2008 (Polat, B. A.)	9
Arkeoloji Dünyasından	
Eski Ticaret Merkezi Kayseri'ye Anıt Tablet (Donbaz, V.)	10
Gediz Vadisi'ndeki Bazı MÖ II. Binyıl Buluntu Merkezleri Üzerine (Akdeniz, E.)	11
Adamkayalar Dinamitlendi !! (Durukan, M.)	13
Berlin Müzesi'nde Babil Konulu Bir Sergi (Marzahn, J.)	14
Byzantinische Kleinfunde im archäologischen Kontext / Arkeolojik Kontext İçerisinde Bizans Dönemi Küçük Buluntuları - Uluslararası Workshop (Böhlendorf-Arslan, B.)	15
Hellenismus in Kilikien - Berlin Alman Arkeoloji Enstitüsü'nde Uluslararası Bir Colloquium (Posamentir, R.) ---	15
Neolitik Dönem Çalıştayı II/Batı Anadolu ve Trakya'da Neolitik Dönem Bilgi Paylaşımı ve Kronoloji Oluşturma Girişimi (Özdoğan, E.)	16
Beginnings - New Research in the Appearance of the Neolithic between Northwest Anatolia and the Carpathian Basin, International Workshop (Özdoğan, E.)	17
İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Arkeolojik Kazı ve Araştırmalar Toplantısı - 9 (Turak, Ö.)	17
Doğu Anadolu-Urartu Veritabanı Projesi (Konyar, E.)	19
Kazı Araştırma	
Dağlık Kilikia Yerleşim Tarihi ve Epigrafya Araştırmaları - 2008 (Şahin, H.)	21
Enez Kazı ve Onarım Çalışmaları - 2008 (Uçar-Çakan, B. - S. Başaran)	22
Erzin-İssos Antik Kenti Mozaik Kurtarma Kazısı - 2008 (Çelik, Ö. - F. Kılınç)	24
Kelenderis Kazı ve Onarım Çalışmaları - 2008 (Zoroğlu, K. L.)	26
Manisa İli ve İlçeleri Prehistorik-Protohistorik Yüzey Araştırmaları - 2007/2008 (Akdeniz, E.)	27
Pedasa Kazı ve Araştırmaları - 2007/2008 (Diler, A. - H. Bulut - B. Özer)	29
Perge Kazı ve Onarım Çalışmaları - 2008 (Abbasoğlu, H.)	31
Pisidia Antiokheiası Çalışmaları - 2008 (Özhanlı, M.)	34
Soli/Pompeiopolis Kazıları - 2008 (Yağcı, R.)	35
Ziyaret Tepe Kazı Çalışmaları - 2008 (Matney, T.)	37
Enstitüden	
Enstitü Kütüphanesinden Haberler (Alparslan, M. - S. Seçer)	39
Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü'nün Yeni Muhabir Üyelerinden Haberler	40

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Haberler
Sayı: 28 (Mayıs 2009)

ISSN 1308-2078

Editörler
Meltem Doğan-Alparslan
Aşkın Özdizbay

Sayfa Düzenlemesi ve Baskı
Zero Prodüksiyon Ltd.

Yazılar kaynak gösterilmek şartıyla kullanılabilir.

Ocak ve Mayıs aylarında yayımlanır.

Enstitü Üyelerine ücretsiz verilir.

TÜRK ESKİÇAĞ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Uluslararası Akademiler Birliği Muhabir Üyesi
Corresponding Member of the International Union of Academies

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü

Ekrem Tur Sokak, No.4
34435 Beyoğlu-İSTANBUL

Tel: 0090-212-292 09 63

Faks: 0090-212-514 03 97

E-mail:

meltemalpdogan@hotmail.com

mdoganalparslan@gmail.com

doganmel@istanbul.edu.tr

www.tebe.org

Editörden

Eskiçağ Bilimleri ve kapsamı nedir?

Antropoloji, Prehistorya, Önasya Arkeolojisi, Klasik Arkeoloji, Eskiçağ Tarihi, Hititoloji, Sümeroloji, Klasik Filoloji, Epigrafi, Bizans Sanat Tarihi ile Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Bilim Dallarını içerisine alan genel bir terimdir *Eskiçağ Bilimleri*. Enstitümüzün bu adı taşımasının nedeni de budur. Tüzüğünde de belirtildiği gibi Eskiçağ Bilimleriyle ilgili bilimsel çalışmalar yapmak, yapan kişi, kurum ve kuruluşları desteklemek, basılı, görsel ve işitsel yayınlar yapmak, yayınları desteklemek, kongre, konferans, seminer gibi bilimsel toplantılar düzenlemek, yurdumuzda eskiçağ bilimleri konusunda yeni kuşak bilim adamlarının yetişmesini özendirici katkılarda bulunmak, toplumda bu alanlara ilgi uyandıracak ve bunların kültürümüzün ayrılmaz bir parçası ve insanlığın mirası olması açısından önemini vurgulayacak çalışmalar yapmak, bu konularda uzmanlık kitapları kurmak, yurtiçi ve yurtdışında kurulmuş, enstitü, araştırma merkezleri ile bilimsel işbirliği yapmak.

Enstitümüz, tüzüğünde belirtilen bu ilkelere bağlı kaldığımızı, Türkiye adına yürüttüğü projeler ile göstermiştir. Türkiye adına diyorum, çünkü Bakanlar Kurulu onayı ile alınmış Türk adını da taşımaktadır.

Enstitümüz, Uluslararası Akademiler Birliği'nde ülkemizi, Türkiye Bilimler Akademisi ve Türk Tarih Kurumu ile birlikte temsil eder bir duruma gelmiştir. Hatta Uluslararası Akademiler Birliği tarafından Enstitümüzden, akademiler birliğine aday durumundaki Azerbaycan Elmler Akademisi'ne (Azerbaycan İlimler Akademisi) rehberlik yapması istenmiştir. Enstitümüze verilen bu değer, ülkemiz resmi kuruluşları tarafından takdir edilmemiş olmalıdır ki, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hiçbir toplantıya resmen çağrılmamış, Türk arkeolojisi adına yapılan hiçbir organizasyon için davet almamıştır. Bu durum, bazı üyelerimizi ve Yönetim Kurulunu hayrete düşürmektedir. Halbuki, Türkiye Müzelerindeki kültür envanterini kayda geçirmeye olanak sağlayan CVA ve SNG projeleri ile, siz okuyucularımıza hiçbir külfet yüklemeksizin ulaşan *Haberler* dergisi ve süreli yayını olan *CollAn* ile, popüler seride yer alan kitaplar ve düzenlediği sempozyum-workshop-konferanslar ile Enstitümüzün ülkemize ve bilime hizmeti ortadadır.

2009 yılının son sayısı olarak hazırlanan 28. sayımızda, Marmara ve Trakya Bölgelerinde yapılan araştırmaların bilim tarihi ve Neolitik-Kalkolitik Dönem çalışmalarının ayrıntılı bir şekilde anlatıldığı *Başyazımız*, konunun uzmanı tarafından kaleme alınmıştır. *Arkeoloji Dünyasından* kısmında, artık alışlageldiği üzere, özgün bir diğer çalışmaya daha yer verilmiştir. Bunu takiben, Türkiye'de ve Avrupa'da organize edilen sergi, sempozyum haberleri ve yeni projeler ile zengin bir haber yelpazesi, okuyucularımızın beğenisine sunulmuştur.

Tüm ekiplere, yaklaşmakta olan 2009 çalışma sezonunda başarılı ve verimli bir dönem dileriz...

2010 yılında yeni *Haberler*'de görüşmek üzere...

Meltem Doğan-Alparslan

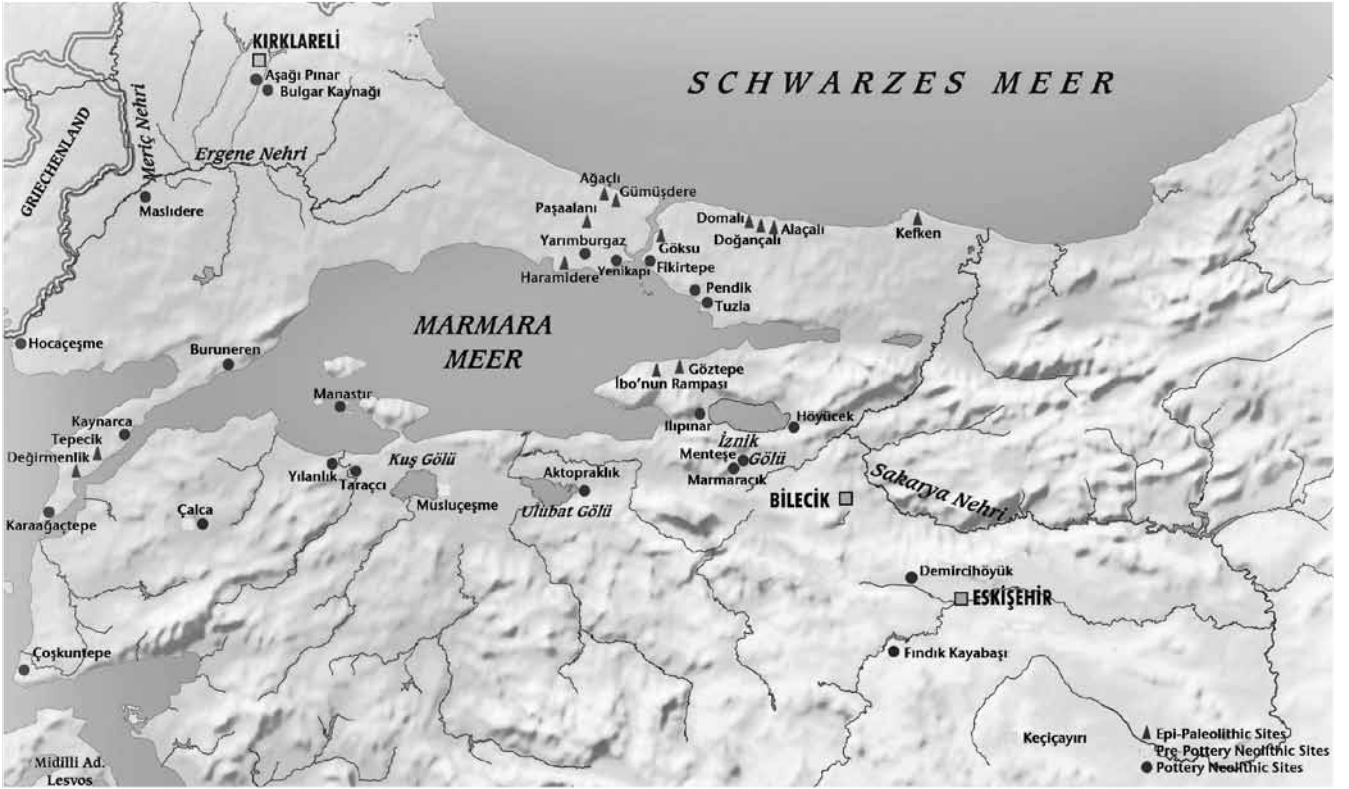
Kuzeybatı Anadolu'da Anahatlarıyla Neolitik-Kalkolitik Dönemler

Doç. Dr. Necmi Karul

Geçtiğimiz yıl İstanbul Yenikapı'da, deniz seviyesinden 6.3 m aşağıda, bir Neolitik Dönem yerleşmesinin keşfedilmesi, kuzeybatı Anadolu'da tarihöncesi döneme ilişkin bilgilerimizin ne kadar sınırlı olduğunu gösteriyordu. Kıyı topografyasının değişimi kadar, hızlı kentleşme ve sanayileşmenin olumsuz etkileri de bunun sebepleri arasındadır. Oysa Marmara Denizi çevresinde tarihöncesi ile ilgili ilk kazılar, yarım asır öncesine dayanır. İlk sistematik kazı 1952-54 yılları arasında Kurt Bittel ve Halet Çambel tarafından Fikirtepe'de gerçekleştirilir. Bu çalışmaların sonuçları, bölgedeki tarihöncesi dönemlerin tanımlanması bakımından ayırteci özelliğini Mehmet Özdoğan'ın 1979 tarihli doktora çalışmasıyla kazanır (Özdoğan 1979). Bu tarihe kadar farklı görüşler öne sürülse de Fikirtepe, nihai olarak Neolitik Dönem'in sonlarına tarihlenir ve bölgeye gelen ilk Neolitik toplumlar ile yerel Mezolitik-Epi Paleolitik avcı ve toplayıcıların etkileşimi, dolayısıyla özgün özellikler taşıyan bir kültür grubu olarak tanımlanır.

1990'lı yıllarda Arkaik, Klasik ve Gelişkin Fikirtepe-Yarımburgaz 4 olarak üç evreye ayrılan Fikirtepe Kültürü'nün, yeni çalışmalar ile daha geniş bir bölgeye yayıldığı ve daha uzun bir zaman dilimini kapsadığı anlaşılır. Buna göre artık MÖ 7. binyılın ortalarından 6. binyılın ilk çeyreğine kadar devam eden ve Boğaz'ın batı yakasından Eskişehir'e kadar uzanan bir bölgede varlık gösterdiği düşünülen Fikirtepe Kültürü'nün, kendi içindeki gelişimi de yeniden değerlendirilmeye açıktır.

Fikirtepe'nin ardından bölgedeki kazılar 1980'lere kadar kesintiye uğrar. Diğer taraftan 50'li yıllarda James Mellart, 60'lı yıllarda ise David French bölgede çeşitli yüzey araştırmaları yapar ve Ilıpınar gibi sonradan kazılacak olan bazı yerleşim yerlerini tespit ederler. Bu dönem içerisinde Şevket Aziz Kansu, Fikirtepe ve Pendik'te küçük sondajlar yapmışsa da, bu çalışmalarını kazı sistematigi içerisinde değerlendirmek güçtür. 1980'li yıllar ile birlikte araştırmalar yeniden ivme kazanır (Res.1). Özdoğan'ın bu tarihlerde yaptığı yüzey taramaları, Mellart ve French'in bulunduğu yerlere yenilerinin eklenmesini sağlar. Ayrıca Karadeniz ve Marmara kıyılarında Mezolitik-Epi Paleolitik Dönem'e ilişkin verilerle karşılaşılması, Çalca ve Musluçeşme gibi Akeramik Neolitik Dönem'e tarihlendirilen buluntu yerlerinin saptanması, Çanak Çömlekli Neolitik Dönem öncesindeki sürecin sınırlı da olsa tanımlanmasını sağlar. 1981 ve 1992 yıllarında Pendik, 1987 yılında

Res. 1 Kuzeybatı Anadolu'da Tarihöncesi Yerleşim Yerleri (Özdoğan – Gatsov 1998, Fig.1'den geliştirilmiştir)

önce Ilıpınar, ardından Menteşe kazıları yapılır. 2005 yılında başlayan Barçın Höyük ile 2004 yılında başlayan Aktopraklık kazılarına ise halen devam edilmektedir. 1986, 1988-1990 yılları arasında Yarımburgaz ve 2008 yılından itibaren yürütülen Yenikapı Neolitik Dönem kazıları Marmara'nın doğusundaki kültürel özelliklerin Boğaz'ın diğer yakasında takip edilebilmesini sağlar. Batı ucunu Yarımburgaz Mağarası'nda gördüğümüz bu özelliklerin doğudaki sınırını ise Eskişehir yakınlarındaki Demircihöyük ve Orman Fidanlığı belirler.

Bölgede şimdilik Neolitik Dönem ile ilgili öne çıkan olguların başında, MÖ 7. binyılın ikinci yarısında dışarıdan gelen ilk çiftçiler ile yerel Mezolitik-Epi Paleolitik toplumlar arasındaki etkileşimin izlenebilmesi gelir. Yerel toplulukların akültürasyonu ile sonuçlanan bu etkileşim, her iki toplumun beslenme alışkanlıkları, mimari, yer seçimi ve höyükleşme gibi özellikleriyle birbirlerinden ayırtedilebilmektedir.

Kalkolitik Dönem'in başlarında bölgede yeni bir etkinin izleri görülür. İlk çiftçi toplumların tam hâkimiyeti ve 6. binyılın ortalarına kadar olan gelişimi ise özellikle Ilıpınar ve Aktopraklık yerleşmelerinde izlenebilmektedir.

Yerel Toplumlar ve İlk Çiftçiler

Kuzeybatı Anadolu Neolitik Dönem öncesinde de iskân edilen bir coğrafyadır. Eldeki sınırlı veriye rağmen burada mikrolit endüstrisini benimseyen

Mezolitik-Epi-Paleolitik toplumların olduğu bilinmektedir. Bu döneme tarihlenen buluntu yerleri daha çok Karadeniz ve Marmara kıyı şeridinden bilinen Ağaçlı, Gümüşdere, Dolmalı, Alaçalı, Kefken gibi yerlerden edinilen yüzey bulgularıyla tanımlanabilmiştir (Gatsov – Özdoğan 1994: 100).

Bir sonraki dönem ise bölgenin batı kesimlerinde, Çanakkale yakınlarında bulunan Çalca ve Musluçesme (Özdoğan – Gatsov 1998: 214) ile Eskişehir yakınlarındaki Keçiçayırı (Efe 1996: 217) gibi yerleşimler ile tanınan Akeramik Neolitik Dönem'dir. Bu buluntu yerlerinde, Güneydoğu Marmara'dan bilinen Mezolitik-Epi Paleolitik teknolojisinden farklı, makro dilgi teknolojisini yansıtan yontmataş aletler görülür. Diğer taraftan Akeramik Neolitik Dönem buluntu yerlerinin, çiftçilikten çok avcılığa ve hayvancılığa uygun ve dağlık olarak nitelendirilebilecek yüksek kesimlerde yer almaları önemlidir (Özdoğan 1997: 18). Bununla birlikte bölgedeki ilk çiftçilerle, Akeramik toplumlar arasındaki ilişkiyi yansıtacak her hangi bir veriye henüz rastlanmamıştır.

Çanak Çömlekli Neolitik Dönem'in başlangıç aşaması Fikirtepe, Pendik, Ilıpınar, Menteşe, Barçın ve Aktopraklık yerleşmelerinde izlenir. Menteşe höyüğünün üç alt döneme ayrılan 3. evresi MÖ 6400-6000 yılları arasına tarihlenir. Barçın Höyük'ten bilinen en eski tarihler ise yaklaşık MÖ 6300'lü yılları verir. Buna karşın Fikirtepe, Pendik ve Aktopraklık yerleşimlerini tarihleyecek radyokarbon tarihleri bulunmamaktadır.

Ilıpınar höyüğünün X ve IX. tabakaları MÖ 6000-5900'lere tarihlenirken, MÖ 5. binyılın ortalarına kadar yerleşim tabakalarına rastlanır. Diğer taraftan Barçın ve Aktopraklık yerleşmelerinde halen devam eden kazılar, bölgede daha eski evrelerin olduğunu ya da en azından bu dönemin yakın bir gelecekte daha da detaylı olarak tanımlanabileceğini gösterir. Sonuç olarak altı kazı yerinden elde edilen veriler sayesinde, genel hatları ile bölgenin tarihöncesindeki gelişimini tanımlamak mümkündür.

İlk Köyler

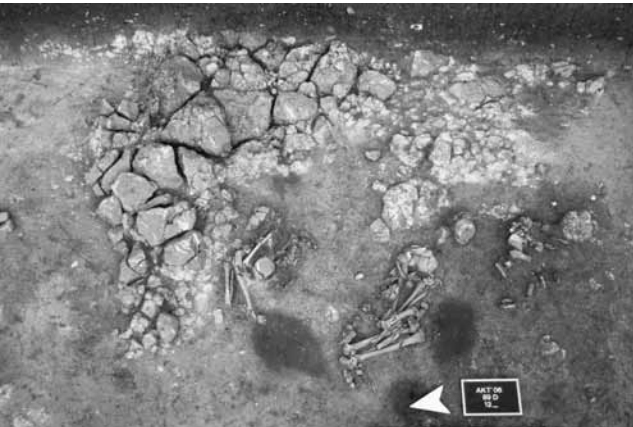
Barçın ve Menteşe Höyüklerinden elde edilen veriler, bölgeye gelen ilk mimari geleneğin kerpiç olduğunu, *pisé* ve çamur levha (*mud slabs*) teknikleri kullanılarak dörtgen planlı yapıların inşa edildiğini gösterir (Roodenberg – Roodenberg 2007:397). Her iki yerleşimden biraz daha geç bir evreyi yansıtan Ilıpınar'ın X. tabakasında da bu gelenek devam eder (Roodenberg 2008: 2). Ancak bu tabakanın son evrelerinde ve IX. tabakada kerpiç mimari, yerini dal-örgü yapılara bırakır. Artık yapı iskeleti, dikine yerleştirilmiş direklerin arasını bir tür halat şekli verilmiş organik malzeme ile örülerek inşa edilmektedir. VII. tabakaya kadar devam eden bu yapı sisteminin ileri aşamalarında ahşabın kullanımı yaygınlaşır ve yapı tabanlarının da ahşap döşeli olduğu anlaşılır. Bu tür yapılarda üst örtü beşik çatı sistemindedir ve mekânın orta aksında bulunan iki direk çatıyı taşımaktadır. X. ve IX. tabakalarda, yerleşmedeki yapıların tümü korunagelmemiş olmasına karşın konumları, bir kaynağın çevresine dizili radyan bir planı yansıtacak özellikler gösterir ve her bir evrenin 10-15 evden oluştuğu öngörülmüştür.

Yaklaşık olarak MÖ 6300-5900 yılları arasına tarihlenebileceğimiz bu zaman aralığında bölgede bir başka yapı geleneği daha vardır. Bunlar Fikirtepe, Pendik ve Aktopraklık (Res. 2) yerleşmelerinden bilinen yuvarlak planlı basit kulübelerdir. Tabanları hafif çukurlaştırılmış, yaklaşık 2-3 m çapında dal-örgü tekniği ile

inşa edilen bu yapıların bazılarının içlerinde basit bir fırın bulunmaktadır. Yerleşme düzeni ise, etraflarında avlular bulunan, dağınık olarak serpiştirilmiş kulübe-ler şeklindedir.

Mimaride gözlenen bu farklılıklar yer seçimi ve beslenme alışkanlıklarına da yansır. Dal-örgü basit kulübelerin bulunduğu Fikirtepe, Pendik (Özdoğan 1983) yine kuzey Marmara kıyılarında bulunan Yenikapı gibi deniz kıyısına kurulmuş yerleşmelerdir. Benzer bir mimarinin görüldüğü Aktopraklık kıyıya yakın olmakla birlikte dağ-eşiği olarak adlandırılabilir bir noktada, diğerlerinden daha yüksek bir konumdadır. Buna karşın dörtgen planlı mimarinin görüldüğü yerler, ovalarda yer alır. İki yerleşme grubu arasındaki diğer bir farklılık, dörtgen ve başlangıçta kerpiç mimarinin kullanıldığı ova yerleşimlerinin höyükleşme eğilimi göstermesine karşın, deniz kıyısında bulunanların düz ve bir kaç tabakalı olmasıdır. Ova yerleşimlerinin beslenme ekonomisi ağırlıklı olarak tarım ürünlerine dayalıdır. Ancak kıyıdağiler için deniz ürünlerine bağlı avcılık ve toplayıcılık, tarım ve hayvancılık kadar önemli bir besin kaynağını oluşturur.

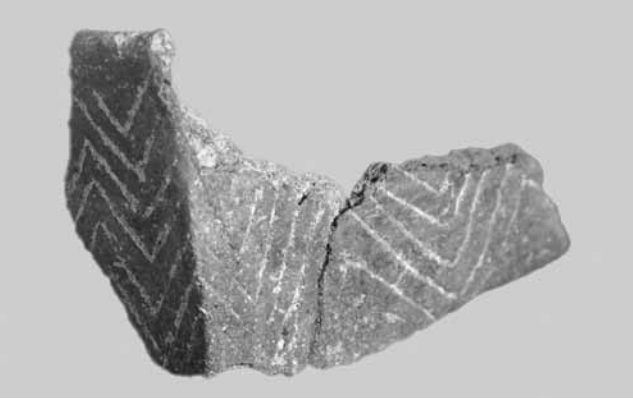
Mimari ve beslenme alışkanlıklarındaki bu farklılıklara rağmen, diğer öğelerinin bölge genelinde ortak olduğu görülür. Çanak çömlek, buluntular ve yontmataş teknolojisi tüm yerleşmelerde aynı özellikleri yansıtır. Çanak çömlek topluluğu bir kaç yüzyıla karşılık gelen bu dönemde yavaş bir değişim gösterir. İlk aşamada; Menteşe, Barçın, Aktopraklık'ta görülen mineral katkılı, "S" profilli çömlekler, kâseler ve daralan ağızlı çömlekler; siyahi kahve, krem renkli, mat açkılı yüzeylere sahiptir. Bunu takip eden süreçte ise kap formları genel olarak aynı kalmakla birlikte bazı değişikliklerin olduğu görülür. Yüzey renkleri daha mat, kahverengi, kırmızı tonlara dönüşür (Res. 3). Az sayıda da olsa ince çizi bezemeli örnekler rastlanır. Kap profilleri genellikle basit ve düz diplidir. Gövdenin üst kısmında bulunan ve bazen büyükçe

Res. 2 Aktopraklık Höyük Neolitik Dönem Yuvarlak Planlı Yapı Kalıntısı

Res. 3 Aktopraklık Höyük Neolitik Dönem, Monokrom Çanak Çömleklerinden Örnekler

Res. 4 Aktopraklık Höyük Neolitik Dönem, Kült Masası Parçası

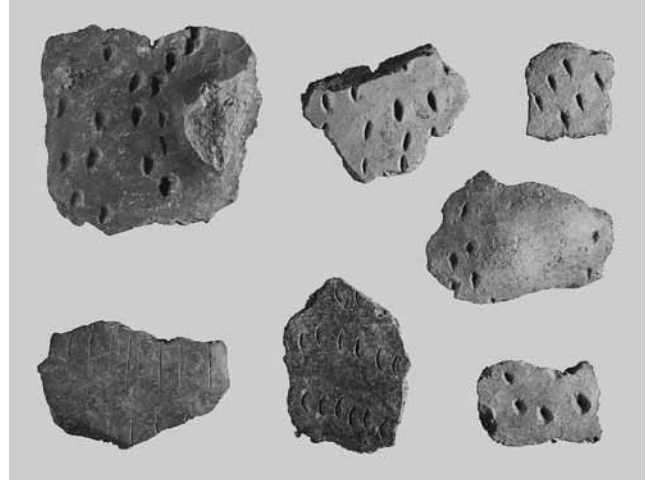
yapılan tutamaklar bu dönem için tipik bir uygulamadır. Dönemi yansıtan buluntular da ortak özellikler görülür. Kült masaları (Res. 4) ve yassı baltalar tüm yerleşmeler için standart buluntular arasındadır. Ayrıca kemik alet endüstrisi gelişkin ve zengin bir çeşitleme sunar. Kaşıklar, bız, mablak ve iğneler en çok rastlanan buluntu gruplarını oluşturur. Diğer taraftan ortaklıklar yalnızca var olan buluntularla sınırlı değildir. Figürin, pintadera, nitelikli taş boncuklar gibi kült ya da prestij ile ilgili buluntularının nadir ya da olmayışı kültürel açıdan diğer bir ortak noktadır.

Ölü gömme adetlerinde de önemli paralellikler görülür. Yerleşmelerin hemen hemen tümünde yerleşim içi gömüt geleneğinin olduğu anlaşılır. Ova yerleşmelerinde kuşuklu olmakla birlikte, yuvarlak planlı yapıların olduğu kıyı yerleşmelerinde taban altı gömütlere rastlanır.

Bütün bu veriler değerlendirildiğinde, yerli ve dışarıdan gelen çiftçi toplulukların etkileşimi konusunda bazı önermeler yapılabilir. Buna göre; bölgeye ilk gelen ve çanak çömlek kullanan tarımcı topluluklar ovalara yerleşir ve başlangıçta kerpiç kullanarak, dörtgen planlı yapılar inşa ederler. Az sayıda veriye rağmen yerleşme düzeni merkezi bir alan etrafında sistematik bir biçimde dizili yapılardan oluşur. Gerek mikrolit gelenekli yontmataş endüstrisi, gerekse avcılık ve balıkçılığa dayalı beslenme alışkanlıkları ile basit kulübelere sahip ikinci grubun ise kuzeybatı Anadolu'nun Mezolitik-Epi Paleolitik gelenekli yerli toplulukları olduğu ve zaman içinde buraya gelen tarımcı topluluklara uyum sağladıkları anlaşılır.

Gelişkin Köyler

MÖ 5800'lü yıllardan itibaren özellikle buluntu envanterinde değişiklikler gerçekleşir. Fikirtepe ve Pendik yerleşmelerinin devam etmediği görülür. Bu durum kıyı yerleşmelerinin ortadan kalktığı, tarımcı topluluklara tam uyumun gerçekleştiği, başka bir deyiş ile akültüre oldukları şeklinde açıklanabilir. Ancak yine

Res. 5 Aktopraklık Höyük, Impresso ve Baskı Bezemeli Çanak Çömlek Örnekleri

de Yenikapı örneği olası bir devamlılığın kıyı topografyasındaki değişime bağlı olarak izlenemediğini de akla getirir. Yenikapı ve Yarımburgaz 4 evresinde derin kazıma bezekli çanak çömlek topluluğu Ilıpınar VIII tabakasında da vardır. Bu mal grubunun Boğaz'ın iki yakasında da bulunuyor olması, iki bölge arasındaki kültürel bütünlüğün bu aşamaya kadar takip edilebildiğini gösterse de, bu evrenin özellikleri henüz çok net değildir.

Ilıpınar'ın VIII tabakasıyla birlikte impresso bezemeli bir çanak çömlek topluluğu ortaya çıkar (Res. 5). Ilıpınar'da halen dal-örgü yapı geleneği devam ederken benzeri bir buluntu topluluğuna sahip Aktopraklık'ın bu evresinde kerpiç tuğlalardan yapılmış yapılar ile karşılaşılır. Bir kenarında dışa doğru nişleri bulunan dörtgen planlı bu yapıların içlerinde standart olarak birer fırın bulunur. Bazı örneklerde nişin içinde ve hemen önünde, duvar boyunca uzanan ahşap sekilere rastlanır (Res. 6). Bu tabakadaki yerleşim düzeni henüz kesin olarak anlaşılammış olmakla

Res. 6 Aktopraklık Höyük, İlk Kalkolitik Dönem Yapı Kalıntısı

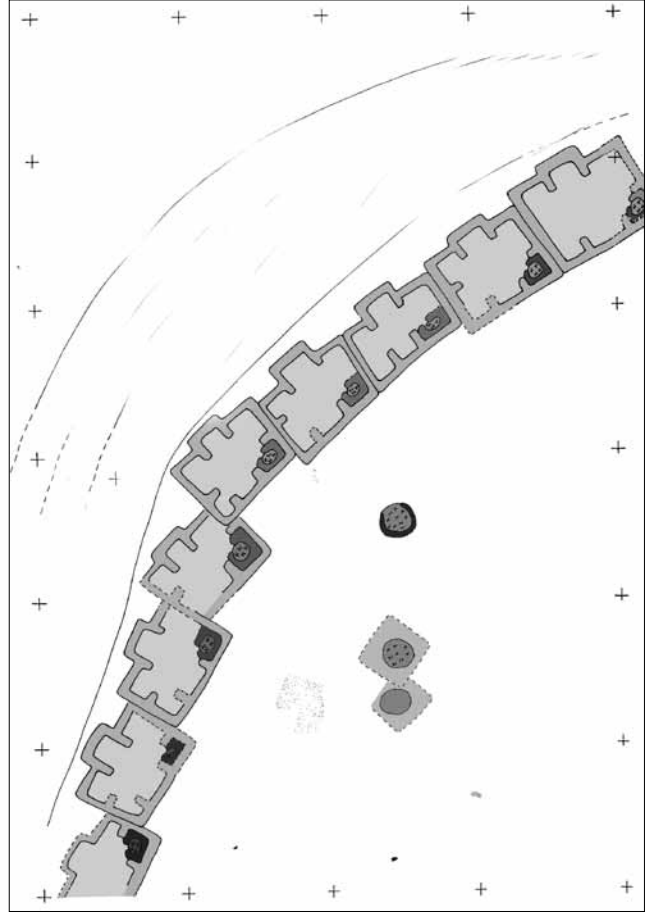
birlikte, birbirine yakın, hatta bitişik yapılardan söz etmek mümkündür. Bu durum yapım teknikleri gibi yerleşim düzeninin de tamamen değiştiğini gösterir.

Bir sonraki evre ile ilgili bilgilerimiz daha ayrıntılıdır. Bu evrede yapım tekniğinin hemen hemen aynı kalırken katı kurallara bağlı bir yerleşme düzeninin ortaya çıkar. MÖ 5700'lere tarihlenen Ilıpınar VI tabakası ile tanımlanan bu dönemde yapıların önceden tasarlanan bir plan dahilinde yapıldıkları anlaşılır (Coockson 2008: 154). Evler yine kerpiç tuğla duvarlı, kareye yakın dörtgen planlı ve iki katlıdır. Bitişik, bir daire oluşturacak şekilde yan yana sıralanan yapıların içlerinde de belirli bir düzen söz konusudur. Giriş katının orta kısmı, dolaşımın sağlanabilmesi amacı ile boş bırakılmıştır, sağ kenarda fırın, sol da ise silolar yer alır. Bu haliyle giriş katının depo ve ışık amaçlı kullanıldığı öngörülür. Üst katta yine fırın ve silolara rastlanırken, boş bırakılan alan daha fazladır.

Radyan bir düzen oluşturacak şekilde inşa edilen yapıların önlerinde avlular vardır. Daha içte ise ikinci bir yapı sırası bulunur. İki yapı dizisi arasında kalan alanın ise avluların bulunduğu yönden çit ile sınırlandırıldığı ve bu çit ile içteki yapı dizisinin arasında kalan alanda hayvanların tutulduğu öngörülür (Gerard 2001:196).

Ilıpınar yerleşmesinin bir sonraki evresi, VA döneminde daha dar bir alanda tanımlanmasına karşın, yerleşme düzeni açısından bir önceki evre ile ortak özellikler taşır. Bu dönem Aktopraklık höyüğünde daha geniş bir alandan bilinmektedir. Burada dairesel bir plan veren ve etrafı hendeklerle çevrelenmiş, olasılıkla çağdaş yerleşme birimleri söz konusudur. Hendeklerle çevrelenen bu alanlardan biri kısmen açılmış ve gerek yapımı, gerekse işlevi hakkında yeni bilgilere ulaşılmıştır. Çapı yaklaşık 100-130 m'yi bulan ovale yakını hendeğin iç açıklığı 11-13 m'dir (Karul 2007: 388). Kenarları kalker ve kil sıvalı olan hendeğin bir kaç yapım evresinin olduğu, en sonunda da doldurularak adak çukurları ve mezarlarla ilişkili bir işlev kazandığı anlaşılır.

Hendeğin işlevini koruduğu dönemde, iç kenarına sıralanan bitişik yapılardan oluşan bir yerleşim dokusu ile karşılaşılır. Yapılar kareye yakın dörtgen planlıdır ve 30-35 m²'lik bir alanı kaplamaktadır. Hendeğe bakan duvarlarında standart olarak, dışarıya doğru çıkıntı yapan nişler bulunur. Ayrıca duvarların iç kısımlarına, mekân içine doğru uzanan payandalar yapılmıştır. Bunlar çatıyı ya da olası bir üst katı taşıma işlevini üstlendikleri gibi mekânı bölümlenmek için de kullanılmıştır (Res. 7-8). Nitekim bütün yapıların güneydoğu köşedeki nişin içine zeminden yükseltilmiş kubbeli bir fırın yerleştirilmiştir.

Res. 7-8 Aktopraklık Höyük, İlk Kalkolitik Dönem
Radyan Planlı Yapılar

Evlerin ön kısımları avlu olarak düzenlenmiştir. Daha merkezi olan orta kısımda ise olasılıkla ortak kullanıma açık olan büyük fırınlar bulunmaktadır. Buradaki yapılar plan özellikleri bakımından, Can Hasan I yerleşiminden bilinen payandalı yapılarla benzer özellikler taşır. Ancak bölge yerleşmeleri Can Hasan'dan farklı olarak dairesel bir yerleşim planı yansıtır. Bu tarz bir yerleşim dokusunun diğer bölgelerden bilinmiyor olması, bu durumun şimdilik bölgeye özgü olduğunu düşündürür. Tek istisna Doğu Trakya'dan bilinen Aşağı Pınar yerleşiminin 6. tabakasıdır. Burada da bitişik düzende inşa edilen yapılar, radyan bir plan oluşturur (Özdoğan – Schwarzberg 2008: 21). Ancak

Aşağı Pınar yapılarında bölme duvarları ortaktır ve hammadde olarak kerpiç yerine ahşap kullanılmış ve dal-örgü bir yapım geleneği benimsenmiştir.

Bütün bu veriler Doğu Marmara'da 6. binyılın ikinci çeyreği ile birlikte oldukça gelişkin bir yerleşme düzenini işaret eder. Bu aynı zamanda önceden tasarlanmış bir düzeni ve iş gücünün organizasyonu olanaklı kılan bir sosyal yapının olduğunu gösterir. Yerleşim düzeni, belirli bir süre için de olsa, büyüme olasılığı olmayan kapalı bir sistemi yansıtır. Bu bağlamda ortak bir karar mekanizmasının varlığından söz etmek de olasıdır. Diğer taraftan gerek ev içindeki yapı öğelerinin standart olması, gerekse avlularda her evin önünde benzeri sabit yapı öğelerinin tekrarlanması, bağımsız bir ev içi ekonomisinin varlığını kanıtlar. Bu tabakada bulunan ve henüz tam olarak kazılmamış diğer hendekler, açıldığı kadarıyla benzeri bir yerleşim dokusunun tekrarlandığını akla getirir. Bu durumda Aktopraklık höyüğünde bu dönemin hendeklerle çevrili ve 'mahalle' olarak tanımlanabilecek birimlere sahip olduğu varsayılabilir.

Bu evredeki çanak çömlek topluluğu, başlangıçta impresso türü bir mal grubu hâkim ise de, bitişik düzenli yapılara geçilmesiyle birlikte değişir. Bitişik mimariyle birlikte, "S" profilli küresel gövdeli kahverenginin açık ve koyu tonlarında değişen bir mal grubu hâkim olur. Daha çok ince çizi bezeme ile yapılan bitki motifleri ve geometrik desenlerin hâkim olduğu bezeme anlayışı, dönemin sonlarına doğru, yerini derin kazıma bezeklere bırakır. Bu tür bezemenin en yakın örneklerine Orman Fidanlığı IV evresinde rastlanır. Diğer taraftan MÖ 6000-5700 arasına tarihlenen bir dönemde Anadolu'nun batısında ve Trakya kesiminde hâkim olan kırmızı renkli beyaz boyalı çanak çömlek topluluğunun Kuzeybatı Anadolu'da benimsenmediği görülür. Aktopraklık'ta bulunan tek parça burada şimdilik bir istisna oluşturmaktadır.

Dörtgen planlı kerpiç yapılardan oluşan dairesel yerleşme düzeni MÖ 5500'lerde aniden sonlanır. Hem Ilıpınar VB hem de Aktopraklık yerleşmelerinde izlenebilen bu dönemde birbirine yakın olarak yerleştirilen basit, çukur tabanlı dal-örgü kulübelere geri dönlür. Bu dönemdeki değişim yalnızca mimari ile sınırlı değildir. Çanak çömlek ve küçük buluntu envanteri de bir önceki evreden oldukça farklıdır. Bölgedeki bu ani değişimin nedenleri henüz çok iyi bilinmemektedir. Diğer taraftan bu evredeki toplulukların aynı insanlar mı olduğu ya da bu değişim ile birlikte bir nüfus hareketinin de mi gerçekleştiği belirsizdir.

Değerlendirme

MÖ 7. binyılın ortalarında Kuzeybatı Anadolu'ya gelen ilk çiftçi toplumlar daha çok ovalara yerleşir

ve bölgeye kerpiç mimari, çanak çömlek ile tarım ve hayvancılığa bağlı bir besin ekonomisini getirir. Çanak çömlekleri, çağdaşı Çatalhöyük VI. ile benzer özelliklerdedir. Gerek kerpiç mimari gerekse çanak çömlek topluluğu dolayısıyla ilk gelen çiftçilerin Orta Anadolu kökenli olduklarını düşünmek mümkündür. Diğer taraftan aynı dönemde daha çok kıyı yerleşmelerinden bilinen Mezolitik-Epi Paleolitik toplumlar yeni gelen çanak çömlek üretimi ve besin ekonomisini benimser. Ancak dal-örgü tekniğinde inşa edilen kulübelere ile su ürünlerine bağlı beslenme alışkanlıklarını bir süre daha korurlar. Bu süre içinde Ilıpınar örneğinin de gösterdiği gibi kerpiç mimari zaman içinde yerini yine dörtgen planlı ancak ahşap mimariye bırakır. Yarımburgaz 4, Yenikapı ve Ilıpınar'ın VIII'den bilinen bu evrenin ardından, MÖ 5800'lerde impresso türü bir çanak çömlek gibi girdilerin yanısıra kerpiç mimariye dönlür. Daha çok ova yerleşmelerinde takip edilen bu süreçte kıyı yerleşmelerinin sonlandığı söylenebilir. Ilıpınar ve Aktopraklık gibi yerleşmelerden gelen veriler mimariyle birlikte çanak çömlek ve diğer buluntulara da yansıyan ciddi bir değişimin olduğuna işaret eder. Bitişik düzenli dairesel plan veren ve hendeklerle çevrelenen oldukça gelişkin bir köy mimarisinin ortaya çıktığı bu dönem bir kaç yüzyıl yavaş bir değişim ile birlikte karakteristiğini korur. MÖ 5500'lerde ise kültürdeki bu devamlılık kesintiye uğrar. Ancak benzeri bir değişimin Orta Tuna Havzası'ndan Batı Anadolu'ya kadar uzanan bir bölgede izlenebilmesi, buradakinin de yaşanan değişimin parçası olduğunu düşündürür. MÖ 6. binyılın ikinci yarısına ilişkin verilerin olmaması ise Kuzeybatı Anadolu'da Kalkolitik Dönem'in ileri aşamalarını şimdilik karanlıkta bırakmaktadır.

Katkı Bildirimi

Aktopraklık Höyük çalışmaları T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü ve İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenmektedir (2008 Yılı Proje no: 2210). Ayrıca çalışmalarımıza büyük katkı sağlayan Karsan Otomotiv San. Tic. A.Ş., Mastership Agency Services, Akçalar Belediyesi ve Akçalar Sanayici ve İş Adamları Derneği'ne destekleri için teşekkür ederiz.

Kaynakça

- Cookson, B.C.
2008 "The House from Ilıpınar X and VI Compared", *The Ilıpınar Excavations III* (ed. J.J. Roodenberg and – S.A. Roodenberg), Leiden: 149-203.
- Efe, T.
1996 "1995 yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzeysel Araştırmaları", *XIV. Araştırma Sonuçları Toplantısı II*, Ankara: 215-232.

- Gatsov, I. – M. Özdoğan
1994 “Some Epi-Paleolithic Sites From NW Turkey: Ağaçlı, Domalı and Gümüşdere”, *Anatolica XX*, İstanbul: 97-120.
- Gérard, F.
2001 “Stratigraphy and Architecture on the Southwest Flank of Ilıpınar”, *The Ilıpınar Excavations II* (ed. J.J. Roodenberg – L.C. Thissen), Leiden: 177-221.
- Karul, N.
2007 “Aktopraklık: Kuzeybatı Anadolu’da Gelişkin Bir Köy”, *Türkiye’de Neolitik Dönem* (ed. M. Özdoğan – N. Başgelen), İstanbul: 387-392.
- Özdoğan, E. – H. Schwarzberg
2008 “Aşağı Pınar 2007 Çalışmaları”, *Haberler 25*, İstanbul: 21-22.
- Özdoğan, M.
1979 “Fikirtepe”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İÜ Edebiyat Fakültesi Prehistorya Kürsüsü, İstanbul.
1983 “Pendik: A Neolithic Site of Fikirtepe Culture in The Marmara Region”, *Beitrag zur Altertums-kunde Kleinsasien, Festschrift für Kurt Bittel*, (ed. R.M. Boehmer – H. Hauptmann), Mainz: 401-411.
- 1997 “The Beginning of Neolithic Economies in Southeastern Europe: An Anatolian Perspective”, *Journal of European Archaeology* 5.1: 1-33.
- 1998 “Tarihöncesi Dönemlerde Anadolu ile Balkanlar Arasındaki Kültür İlişkileri ve Trakya’da Yapılan Yeni Kazı Çalışmaları”, *TÜBA-AR I*, Ankara: 63-93.
- Özdoğan, M. – I. Gatsov
1998 “The Aceramic Neolithic Period in Western Turkey and in the Aegean”, *Anatolica XXIV*, Leiden: 209-232.
- Roodenberg, J.
2008 “Stratigraphy and Architecture. The basal occupation levels (Phase X and IX)”, *The Ilıpınar Excavations III* (ed. J.J. Roodenberg – S.A. Roodenberg), Leiden: 1-34.
- Roodenberg, J. – S.A. Roodenberg
2007 “Ilıpınar ve Menteşe: Doğu Marmara’da Neolitik Döneme Ait İki Yerleşme”, *Türkiye’de Neolitik Dönem* (ed. M. Özdoğan – N. Başgelen), İstanbul: 393-400.

Kitap Tanıtımları

Finley, M. I., *Antik Çağ Ekonomisi*, (Çev. H. Palaz Erdemir). Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2007. XLIV + 284 sayfa, 1 harita.

Bu çalışmada, Antik Dönem Ekonomik Faaliyetleri üzerine yazılmış sınırlı sayıdaki önemli yayınlardan biri olan Antik Çağ Ekonomisi adlı eser değerlendirilecektir. Yayın, M. I. Finley tarafından kaleme alınmış ve ilk baskısı California Üniversitesi tarafından gerçekleştirilmiştir. Eserin çalışmamızda tanıtacağımız baskısı ise H. P. Erdemir tarafından Türkçeye çevrilmiş olup, 2007 yılında Arkeoloji ve Sanat Yayınları tarafından basılmıştır.

Eser, yedi farklı bölümden oluşmaktadır. Bunlardan ilki, Antik Çağ Topluları ve Ekonomileri başlığı altında kaleme alınmıştır. Bu bölümde, öncelikle, ekonomi kelimesinin kökeni irdelenmiş; Varro ve Thukydides gibi Antik Dönem yazarlarından elde edilen verilerden hareketle, Antik Dönem ekonomisi hakkında açılımlarda bulunulmuştur. Yayınnın ikinci bölümü Antik Dönem’deki Sınıflar ve Statüler’e ayrılmıştır. Yazarın bu bölümde özellikle dikkat çekmek istediği nokta, Antik Dönem zenginliğinin ulaştığı seviyedir. Bu bağlamda, salt bu dönem yazarlarının kayıtları ele alınarak oldukça bilgilendirici verilere ulaşılabileceği örneklemelerle aktarılmıştır. Diğer bir bölüm ise Efendiler ve Köleler başlığı altında değerlendirilmektedir. Bu bölümde, Romalılardaki devlet yönetimi ve kölelik düzeni ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Bölüm içerisinde köleliğin antik dünyadaki yeri,

bu kurumun resmi hale dönüşerek yasalarla sınırlarının belirlenmesi ve son olarak “köle-özgür vatandaş-devlet yönetimi” arasındaki ilişkiler bir bütün olarak irdelenir. Çalışmanın dördüncü bölümünde, Toprak Asilzadeleri ve Köylüler’i konu edinmiştir. Statü ve toprak bağı mülkiyeti arasındaki ilişkiler; kent devletlerindeki toprak içerikli vergilendirme usulleri, büyük ve küçük çiftlikler arasındaki idari konular yine Antik Dönem yazarlarından alıntılar yapılarak detaylandırılmıştır. Kitabın bir diğer bölümü Şehir ve Taşra başlığı altında incelenmiştir. Yazar bu bölümde khora, komai, polis, urbanitas ve nobilitas gibi kent ve taşra yapılanmalarıyla ilintili temel kavramlar üzerine tartışmaktadır. Eserin altıncı bölümü Devlet ve Ekonomi ile ilinti kavramlar üzerine odaklanmaktadır. Bölüm içerisinde sırasıyla Klasik Dönem Atinası, Büyük İskender ve Roma Dönemi teşkilatlanmaları, ekonomik faaliyet alanlarındaki teknik gelişimler ve bu gelişimlerin gündelik hayata yansımaları karşılaştırmalı olarak değerlendirilmektedir. Çalışmanın son bölümü Ek Düşünceler başlığı altında irdelenmektedir. Bu bölüm genel bir değerlendirme niteliği taşır ve Antik Dönem ekonomisini etkileyen tüm kavramlarla -sınıflar, statüler, toprağın işletilmesi, kentler ve kentlerin üretime katkısı, para, kredi, savaş, imparatorluk vb.- ilintili son sözler burada aktarılır. Eser, MS 2. yy Roma İmparatorluğu’nun sınırlarını gösteren bir harita, özgün kaynakça ve dizin tablosuyla desteklenmiştir.

Sonuç olarak belirtmek isterim ki, M. I. Finley'e ait Antik Çağ Ekonomisi başlıklı çalışma, ülkemizde de henüz yeterince irdelenmemiş bir konu olan Antik Dönem ekonomik faaliyetleri üzerine odaklanan araştırmacılar için temel bilgilerin rahatlıkla ulaşılabileceği, her zaman yararlanılabilecek bir başucu kaynağı niteliği taşımaktadır.

Murat Fırat

Dignas, B. – E. Winter, *Rome and Persia in Late Antiquity, Neighbours and Rivals*. Cambridge University Press, Cambridge and New York 2007. XVI+347 sayfa, 18 resim ve 14 harita.

MÖ VI. –IV. yy'lar arasında Anadolu'yu kontrol etmiş olan İran Dünyası, Hellenistik Dönem ve onu izleyen Roma Dönemi'nde de Anadolu tarihinin ayrılmaz bir parçası olmaya devam etmiştir. Buna mukabil, İran Tarihi ülkemizdeki tarih yazıcılığının ilgi gösterdiği bir alan değildir. Rahmetli Şemsettin Günaltay'ın *İran Tarihi* adlı çalışmasından bugüne, Eskiçağ İran Tarihi'ne ilişkin dilimizdeki en önemli katkının (J. Wiesehöfer, *Antik Pers Tarihi*) bir çeviri olması şaşırtıcı değildir. Durum batı dünyasında bizden çok farklıdır. Örnekl vermek gerekirse, Cambridge University Press tarih serisinin biri, İran üzerindedir (*Cambridge History of Iran*) ve bu ilgi sürekli güncellenmektedir. Şüphesiz bu ilginin temel nedeni, Avrupa kimliğinin oluşumunda İran'ın "öteki" olarak yaptığı katkıdır. Tarih yazıcılığının kılavuzlarından "doğu-batı" kavramlaştırmasında İran hep vardır. İran, özellikle Geç Antik Çağ Roma İmparatorluğu tarihinin ayrılmaz bir parçasıdır. Çünkü Roma, MS III. yy'dan itibaren doğu sınırını İran'a karşı savunmak için aşırı çaba sarf etmiş ve bu gayret, ertesi yy'da ortaya çıkan Germen istilaları karşısında batıda yaşanan zafiyetlerin nedeni olmuştur. Bir anlamda Roma İmparatorluğu'nun batı kanadının tasfiyesinde İran'ın doğrudan bir rolü vardır. Bu yazıda tanıtımı yapılacak olan eser, bir anlamda Roma-İran ilişkilerinin Geç Antik Çağ'daki sorunlu bölümüyle ilgilenmektedir.

Daha önce, *Rom und das Persereich: Zwei Weltmächte zwischen Konfrontation und Koexistenz* (Berlin, Akademie Verlag 2001), adıyla yayımlanan bu eser, iki temel kısımdan ve on bir alt bölümden meydana gelmektedir. İki alt bölümden oluşan birinci kısımda yazarlar, Romalılar ile İran Dünyası arasındaki siyasal ilişkileri Partlardan, Sasanilerin yıkılışına kadar kapsamlı bir şekilde özetlemektedirler (s.9-49). Bu bölümde sunulan tarihsel özet, *Cambridge History of Iran* gibi başka eserlerde de bulunabilir, ancak özetin yine de çok bilgilendirici ve kolay okunabilir olduğunu not edebiliriz. Eserin esas önemi dokuz alt bölümden oluşan 'Sources and Contexts' başlıklı

ikinci kısmıdır. Burada, Roma-Sasani ilişkileri batılı, daha doğrusu Roma tarafından ele alınmakta ve hemen her alt başlık anti-İran bir perspektiften ele alınmaktadır. Sasani-Roma ilişkilerinin siyasal perspektifi, Sasanileri askeri durumu (silah taktik beceri) ve askeri çatışmalara ilişkin kaynaklardan alıntılar, kronolojik olarak sunulmaktadır (s. 53-118). Bunun yanı sıra iki güç arasındaki diplomatik trafik, yani savaşları sona erdiren antlaşmalar ve metinleri (244, 298, 363, 422, 562, 628 tarihli antlaşmaların metinleri) açıklayıcı notlarla sunulmaktadır (s. 119-151). Roma-İran arasındaki sorunlu coğrafyalar, Doğu Anadolu ve Arabia, bu kaynak derlemesinde iki ayrı bölüm olarak yer almaktadır. Güneyde Arabia (aşağı yukarı mod. Ürdün) ve buradaki Palmyra ve Hatra gibi önemli kentler; Lakhmiler ve Gassaniler gibi Arap kabilelerine ilişkin atıflar (s. 152-172), Taberi istisna kabul edilirse, daha çok Roma ve Bizans kaynaklarındandır.

Benzer bir durum o dönemde Armenia olarak bilinen Doğu Anadolu'daki Roma-İran ilişkileri için de geçerlidir (s. 173-209). Geç Antik Çağ'da Roma ve İran'ın dini kültürü olan Hıristiyanlık ve Zerdüştlük, eserde ihmal edilmemiştir. Farklı dinlere sahip olan Roma ve İran Dünyası'nda dinin, politik ilişkilerin gelişimindeki rolü de değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, Zerdüştlük'ün koruyucusu olarak Sasani Kralları ve buna mukabil Hıristiyanlık'ın koruyucusu olarak Roma İmparatorları (özellikle Constantinus ve sonrasında) doğu ve batı kaynaklarından ele alınmaktadır (s. 210-231). Sasani Krallarının bir süre sonra da, Roma'nın 'istenmeyen Hıristiyanlarının yani Nasturilerin koruyucusu olduklarına da dikkat çekilmektedir. Ammianus Marcellinus ve Theophylactus Simocatta'da yapılan alıntılar ise Roma ve İran Dünyasında 'imparator' ve 'krallar kralı' kavramı üzerine yoğunlaşmaktadır (s. 232-241). Eserin son ana bölümü, doğu-batı arasındaki diplomasi, istihbarat, sürgünler ve karşılıklı kültürel ilişkilere ayrılmıştır (s. 242-65). Eserin sonunda Sasani Kralları ve Roma İmparatorlarının karşılaştırmalı kronolojik listesi, genel bir kronoloji ve kısa bir sözlük yer almaktadır. Ayrıca bu son bölümde, Geç Antik Çağ'da Roma-İran ilişkileri üzerine çalışmak isteyenlere büyük fayda sağlayacak kapsamlı bibliyografyadır (s. 282-325).

Yazarların daha giriş bölümünde (s. 1-6) konuyu "doğu-batı" ayrımı perspektifinde ele alacaklarını ilan etmiş olmaları ve genelde kaynaklarını bu noktadan seçmiş olmaları şaşırtıcı değildir. Keza, III. yy'da Sasanilerin İran'da iktidara gelmesiyle başlayan Roma ile İran arasındaki savaş halini, Romalı veya Avrupalı bakış açısından 'Sasani Saldırganlığı' ile açıklamaktadırlar. Oysaki, tersine bir bakış söz

konusu değildir. Bu bağlamda söz konusu eser, ‘tarih yazımı’ ve ‘kimlik inşası’ arasındaki etkileşime ilginç bir örnek oluşturmaktadır.

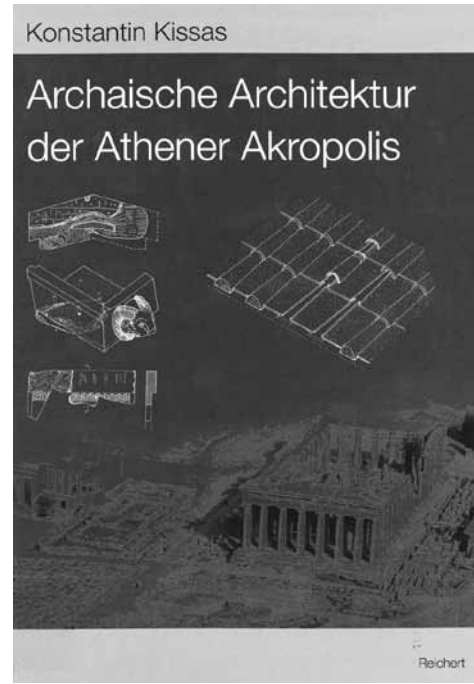
Turhan Kaçar

Kissas, K., *Archaische Architektur der Athener Akropolis. Dachziegel – Metopen – Geisa – Akroterbasen, Archäologische Forschungen 24. Reichert Verlag, Wiesbaden 2008. 116 sayfa, 22 Levha, metin içerisinde 32 siyah-beyaz resim ve buluntu çizimleri, ekinde dijital fotoğraf ve çizimleri içeren CD.*

“Archaische Architektur der Athener Akropolis” (Atina Akropolisinin Arkaik Mimarisi) başlığı altında Archäologische Forschungen serisinin yirmi dördüncüsü olarak yayınlanan kitap, Atina Akropolisinde 1977 yılından bu yana yürütülen, dağınık durumdaki eski buluntuların bir araya getirilerek envantere alınma projesinin bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Giriş ve sonuç dışında 6 bölümden oluşan kitabın ekinde, fotoğraf ve çizimleri içeren CD sunulmaktadır. Yazarının giriş kısmında belirttiği üzere kitapta ele alınan Arkaik mimariye ait parçalar MÖ 480’deki Pers tahribi sonrası açılan çukurlardan geldiği gibi, Akropolis üzerindeki geç dönem yapılarında devşirme olarak da kullanılmıştır. Devşirme parçalar ilk kazılar sırasında bu yapılar kaldırılırken toplanmış ve 25 büyük taş deposuna konulmuştur. Dolayısıyla ait oldukları Arkaik yapı konteksi hakkında pek fazla bilgi mevcut değildir. Yazar bugüne kadar, taş depolarından 21 tanesinin araştırıldığını ve 18000 parça eserin envantere alındığını belirtmektedir.

Kitapta, yukarıda bahsedilen çok sayıdaki mimari parça arasından 258 adedi seçilerek değerlendirilmiştir. Bunu yaparken tüm parçalar, ait oldukları mimari çerçevesinde ele alınmıştır. Değerlendirilen parçalar arasında ağırlığı; mermer çatı kiremitleri, üst yapıya özellikle akroterlere ait parçalar, geison parçaları ve metop parçaları oluşturmaktadır. Mimari parçaların ait olduğu birimler Lakonya tipi mermer çatı, H planlı yapının metopları, Eski Athena Tapınağı’nın eğik geison’u, Eski Athena Tapınağı’nın akroter altlıkları ve Hekatompedon – Eski Athena Tapınağı olmak üzere 6 ana başlık altında toplanmış ve her biri kitabın bir bölümü olarak ortaya konmuştur. Hekatompedon – Eski Athena Tapınağı ile ilgili toplam 3 bölüm yer almaktadır. Sonuç kısmının ardından bir de envanter numaraların ile katalog numaralarını içeren karşılaştırmalı liste sunulmuştur.

Kitabın bölümlerine bakıldığında, her bir yapı veya mimari birim başlığı altında öncelikle kısa bir araştırma tarihçesi ve yapıya dair genel bilgiler verildiği görülmektedir. Ayrıca, eğer varsa, kazı sırasındaki fotoğraflar metin içerisine konulmuştur. Bazı hallerde

yapı yazıtları ve antik kaynaklardaki bilgilerden yararlanılmıştır. Daha sonra çalışmaya dahil edilen mimari parçalar üzerinde tek tek durularak, her biri metin içinde açıklanmış, ait olabilecekleri yerler, yapı içerisindeki konumları tartışılmıştır. Her bölümün sonunda bir de katalog mevcuttur. Katalogta eserler buluntu yeri ve envanter numarası gibi genel bilgilerin yanı sıra ölçüleri ve kısa tanımları ile verilmiştir. Bazı önemli parçaların, örneğin yazıtlı veya süslemeli parçaların tamamlamalı çizimleri katalog içerisinde yer alır. Diğer tüm buluntu çizimleri ve fotoğrafları ise kitabın ekinde sunulan CD’nin içerisinde katalog numarası ile kaydedilerek sunulmuştur. Karşılaştırmalardan yola çıkarak yapılar için tarihleme önerileri, mimari parçaların hangi yapılara ait olabileceğine, yapıların tiplerine ve işlevlerine dair bir takım görüşler öne sürülmüştür. Ayrıca bölümleri oluşturan bazı mimari öğeler için rekonstrüksiyon önerisi getirilmiştir.

“Hekatompedon – Eski Athena Tapınağı” kısmında yapı, araştırma tarihçesi ile sıkı bir bağlantı içerisinde ele alınarak herhangi bir katalog oluşturulmaksızın, daha çok mimarisi ve süslemesi üzerinde durularak aktarılmıştır. Bunu yaparken diğer yapılar ile ilişkisine değinilmiş ve bir takım lokalizasyon önerileri getirilmiştir.

Sonuç bölümü Almanca ve Yunanca olmak üzere çift dilli olarak yazılmıştır. Önce kısaca araştırmanın evreleri ve metottan bahsedilmiş, daha sonra ele alınan mimari öğelere tek tek değinilerek genel değerlendirmeleri yapılmıştır. Ayrıca tarihleme önerileri ile yapım aşamaları ve yapının işlevine dair birtakım görüş ve düşünceler belirtilmiştir.

B. Ayça Polat

Arkeoloji Dünyasından

Eski Ticaret Merkezi Kayseri'ye Anıt Tablet

MÖ 1950-1750 yılları arasında Anadolu ile ticari ilişkiler yürütmüş olan ve geçimlerini Anadolu'ya kalay, kumaş, hububat ve işlenmiş ziynet eşyaları satarak temin eden ve Anadolu Ticaret Kolonileri olarak bilinen Asurlu tüccarların ticari ilişkilerinin, yazılı kayıtları olan çiviyazılı 20 bini aşkın iş mektubundan bir tanesinin yeniden yazılmış bir replikası yapıldı.

240x200x35 cm büyüklüğündeki modern tablet, bugün Kayseri şehrinin büyük meydanlarından (eski lise yakınında) birisini süslemektedir. Kayseri Belediye Başkanlığı'nın şehrin meydanlarını doldurmak ve süslemek için Kayseri'nin özelliklerine ışık tutacak abidevi görüntülere yer verme kararı neticesinde yapılan üç görünümünden (kayak yapan sporcular, dağa tırmanan dağcılar dahil), bir tanesi olarak, büyük bir tabletin heykeli seçilmiştir.

Bir iş mektubu olan bu tabletin içeriği, hemen hemen bütün tabletlerin içeriğine çok benzeyen bir üslupla yazılmış, yazandan yazılana iletilen talimatlar şeklindedir. Şüphesiz geniş Kayseri meydanlarını süsleyen heykeller bunlardan ibaret değildir. Şehrin ana meydanları at üstündeki Atatürk Heykeli, ve Medeniyetler Zincirini gösteren bronz kabartmalarla da dolmuş durumdadır. Avni Sekban ve İnyet Türkoğlu isimli iki heykeltıraşın yaratıcı güçleriyle meydana getirilmiş, yukarıda bahsi geçen heykel grupları ile bir Kültepe tableti heykelini dikme işi, bu heykeltıraşlara verilmiştir. Tabletın şekli ve ölçüsü şehir meydanında görülebilecek büyüklükte tasarlanmıştır. Normal bir Kültepe tabletinden 20-25 defa daha büyük olan tablet tasarımında, tabletin eni biraz fazla tutulmuşsa da, 2007 yılının ilk aylarında bu satırların yazarından yardım rica ettiklerinde, kendisinin bundan haberi yoktu. Heykeltıraş Avni Sekban kendisiyle görüşüp gitmişti. Tabletın metninin hazırlanıp onlara verilmesi gerekmekteydi. Ancak 3-4 ay gibi uzun bir süre bir talep gelmedi. 2006 Eylül ayı ortalarında, İnyet Türkoğlu'nun telefonuyla gelen bilgi: Tabletın hazırlandığı ve çamurun kurumaması için bir an evvel yazılması gerektiği şeklindedir. Kendilerine, çamurun nemli bir bez ve havlularla örtülmesi salık verilmiştir.

Tabletlerin önceden hazırlandıklarını ve yazım aşamasına kadar nemli bezlerle kaplı olarak saklandıkları, Suriye-Tel Mardik Höyüğü'nde bulunan Ebla Tabletlerinden de bilinmektedir. Tablet arşivinde de şekil verilmiş boş tabletler bulduk. Lagaş Tabletleri çok sütunludur (15-18). Bunların bazı sütunlarındaki

yazılar çok silik ve sathiydi. Yazısı geç yazılan kısımlar nemini kaybedince satıh sertleşir ve stylus çamura tam girmez.

Netice olarak iş mektubunun hazırlanıp, marangoza ısmarlanan dev stylusla yazma işi, bu satırların yazarı tarafından bir gün gibi kısa bir zamanda bitmiştir. Kayseri'nin yakınında bulunan Kültepe Höyüğü kökü 4 bin yıla kadar geri giden büyük bir ticaret merkezidir. Bugün Kayseri'nin büyük bir ticaret merkezi olmasında geçmişinin rolü yadsınamaz.

Kayseri meydanlarından birisinin bir tablet heykeli ile doldurulmuş olması Kayseri'nin eski tarihine verdiği önemi göstermektedir. Asılları stellere, kayalara kazınan bu büyüklükte bir tablet ilk defa yazılmaktadır. Ancak original bir tabletin ön yüzünün yazısı arka yüzünün yazısıyla terstir. Eski katipler ön yüz dolunca (bizim yaptığımız gibi) tableti sağdan sola doğru çevirmiyorlar, alt kenarı da yazı ile doldurarak tableti dikine arkaya çeviriyorlardı. Kayseri'ye dikilen tablette her iki yüz okunabilsin diye aynı yazılmıştır.

1924 yılında Çek Bilgini Bedrich Hrozný tarafından Kayseri'ye 25 km uzaklıkta bulunan ve Asur Ticaret Kolonileri Merkezi olan Kültepe'de bir mevsim sürdürülen kazı çalışmaları esnasında 2000 civarında Akadca'nın Eski Asur lehçesiyle yazılmış kil tablet bulunmuştu. Hrozný kazı alanına bir daha dönmemiş ve bu önemli kazı yeri 1948 yılından itibaren Prof. Dr.

Anıt Tablet ve Yazarı Veysel Donbaz

Tahsin Özgüç tarafından yönetilen kazılarla devam etmiştir.

50 yılı aşkın bir süredir devam eden Kültepe kazılarından 2002 yılı itibariyle 22300 tablet bulunmuştur (C. Michel, *Old Assyrian Bibliography* 2003). Bu sayı son zamanlarda ele geçirilen tabletlerle 500 kadar artış göstermiştir. Bu tabletlerin içerikleri, genel hatları itibariyle ticaretle ilgilidir. Mezopotamya'daki Asur şehrinde (Dicle üzerinde) 20-25 siyah eşekten oluşan kervanlarla yola çıkan Asur'lu tüccarların, Anadolu'ya mal getirerek satma fikri nasıl oluştu bilinmiyor. Ancak, Anadolu'da ihtiyacı duyulan kalay ve kumaşın pazarlanması için 775 km'lik mesafeyi aşmayı göze almaları, bu işin kârlı olduğunun bir işaretidir. Başlangıçta bir kaç hayvan yükünden ibaret olan kumaş ve kalay satımı için Kayseri yakınlarındaki *kārum* Kaniş'e gitme girişimleri, zamanla büyük bir organizasyona dönmüş; *kārum*'da dükkanlar, evler inşa edilerek tüccarların Anadolu'da eğlenmelerine olanak sağlanmıştır. İçerikleri ödünç para, mal alımı-satımı, mal nakli, evlenme, boşanma, ev alımı-satımı, faiz oranları ve ödeme koşulları, mahkeme kararları, ortaklıklar, talimat ve rica ve şikayet mektupları, temrin tabletleri, ticaretin gereği olan temel düsturlar, Anadolu Beylikleri ile yapılan anlaşmalar, ticaret şartlarını belirleyen prensip ve şartlar, kardeşlik (*ahhātu*) kontratları ve temyiz kararlarıdır. Metinler yazılırken de ihtilafe düşmeye sebep olacak muğlak ifadelerden kaçınılmıştır. Bu ticaretin destekçilerinden olan Asur kralı Sargon bile, bu ticarete bulaşmış ve bir kaç eşek yükü tutan kalayını satılmak üzere güvendiği ve Anadolu'ya ilk gelenlerden olan tüccar Pūšu-kēn'e emanet etmiştir. Bu devri takibeden Orta ve Yeni Asur Devirleri'nde anlı-sanlı sarayları olan Asur Krallarının ilklerinden olan Sargon (1920/19-1881/1880), öyle görünüyor ki, Anadolu'dan kazandığı kalay kârıyla geçinmiştir.

Son zamanlarda yapılan tarihi rekonstrüksiyonların ışığında Erişum I ile başlayan (1974-1935/1933) ve Şamşī-Adad I (1811/1808 -1876) ile biten Asurluların Anadolu mecaraları, eskiden düşünüldüğü gibi 100-150 yıl değil 198 (Veenhof, *NABU* 2007-49) ve ötesine geçen rakamlara (213) çıkmak eğilimindedir (Veenhof, *Mesopotamia, The Old Assyrian Period, Orbis Biblicus et Orientalis* 160/5, 2008, 29). Kral Sargon emrinde bulunan ve *kārum* Kaniş'deki *bēt kārum*'un Asur'daki karşıtı *bēt ālum* "ticaret odası"ndan, Asur şehrinin habercilerinden (*šiprū ša ālum*), komiserden (*rābišum*) yardım almak yerine güvendiği tüccar Pūšu-kēn'den yardım alıyor. Sargon'un Pūšu-kēn'e yazdığı mektuplardan birisi şöyledir: *Waklum'dan (lonca başı) Pūšu-kēn'e: Babam burada size şu şekilde bir talimat vermişti. 'Eğer gerçekten evladım-san ve beni seviyorsan, öyleyse Asqudum'un parasını*

ele geçir'. Şimdi sen bana mektubunda şunları yazdın: 'Adam çok tehlikeli bir pozisyonda. Kendi otoritemle parayı yakalayamıyorum.' Eğer gerçekten babam isen ve beni seviyorsan, oraya, sana iki mektup getiriyorlar, bir tanesini oku ve diğerini yedekte tut. Eğer gerçekten babam isen ve beni seviyorsan, babamız ona pek çok mal verdi, en azından kendi otoritenle bir talent gümüşü ele geçir, mümkünse fazlasını. Bir şekel gümüş bile kaybolmasın. Sanki, bunu bana bir hediye veriyormuş gibi vererek beni sevindir. Senin için tanrı Asur ve kendi tanrıma dua edeceğim. Sanki söz konusu para kendi paranmış gibi meseleye gereken önemi göster. Babam hayattayken bana naklettiğin sözlerine gelince, mektubu okuduktan sonra şahsen senin için mesuliyet hissediyorum.' 2007 yılında şehrin meydana dikilen tablet de Pūšu-kēn'e yazılmıştır.

Veysel Donbaz

Gediz Vadisi'ndeki Bazı MÖ II. Binyıl Buluntu Merkezleri Üzerine

Gediz Vadisi, özellikle doğu-batı doğrultusunda uzanan konumundan dolayı Batı Anadolu'daki diğer birkaç akarsu vadisi gibi karasal Ege Kültürlerinin denize, dolayısıyla Ege'nin denizsel kültürlerine ulaşmasını sağlamaktaydı. Oldukça erken tarihlerde denize sıfır noktadaki Panaztepe'nin bu ilişkiler açısından özel bir yerinin olduğu anlaşılmaktadır. Bölgede bu dönemle ilişkili saptanan merkez sayısı fazla değildir. Bu sebeple saptanan her buluntu merkezinin ayrıntılı incelenmesi gerekmektedir. Bölgenin eski çağlardaki jeomorfolojik yapısına dair çalışmalar da yetersizdir. Panaztepe'nin bulunduğu son derece önemli araziden doğuya Manisa civarına kadar olan ovalık kesimin jeomorfolojik açıdan da incelenmesi gerekmektedir. Bu incelemelerde Gediz'in sık sık yatak değiştirmesi, yoğun miktardaki alüvyal dolgu ve yamaç erozyonunun dikkatle incelenmesi gerekmektedir. Bu tür çalışmaların Hitit metinlerinin verdiği bilgilerden yola çıkılarak Batı Anadolu'da yer aldığı düşünülen bazı bölgelerin lokalizasyonuna da fayda sağlayacağı açıktır.

Gediz'in denize döküldüğü nokta ve çevresinin MÖ II. binyıldaki durumu Panaztepe kazıları sayesinde ayrıntılarıyla anlaşılmağa başlanmıştır. Ancak daha iç kesimlere doğru gidildikçe bölgenin MÖ II. binyıl kültürleri hakkındaki bilgiler azalmaktadır. Bu bilgiler yüzey araştırmaları ve çeşitli şekillerde müzelerle kazandırılan eserlere dayanmaktadır. 1967 yılında köylüler tarafından Çerkez Sultaniye'ye bağlı eski adı Eğriköy yeni adı Bağyolu olan köyde çıkarıldığı bildirilen mezar buluntuları bu döneme ilişkin sınırlı da olsa katkı sağlamaktadır. Bir kireç kuyusu açılırken tesadüfen bulunan mezarın köylülerin verdiği ifadeler

doğrultusunda bir küp mezar olabileceği düşünülmüş, ancak ele geçtiği yerle ilişkili herhangi bir arazi çalışması yapılmamıştır (Boysal 1967: 19; Hanfmann – Waldbaum 1968: 52). Yalnızca K. Z. Polatkan ile G. M. Hanfman Çerkez Sultaniye'ye giderek eseri bulanlarla bir görüşme yapmışlardır (Hanfmann – Waldbaum 1968: 52). Araziye gitmeyen French ise burasının yakınındaki Eğriköy'ün mezarlığı olabileceği şeklinde bir yorum yapmıştır (French 1969: 52).

Mezardan çıkarılan ve yöre halkı tarafından Manisa Müzesi'ne teslim edilen eserler, bir Miken amphorası ile yerel üretim bir vazodan oluşmaktadır (Hanfmann – Waldbaum 1968: 52; French 1969: 52; Mee 1978: 121,125,156; Mee 1998: 138; Özgünel 1983: 738, 739; Özgünel 1996: 45; Akyurt 1998: 20). Buluntular arasında en çok ilgi çeken Manisa Müzesi'nde 639 Env. No ile kayıtlı Miken amphorasıdır. Armut formu amphoranın yüksekliğini Boysal 17cm, 17,3 cm, ağız çapı: 10,1 cm'dir (Özgünel 1996: 45. Boysal'ın yayınında ölçüler biraz daha farklıdır Boysal 1967: 48, dpn. 30). Bezeme kulplar arasında ve omuzda çapraz tarama ile gövdede yatay kuşaklardan oluşmaktadır.

Bu amphorayı Boysal Geç Helenistik (GH) III C'ye (Boysal 1967: 19), Hanfmann – Waldbaum ise olasılıkla Rodos kökenli şeklinde nitelemişler ve GH III B'ye tarihlendirmişlerdir (Hanfmann – Waldbaum 1968: 52), French eseri GH IIIA1'e tarihlendirmiştir (French 1969: 52), Mee ise Hanfmann ve Waldbaum'un tarihlendirmesine eleştiri getirerek eseri Argos kökenli olarak düşünmüş ve GH III A1'e tarihlendirmiştir (Mee 1978: 125). Eser hakkında ayrıntılı bilgi veren Özgünel, Furumark form 46, bezeme 57,2 ile benzer bu kapla ilgili olarak form yönünden, Kıbrıs'tan gelen Kourion, Klavdhia, Dhekelia, Müskebi ve Kos (İstanköy) örnekleriyle, bezeme yönünden ise Prosymna, Tiryns ve Akhaia'dan gelen küçük amphoralarla ilişkilendirerek GH III A2 dönemine tarihlendirmiştir (Özgünel 1983: 739; Özgünel 1996: 45, dpn. 50).

Bugüne kadar bu mezarın bulunduğu yerin tam olarak tespit edilmesine yönelik herhangi bir çalışma yapılmaması üzerine bölgede yürüttüğümüz yüzey araştırmaları sırasında Bağyolu'da dâhil olmak üzere civardaki tüm köyler mezarın çıktığı kireç ocağının tespit edilmesi amacıyla araştırılmıştır (Bu çalışma, TÜBİTAK SOBAG tarafından desteklenen 107K030 No.lu "Prehistorik-Protohistorik Çağlarda Manisa ve Çevresi" başlıklı Araştırma Projesi kapsamında, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından verilen izinle yürütülen yüzey araştırması verilerine dayanmaktadır. Böylesine önemli bir imkân sağlayan TÜBİTAK yetkililerine, yüzey araştırması iznini veren Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne,

yardımlarından dolayı Manisa Valiliği'ne, Müze Müdürlüğü'ne ve Akhisar Belediyesi'ne teşekkürlerimizi sunarım). Özellikle yörede bulunan yaşlı vatandaşlarımızla yapılan görüşmeler sonrasında, belirtilen tarihlerde yörede sadece Büyük Sümbüller köyünde kireç ocağı bulunduğu, eserlerin de bu kireç ocağından çıktığının söylenmesi üzerine köye ulaşılmıştır. Köyde yapılan görüşmeler ve arazi çalışmaları sonucunda köyün hemen kuzeyindeki kayalık arazide eserlerin çıktığı kireç ocağı bulunmuştur. Bu önemli Miken buluntu topluluğunun çıkış yerinin Bağyolu değil daha kuzeybatıdaki Büyük Sümbüller Köyü olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla buluntu yerinin Bağyolu yerine Büyük Sümbüller olarak değiştirilmesi gerekmektedir (Alınan GPS koordinatları: 1- 35520325 D – 4287532 K; 2- 35520339 D – 4287541 K).

Bölgede bu mezar grubu dışında çağdaşı buluntuların ele geçtiği bazı höyük yerleşimleri de vardır. Bu merkezler, Manisa'nın kuzeybatısındaki Üçpınar Beldesi'nin 4 km güneybatısındaki Baklatepe Höyüğü (Alınan GPS koordinatları: 1- 35532836 D – 4283856 K; 2- 35532927 D – 4283804 K) ile Eğriköy ovasında, Gülbahçe'nin 1 km güneybatısındaki Avlutepe Höyüğü'dür (GPS koordinatları: 1- 35530241 D – 4284991 K; 2- 35530325 D – 4284839 K). Bunlardan, yöre halkı tarafından "Baklatepe" adıyla anılan höyük 1959 yılında French tarafından 1959 yılında Eğriköy adıyla tespit edilmiştir (French 1969: 52). 100x80 m boyutlarında ve 5 m yüksekliğindedir. İlk Tunç Çağ (İTÇ), Orta Tunç Çağ (OTÇ) ve Son Tunç Çağ (STÇ) buluntusu vermektedir.

Avlutepe Höyüğü ise 100x50 m boyutlarında ve 2 m yüksekliğindedir. 1959 yılında yine French tarafından tespit edilmiştir (French 1969: 52). French burayı, Çerkeztevfikiye (Gülbahçe) adıyla anmaktaysa da yerel adı "Avlutepe"dir. Yüzeyinde az miktarda SKÇ ve İTÇ bulunmaktayken yoğun OTÇ ve Geç Tunç Çağ (GTÇ) seramiği vardır. French'in araştırmalarında ise Baklatepe'de Miken olabilecek kuşku iki parça dışında (French 1969: Fig. 19, 18-19) Miken ithal ya da yerel üretim kesin bir parça bulunmamıştır.

Sonuç olarak, Ege Denizi kıyısı olasılıkla da Panaztepe civarıyla İç Ege Bölgesi arasındaki doğal güzergâh üzerindeki Gediz (Hermos) Vadisi'ndeki bu üç buluntu merkezinden Çerkeztevfikiye adıyla anılanın Büyük Sümbüller, Eğriköy adıyla anılanın Baklatepe, Çerkez sultaniye (Eğriköy-Bağyolu) adıyla anılanın Avlutepe şeklinde değiştirilmesi gerekmektedir.

Engin Akdeniz

Kaynakça

Akyurt, M.
1998 *M.Ö. II. Binde Anadolu'da Ölü Gömme Adetleri*, Ankara.

- Boysal, Y.
1967 "Karya Bölgesinde Yeni Araştırmalar/New Excavations in Caria," *Anadolu* 11: 1-30, 31-56.
- Desborough, V.R.d'A
1964 *The Last Mycenaeans and their Succorsors: An Archaeological Survey c.1200-1000*, Oxford.
- Erkanal, A. – H. Erkanal
1986 "A New Archaeological Excavation in Western Anatolia, Panaztepe", *Turkish Review Digest Quartely*, I/3: 67-76.
- Erkanal, A.
2004 "Anadolu Miken İlişkileri", *Arkeoatlas* 3: 90-93.
- D.H.French, D.H.
1969 "Prehistoric Sites in Northwest Anatolia: Balıkesir and Akhisar/Manisa Areas", *AS* 19: 41-98.
- Hanfmann, G.M.A. – J.C.Waldbaum
1968 "Two Submycenaean Vases and a Tablet from Stratonikeia in Caria", *AJA* 72 : 51-56.
- Mee, C.
1978 "Aegean Trade and Settlement in Anatolia in the Second Millennium BC," *AS* 28: 123-138.
- 1998 "Anatolia and the Aegean in the Late Bronze Age," *The Aegean and the Orient in the Second Millennium B. Aegaeum* 18, E. Cline – D. Harris-Cline (ed.), Liège/Austin: 137-146.
- Özgünel, C.
1983 "Batı Anadolu ve İçerlerinde Miken Etkinlikleri," *Bellekten* 47: 697-743.
- 1996 *Mykenische Keramik in Anatolien, Asia Minor Studien* 23, Bonn.

Adamkayalar Dinamitlendi !!

Mersin İli, Kızıkalesi beldesi Adamkayalar mevkiinde bulunan ve MÖ 3. yüzyıldan itibaren yapılmaya başlanmış olan rölyefler, hazine aramak gerekçesiyle, yerleştirilen dinamit lokumları vasıtasıyla ikinci kez patlatılmıştır. Bu saldırıda rölyeflerden bir tanesinin bacakları kopmuş, aynı mekânda bulunan ve kült amaçlı kullanıldığı düşünülen nişlerden biri yok edilmiştir.

Adamkayalar, Patlama Öncesi

Günümüze kadar oldukça sağlam ulaşmış olan eserler, gün geçtikçe, tüm bölgede ve tüm yurttan görülen hızlı tahribattan etkilenmeye başlamıştır. Geri dönüşü olmayan bu tahribat, Mersin bölgesinin en önemli tarihi eser grubunu hedef almış bulunmaktadır.

Adamkayaların Anlamı:

Adamkayalar hem üst düzey yöneticilerin gömüldükleri mezarlık, hem de belli zamanlarda yapılan anma törenleri için bir kült alanıdır. Kabartmalar, ölmüş olan önemli kişilerin anılarını yaşatmak üzere, yakınları tarafından yaptırılmıştır. Ölen kişi kimi zaman asker, kimi zaman ise rahip giysileri içinde resmedilmiş, bazen tek başına, bazen de çevresinde karısı, çocukları ya da hizmetlilerinin bulunduğu bir ortamda tasvir edilmiştir.

Eserler konum olarak derin bir vadinin dik yamacına işlenmiş olmaları nedeniyle, son derece etkileyici bir görkem kazanmışlardır.

Adamkayalar İçin Yapılması Gerekenler:

Suçluların yakalanması konusu güvenlik kuvvetlerine ait olmakla birlikte, tahrip olan noktaları onarmak ve bunun tekrarlanmaması için gerekli önlemleri almak, akademik ve bürokratik makamların sorumluluğundadır.

Sadece Mersin'in değil, tüm Anadolu'nun ve dünyanın en önemli kültürel mirasları arasında yer alan Adamkayalar'da, ilk adım olarak rölyeflerin restore edilmesi önem taşımaktadır. Eş zamanlı olarak, Adamkayalar'ın bulunduğu alanda peyzaj çalışması yapılması ve bu mekânın ahşap merdivenler ve korkuluklarla bir ören yeri olarak düzenlenmesi gerekmektedir. En önemli adım olarak ise, her geçen gün artarak devam eden tahribatın önüne geçmek amacıyla, bu mekânda yirmi dört saat bekçi bulundurulması şarttır. Bu tip kültürel yatırımlar doğrudan ülkemizin prestiji ile ilgili konular olduğu için, masrafların bahane olarak gösterilmesi doğru değildir. Kaldı ki, bu ören

Adamkayalar Kült Alanı, Patlama Öncesi

*Adamkayalar,
Patlama
Sonrası*

*Adamkayalar
Kült Alanı,
Patlama
Sonrası*

yeri kısa zamanda kendi masraflarını karşılayabilecek potansiyele sahiptir. Kontrol edilebilir bir giriş mekânı yapılı ve kapıda düşük bir giriş ücreti alırsa, buraya yapılacak olan yatırım kısa zamanda geri dönecektir. Bununla birlikte Mersin, çok özel bir ören yerine sahip olacak ve Adamkayalar ülkemizin prestij noktalarından biri haline gelecektir.

Murat Durukan

Berlin Müzesi'nde Babil Konulu Bir Sergi

2008 yılının Nisan ayında, “Babylon war nicht Babel“ sloganı altında, “Büyük Babil” sergisinin reklamına ilişkin ilk tanıtımlar başlamıştı. 26 Haziran 2008 yılında Berlin Pergamon Museum’da “Büyük Babil” sergisi açılmıştır (26.06.–05.10.2008). Söz konusu slogan, aynı zamanda serginin en önemli amaçlarından bir tanesini ortaya koyar. Böylece, Babil konusu açıldığında, başvurulacak ikincil tarih yazıcılığının bir eseri olan İncil’in ya da sıkça site edilen antik yazarların temelsizliğini gözler önüne serer. Babil sergisinin ana fikri bu nedenle, bugün halen Avrupa’da var olan Babil imajının tam tersini ortaya koymaktır.

Sergi, eski Babil’in hayatı hakkındaki ayrıntılı betimlemeleriyle, Mezopotamya’nın bu bölgesine ilişkin

tarihi ve kültürel önemi üzerine yeni ve güvenilir bir resmi oluşturmaya çalışmaktadır. Bununla birlikte, Avrupa’nın bu bölgeye ne denli borçlu olduğunu göstermektedir. Serginin temelini, sadece Berlin’deki müzenin eserleri değil Avrupa, Kuzey Amerika ve hatta Suudi Arabistan’dan gelen ve çoğunluğunu son derece değerli eserler oluşturmaktadır (Siyasi nedenlerden dolayı Bağdat’tan eser getirilmesi mümkün olamamıştır). Günümüze kadar tanık olunmamış bir işbirliği ile başta Avrupa’nın üç büyük müzesi olmak üzere (Le Louvre, Paris; The British Museum, London; Staatliche Museen, Berlin), bu konsepti oluşturmuş ve birlikte ev sahiplerinin imkanları ölçüsünde Paris’te, Londra’da ve Berlin’de bu sergi gerçekleştirilmiştir (Paris: 10.3. – 2.6.2008; Londra 13.11.2008 – 15.3.2009).

3000 m²’den fazla bir alan içerisinde gerçekleşen sergi, iki farklı dünya görüşünü ana tema olarak seçmiştir: Vorderasiatischen Museum’da arkeolojik araştırmaların realitesi olan “Wahrheit/Gerçek” ve daha çok güzel sanatlara yansımaya işaret eden “Mythos/Mitos”. Sergi 562.000 kişi tarafından ziyaret edilmiştir.

İki ciltten oluşan sergi katalogu da yine “Wahrheit/ Gerçek” ve “Mythos/Mitos” adlarıyla satışa sunuldu (Babylon – *Mythos und Wahrheit*, Bd. 1 „Wahrheit“ hrsg. von J. Marzahn – G. Schauerte; Bd. 2 „Mythos“, hrsg. von M. Wullen – G. Schauerte. München, Hirmer Verlag 2008). Katalogta, sergiden çok daha farklı konulara değinmek mümkün olmuştur. “Wahrheit/ Gerçek” adlı ciltte, şu konulara önem verilmiştir: Krallık, Mimarlık, Din, Hukuk, Ekonomi, Bilim ve Günlük Hayat. Buna karşın “Mythos/Mitos” cildinde; Babil Sistemi, Nebukadnezar, Günah, Semiramis, Kule Yapımı, Apokalypse ve Dil Karmaşası.

Günümüzde gittikçe daha da önem kazanmaya başlayan, Avrupa’ya gelen Babil kültür mirası konusu, Berlin Müzesi’nin bir mekânında “Transformasyon” başlığı altında verilmeye çalışılmıştır.

Babil Sergisi’ne ilaveten, uzun zamandan beri planlanmakta olan bir diğer sergi, Zürich’te gerçekleştirilmiştir. Zürich Üniversitesi’nin kuruluşunun 175. yıldönümü nedeniyle, üniversitenin arkeolojik koleksiyonun yer aldığı mekânlarda 18.04. – 31.08.2008 tarihleri arasında “Könige am Tigris – Medien assyrischer Herrschaft/ Dicle Nehri’nde Krallar – Assur Krallığının İletişim Kaynakları” başlıklı bir sergi düzenlenmiştir. Ana konsepti için, bu satırların yazarı tarafından 2004 yılında Dresden’de gerçekleşen ve benzer başlıklı bir diğer sergi temel alınmıştır. Zürich’deki bu sergi, orada bulunan koleksiyon ve İsviçre’den getirilen eserler sayesinde, daha da zenginleşmiştir. Bu serginin de katalogu yayınlanmıştır (Elena Mango

– Joachim Marzahn – Christoph Uehlinger (Hrsg.), *Könige am Tigris – Medien assyrischer Herrschaft*. Zürich, Verlag Neue Zürcher Zeitung 2008).

Joachim Marzahn
(Almanca'dan Çeviren Metin Alparslan)

**Byzantinische Kleinfunde im
archäologischen Kontext / Arkeolojik
Kontext İçerisinde Bizans Dönemi Küçük
Buluntuları
Uluslararası Workshop**

Demir, tunç ya da kemikten yapılmış ziynet eşyaları, aletler, silahlar ve oyuncaklar ile cam kaplar gibi Bizans Dönemi'ne ait küçük buluntular, alışılmadık eserler değildir. Buna rağmen, şimdiye kadar yeteri kadar yayınlanmamış ve bu nedenle yorumda, tipolojide ve kronolojide birçok eksikliği bulunmaktadır. Bu eksiklik sadece arkeolojik buluntu yerinin kontexti ve stratigrafisi sayesinde kapatılabilir.

2-4 Haziran 2008 tarihlerinde Alman Arkeoloji Enstitüsü (DAI) İstanbul Şubesi'nde, Koç Research Center for Anatolian Studies ve İstanbul Arkeoloji Müzeleri ile ilk defa arkeolojik konteklerden gelen Bizans Dönemi küçük buluntuları konu alan bir workshop düzenlenmiştir. Gerda Henkel Vakfı tarafından desteklenen toplantıya 11 ülkeden 46 konuşmacı ve çok sayıda kayıtlı dinleyici katılmıştır.

Bildiri konularını gruplamak gerekirse: küçük buluntuların teorik ve analitik olarak araştırılması, Bizans ve Batı ilişkileri, kazılardan gelen küçük buluntuların takdimi (sınıflandırma, tipoloji ve tarihlendirme) ve metal, kemik ya da tahta aletler ile geleneksel öğeler, ziynet eşyaları, giysi öğeleri, kumaşlar, damgalar, mühürler ve cam gibi özel buluntu gruplarının araştırılması.

Bizans Dönemi küçük buluntuları, bugüne kadar geniş bir şekilde çalışılmadığı için, çok sayıda makalede büyük tartışmalar meydana gelmiştir. DAI İstanbul Şubesi'nin *Byzas* adlı yayın dizisi çerçevesinde yayınlanması öngörülen bildirilerin, araştırmanın devamı için bir temel oluşturacağı kanısındayız.

Beate Böhlendorf-Arslan

**'Hellenismus in Kilikien – Berlin Alman
Arkeoloji Enstitüsü'nde
Uluslararası Bir Colloquium**

13-14 Şubat 2009 tarihlerinde Alman Arkeoloji Enstitüsü (DAI)'nin Berlin'de bulunan merkezinde "Hellenismus in Kilikien/Kilikya'da Hellenizm" konulu uluslararası bir colloquium düzenlenmiştir. Son yıllarda, bu bölgede yoğunlaşan ve sayısı artan

arkeolojik/eskiçağ tarihi araştırmalarına rağmen Ovalık Kilikya'nın MÖ 4.-1. yy'ı hakkındaki bilgilerimiz sınırlıdır. Buradan yola çıkarak, proje yürütücülerini bir araya getirmenin ve tüm yeni sonuç ve görüşleri bir potada toplamının yararlı olacağı düşüncesi doğmuştur.

Bu buluşma fikrinin çıkış noktasında 2002-2007 döneminde DAI'nin İstanbul Şubesi çalışanları ile İstanbul Üniversitesi (İÜ) arasındaki işbirliği ile gerçekleşen 'Karasis' ve 'Anazarbos' proje çalışmaları bulunmaktaydı. Her iki proje, başta birbirinden farklı gibi görünse de, daha sonra bu görüş değiştirildi. Karasis'deki inşaat faaliyetleri ve kullanım dönemi, yüzey buluntuları nedeniyle, tahmin edildiğinden daha geç bir döneme tarihlenmelidir (MÖ 2. yy- MÖ 1. yy). Anazarbos'un yerleşim tarihi ise tahmin edildiğinden daha erken başlamaktadır (MÖ 2. yy-MS 14. yy). Böylece her iki yerleşim, başlangıçta aynı tarihlerde varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bu da, bir bağlantıya işaret etmek ve yakınında bulunan başka yerleşimlerle olan bağlantı sorusunu ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle, Karasis (A. Hoffmann, T. Radt, S. Polla) ve çevresi (M. de Voss), ayrıca Anazarbos (R. Posamentir, A. de Giorgi) ile ilgili bildirilerden sonra, başka katılımcılar da son yıllardaki çalışmalar hakkında bilgiler vermişlerdir: Magarsos (R. Rosenbauer), Akören (U. Wulf-Rheidt) ve Sirkeli Höyük (N. Kreutz). Akören'de kendini gösteren ve Hellenistik Dönem'e kadar uzanan mimari gelenekleri ya da Sirkeli Höyük gibi küçük bir yerleşimin kazısında ele geçen son derece kaliteli buluntular ilginçtir. Anazarbos ve Magarsos gibi yüzey araştırmaları, buluntuları ve başarılı jeofizik çalışmalarıyla, bahsedilen konu ve dönemi için ne denli büyük bir potansiyele sahip olduğuna işaret etmektedir. Yazılı kaynaklardan daha iyi bilinen Orontes kıyısındaki Antiochia, sık sık karşılaştırmalar için kullanılmış ve bir bildiri konusu halinde olmasa da G. Brands, W. Held ve W. Höpfner gibi uzmanların varlığı sayesinde temsil edilmiştir.

Daha önce Ovalık Kilikya'nın, Hellenistik Dönem öncesi buluntu yerleri ve yerleşme şemaları aydınlatılmıştı (N. Arslan). Bu da bölgenin, bir bütün olarak ele alınması ve onun gelişimi için önemli bir öge idi. Önceden fark edildiği gibi, Hellenistik yerleşimlerin çoğu, kuşkusuz Prehistorik bir geçmişe sahip olsa da, MÖ 1. binyılın ilk yarısına ait buluntuların neredeyse tamamı, eksik görülmekte ya da şimdiye kadar tam olarak anlaşılmamıştır. Bu görüş, sayılan tüm yerleşmeler için geçerlidir. Bununla beraber, ovadaki Hellenistik Dönem yerleşmelerinden Karasis dışındakilerin tümü, çok az ya da hiç tahkimatlandırılmamış, ayrıca, az bir öneme sahip olduğu görüntüsünü vermiştir. Bu açıdan, Karasis'in anıtsal tahkimat sistemi içerisinde yer alan yapıların temsili yönü tekrar ilgi odağı olmaktadır. Çünkü diğer yerleşmelerden tahkimat sistemi

açısından tamamen ayrılmaktadır. Böylece, bu kalenin fonksiyonu ve Çukurova’da yer alan diğer yerleşmelerle ilişkisi daha da önem kazanmıştır.

Toplantının ikinci günü bir yandan yazılı ve nüvizmatik kaynaklardan elde edilen tarihsel bilgilere (G. Salmeri, M. H. Sayar, K. Trampedach, M. Meyer), diğer yandan komşu Dağlık Kilikya’daki gelişimiyle karşılaştırmaya yönelik bildiriler sunulmuştur (D. Wannagat, N. Kramer, S. Durugönül, E. Katzy). Burada, bazı temel şemaların beklenmeyecek kadar benzerlikler gösterdiği, ancak Ovalık Kilikya’nın hem coğrafi hem de siyasi yapısı nedeniyle farklı bir gelişim tarihine sahip olduğu anlaşılmıştır. Her iki konu, önceki gündən daha geniş bir coğrafi alanı kapsamaktaydı. Bu konu, bildiri sunmayan (R. Ziegler ya da G. Mietke gibi), ancak bölge tarihinin uzmanı olarak kabul edilen katılımcılar tarafından hararetle tartışılmıştır. Bu büyük ilgi ve kısmen farklı görüşleri ortaya koyan tartışmalar nedeniyle, bildirilerin bir cilt olarak yayımlanması kararı alınmıştır. Son yıllardaki farklı projeler sebebiyle, Ovalık Kilikya araştırmalarının büyük ilerleme kaydettiği açıkça anlaşıldıysa da, birçok soruların açık kaldığı ve yeni araştırma sonuçlarını beklediği görülmüştür.

Richard Posamentir

(Almanca’dan Çeviren Metin Alparslan)

Neolitik Dönem Çalışmayı II

Batı Anadolu ve Trakya’da Neolitik Dönem Bilgi Paylaşımı ve Kronoloji Oluşturma Girişimi

İlki 2007 yılında gerçekleşen Neolitik Dönem Çalıştayının devamı niteliğinde olan II. çalıştay, 2-3 Mart 2009 tarihleri arasında İstanbul Üniversitesi Prehistorya Anabilim Dalı ve Ege Üniversitesi Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı ortak çalışması olarak, Hollanda Araştırma Enstitüsü, İstanbul Arkeoloji Müzeleri ile İstanbul Üniversitesi Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı üyelerinin katılımıyla gerçekleşti.

Yakın zaman öncesine kadar, çok az bilgi sahibi olduğumuz Batı Anadolu ve Trakya Bölgesi’ndeki Neolitik Dönem araştırmaları, geçtiğimiz son on yılda önemli bir aşama kaydetmiştir. Özellikle Ege ve Kuzeybatı Anadolu’da başlayan yeni çalışmalar Anadolu’nun batısındaki Neolitik Dönem toplumlarının yapısı ve gelişim süreci ile detaylı sonuçlar vermeye başlamıştır. 2007 yılında Batı Anadolu ve Trakya’da Neolitik Dönem üzerine çalışan bilim insanlarını bir araya getiren ve *Batı Anadolu ve Trakya’da Neolitik Dönem* başlıklı ilk çalıştayda, farklı kurum/enstitüler tarafından üretilen bilginin paylaşımı ve gerek bölgesel

gerek kronolojik boyutuyla, geniş bir ölçekte, bilginin yeniden nasıl üretilebileceği konu edinilmişti. Bu çalıştay sırasında Batı Anadolu’daki Neolitik Dönem kültürlerinin Ege, Kuzeybatı Anadolu ve Trakya Bölgelerinde yoğunlaştığı ve öncelikli olarak aynı kültür bölgesi içinde birbirlerine yakın olarak bulunan yerleşmelerinin ilişkilendirilmesi, ardından daha geniş bir bölge içinde değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmış ve bir sonraki toplantının bu kapsamda yapılması kararlaştırılmıştı. Bu bağlamda II. çalıştay *Batı Anadolu ve Trakya’da Neolitik Dönem Bilgi Paylaşımı ve Kronoloji Oluşturma Girişimi* başlığı ile gerçekleştirilmiştir.

İki günlük bir program kapsamında, önce aynı bölge içinde yer alan yerleşmelerin kültürel ve kronolojik bir süreç içinde tanımlanmasını sağlayacak çalışma grupları oluşturulmuştur. Bu bağlamda ilk gün, her grup kendi bölgesinden gelen verileri, yerleşmelerden gelen malzeme örneklemeleri ile birlikte değerlendirmiştir. İkinci gün önce grup sözcüleri kendi bölgelerini tanıtmış, ardından Batı Anadolu ve Trakya bölgesindeki Neolitik Dönem toplumları üzerine genel tartışmalar yapılmış ve bölgedeki sürecin birbirleriyle yakından ilişkili olarak geliştiğini gösteren genel şema tanımlanabilmiştir.

Çalıştayın ilk günü Prof. Dr. Refik Duru “Göller Bölgesi Neolitik Dönem Hakkında Genel Bir Değerlendirme” başlıklı konferansı ile Batı Anadolu Neolitik Dönem kültürlerinin anlaşılması bakımından çok önemli olan bölgeyi, araştırma tarihçesi ve yeni araştırmalar ile birlikte yeniden ele alınmıştır. İkinci gün Prof. Dr. Harald Hauptmann “Neolitik Dönem Boyunca Anadolu, Ege ve Yunanistan Arasındaki Etkileşim-Kişisel Deneyimlere Dayalı İzlenimler-” başlıklı konferansı ile, Batı Anadolu Neolitik Dönem toplumlarıyla doğrudan etkileşim bölgesi içerisinde kalan Yunanistan’daki Neolitik Dönem kültürlerini değerlendirmiş, her iki bölge arasındaki paralelliklerin yalnızca kültürel boyutta olmadığını, araştırmaların tarihçesi bakımından da ortaklıkların olduğuna dikkati çeken konuşmasıyla kapanışı yapmıştır.

Geçtiğimiz Mart ayında düzenlenen etkinlik, Batı Anadolu ve Trakya’daki Neolitik Dönem toplumlarının daha iyi anlaşılmasına yönelik önermelerin yanı sıra, farklı uzmanlık alanlarından gelen ve değişik kurumlarda çalışan bilim insanları arasındaki bilgi alışverişinin üst düzeyde gerçekleşmiş olması bakımından da oldukça anlamlı olmuştur. Çalıştay bir sonraki toplantının bölgenin, Anadolu Neolitik Dönem’i içindeki yerinin saptanabilmesi amacıyla Orta Anadolu ve Göller Bölesi yerleşimleri ile birlikte yeniden ele alınması gayesi ile sonlandırılmıştır.

Eylem Özdoğan

Beginnings

New Research in the Appearance of the Neolithic between Northwest Anatolia and the Carpathian Basin International Workshop

Dr. Raiko Krauß (Tübingen), Dr. Barbara Horejs (Viyana), Dr. Dan Ciobotaru (Timişioara), Prof. Dr. Norbert Benecke (Berlin) ve Dr. Felix Pirson (İstanbul) tarafından düzenlenen çalıştay 8-9 Nisan 2009 tarihleri arasında Alman Arkeoloji Enstitüsü İstanbul şubesinde gerçekleşmiştir.

Anadolu ile Güneydoğu Avrupa arkeolojisi, Neolitik Dönem boyunca yoğun bir etkileşimin izlerini taşımasına rağmen araştırma tarihçesi, kronoloji sorunları ve yaklaşım farklılıkları nedeniyle, çoğu zaman birbirinden bağımsız olarak değerlendirilmiştir. Özellikle Anadolu'nun batısındaki arkeolojik çalışmaların yakın bir zaman öncesine kadar yok denecek kadar az olması, Anadolu platosundan bilinen Neolitik Dönem toplumlarının, yoğun bir şekilde araştırılan Güneydoğu Avrupa'daki çağdaşlarıyla karşılaştırılmasını ve her iki bölge arasındaki etkileşimin anlaşılmasını güçleştirmiştir. Ancak son yıllarda Batı Anadolu'da yapılan araştırmaların sayısının giderek artması, Anadolu ile Güneydoğu Avrupa arasında, bilinmeyen bu bölge ile ilgili önemli bulguları ortaya koymuştur. Diğer taraftan Güneydoğu Avrupa'da özellikle Yunanistan ve Orta Tuna Havzası gibi önemli kültür bölgelerinde yapılan eski çalışmaların, farklı bakış açılarıyla yeniden değerlendirilmesi ve bölgedeki arkeolojik çalışmaların daha geniş ölçekli ve kapsamlı araştırmalara dönüşmüş olması, bölgenin geneli ile ilgili yeni değerlendirmeleri de zorunlu kılmıştır.

Bütün bu gereklilikler her iki bölgede çalışan, özellikle genç kuşağı temsil eden bilim insanlarını bir araya getirmeyi amaçlayan çalıştayın başlıca sebebi olmuştur. Bu kapsamında özellikle Neolitik Dönem'in başlangıcına yönelik bir içerik belirlenmiş ve Anadolu'nun batısından Orta Tuna Havzası'na kadar uzanan bir bölgedeki yerleşme ya da kültür bölgelerini kapsayan yeni araştırmaların sunumu yapılmıştır. Çalıştayın ilk günü bölgesel değerlendirmelere geçmeden önce, Dr. Bernhard Weninger (Köln) (O. Jöris-Neuwied, L. Clare-Köln ve E. Rohling-Southampton ile birlikte) "Rapid Climate Change in the Eastern Mediterranean during the Holocene, with special emphasis on the Archaeology of the 8600-8000 ka cal BP Interval" başlıklı konuşma ile iklim çalışmalarını; Joachim Burger (Mainz) ise "The Colonization of Europe by Cattle and Man as seen by DNA from their Bones" başlıklı konuşması ile DNA çalışmalarını konu edinen ve bölgenin geneli için bir altlık oluşturacak sunumlar yapmıştır. Ardından Batı

Anadolu, Trakya ve Bulgaristan'da yapılan çalışmalarını içeren bir dizin dahilinde sunumlara devam edilmiştir. Çalıştayın birinci günü, açık bir konferans şeklinde düzenlenen ve Prof. Dr. Mehmet Özdoğan (İstanbul) tarafından verilen "Balkan Neolithisation - the Anatolian View" başlıklı konuşma ile sonlandırılmıştır. İkinci gün Yunanistan, Sırbistan ve Romanya'daki arkeolojik araştırmaların sunumu yapılmış ardından genel değerlendirmelere gidilmiştir. Araştırmaların sunumlarıyla birlikte tartışmalara da genişçe yer verilmiş ve çalıştay Kuzeybatı Anadolu ve Trakya yerleşmelerinden gelen arkeolojik malzemenin görülmesi amacıyla, İstanbul Üniversitesi Prehistorya Anabilim Dalı Laboratuvarı'na yapılan gezi ile tamamlanmıştır.

Eylem Özdoğan

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

Arkeolojik Kazı ve Araştırmalar Toplantısı – 9

Geleneksel İstanbul Üniversitesi (İÜ) Edebiyat Fakültesi Arkeolojik Kazı ve Araştırmalar Toplantısı'nın dokuzuncusu, 15-17 Nisan 2009 tarihleri arasında, Güzel Sanatlar Bölümü Kuyucu Muratpaşa Medresesi'nde gerçekleştirildi. Toplantı bu yıl Anadolu Arkeolojisi'nin ve Protohistorya ve Ön Asya Arkeolojisi Anabilim Dalı'nın duayen hocalarından Prof. Dr. Refik Duru onuruna düzenlendi. Sempozyumda İÜ Edebiyat Fakültesi öğretim üyeleri 2008 yılında yaptıkları Kazı ve Yüzey Araştırmalarını, yüksek lisans ya da doktorasını yapan veya tamamlayan genç bilim insanları da çalışmalarının ilk verilerini ya da sonuçlarını sundular.

Sempozyum 15 Nisan Çarşamba günü Arkeoloji Bölümü Başkanı Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu ve Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Korkut Tuna'nın açılış konuşmalarıyla başladı. Gül Ersoy Puluhan ve Arkeolog Berna Tuncer Aydemir'in keman dinletisi eşliğinde, Prof. Dr. Refik Duru'nun yaşamından kesitlerin sunulduğu görsel sunumla hocamız izleyicilere tanıtıldı.

Bildirilerin her yıl olduğu gibi bölgesel sınıflamaya göre sunulduğu toplantının ilk oturumu, Prof. Dr. Taner Tarhan başkanlığında açıldı. İlk konuşmacı Prof. Dr. Gülsün Umurtak, ilk kazılarını Prof. Dr. Refik Duru'nun başlattığı "Bademağacı Kazıları-2008" başlıklı bildirisinde 2008 yılı çalışmalarının sonuçları ve ileri ki yıllarda yapılacak yeni çalışmalar hakkında bilgi verdi. Daha sonra Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu "Perge Kazı ve Onarım Çalışmaları 2008" ve Işıl Işıklıkaya "Perge Mozaikleri" ve Dr. Özgü Çömezoglu, Doç. Dr. Engin Akyürek, Dr. Ayça Tiryaki "Rhodiapolis Bizans Kilisesi, 2008 Yılı Çalışmaları" başlıklı bildirisini sundular.

Oturum başkanlığını Prof. Dr. Mehmet Özdoğan'ın yaptığı ikinci oturumda, Prof. Dr. Turan Efe "Keçiçayırı Kurtarma Kazısı 2008", Erkan Fidan "Küllüoba Kazıları 2008", Prof. Dr. Elif Tül Tulunay "Nif (Olympos) Dağı 2008 Yılı Kazısı" ve Doç. Dr. Necmi Karul "Aktopraklık Höyük 2008 Yılı Çalışmaları" konulu bildirimlerini aktardılar. Prof. Dr. Nur Balkan-Atlı'nın başkanlık ettiği günün kapanış oturumunda Dr. Emre Güldoğan "İTA (İstanbul Tarihöncesi Araştırmaları) 2008 Yılı Çalışmaları", Prof. Dr. Mehmet Özdoğan "Kırklareli 2008 Yılı Kültür Sektörü Çalışmaları" başlıklı bildirimlerini sundular. Böylece sempozyumun ilk gününde İÜ bilim adamlarının Anadolu'nun batısı ve güneyinde gerçekleştirdiği çalışmaları tanıtılmış, elde edilen Arkeolojik bulgular değerlendirilmiş oldu.

16 Nisan Perşembe günü, Marmara Bölgesi araştırmalarını konu alan ilk oturum Prof. Dr. Mihriban Özbaşaran başkanlığında açıldı. Özgen Kurt "TAYEX Bizans-Marmara 2008: Yokedilen Zamanı Belgelemek", Yrd. Doç. Dr. Ufuk Kocabaş "Yenikapı Batıkları Projesi 2008 Yılı Çalışmaları" ve Doç. Dr. Ahmet Güleç "Fatih Camii Koruma Çalışmaları" konulu bildirimlerini sunarak Kültür Varlıklarının belgelenmesi ve korunmasının önemini vurguladılar. Oturumun son konuşmacısı Prof. Dr. Sait Başaran "Enez Kazıları" başlıklı bildirisini sundu. Prof. Dr. Elif Tül Tulunay'ın başkanlığında açılan ikinci oturumda Prof. Dr. Nur Balkan Atlı "Göllü Dağ 2008", Prof. Dr. Mihriban Özbaşaran "Aşıklı Höyük 2008" ve Yüksel Dede "Bir Neolitik Evin Yeniden İnşası" adlı bildirimlerini aktardılar. Prof. Dr. Gülsün Umurtak'ın başkanlığında yapılan üçüncü oturumda Müge Ergun "Bir Çatlhöyük Evi: Arkeobotanik Çalışmalar", Doç. Dr. Erhan Bıçakçı "Tepecik Çiftlik Kazısı-2008", Prof. Dr. Sevil Gülçur "Güvercinkayası 2008 Kazısı" ve Pınar Çaylı "Güvercinkayası 14 Numaralı Ev'in Yerleşmedeki Önemi Üzerine Yeni Veriler" isimli bildirimlerini sundular. Günün son oturumu Prof. Dr. Turan Efe başkanlığında yapıldı. Bu oturum Prof. Dr. Sevil Gülçur'un "Orta Anadolu Tarihöncesi Yerleşmeleri ve Kültürel Çevre" ve Şafak Nergis'in "Yakındoğu Neolitik Dönemi'nde Phallous Sembolü Sorunu" konulu bildirimleri ile son buldu. Böylelikle sempozyumun ikinci gününde koruma başlığının yanı sıra Orta Anadolu merkezlerinin tarihöncesi yerleşmeleri hakkında yapılan araştırmalar da izleyicilere aktarılmış oldu.

17 Nisan Cuma gününün ilk oturumu Prof. Dr. Sevil Gülçur başkanlığında, Yrd. Doç. Dr. Şevket Dönmez'in "Oluz Höyük Kazısı 2008 Dönemi Çalışmaları" başlıklı bildiriyle başladı. Daha sonra Hititoloji Anabilimdalı'ndan Yrd. Doç. Dr. Metin Alparslan "Hakmiş ve Yukarı Ülke: Hitit Kuzey Anadolu Tarihi Coğrafyası" konulu ve Yrd. Doç. Dr. Meltem Doğan-Alparslan "Hitit İmparatorluğunun

Temeli Olarak Metal" başlıklı bildirimlerini sundular. Günün ikinci oturumuna Prof. Dr. Ali Dinçol başkanlığında devam edildi. Prof. Dr. Mustafa H. Sayar'ın "Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Merkezi'nin Trakya'da 40 Yılı" konulu bildiri ile açılan oturumda Erkan Ildız "Eski Yunan ve Roma'da Bankerlik" ve H. Murat Özgen "Anadolu'da Roma Dönemi Takları ve Tak Biçimli Kent Kapıları" başlıklı araştırmalarını aktardılar. Toplantının ve günün son oturumu Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu başkanlığında yapıldı. Yrd. Doç. Dr. Erkan Konyar "Kahramanmaraş Yüzye Araştırması 2008" ve Prof. Dr. Mustafa H. Sayar "Ovalık Kilikia 2008 Çalışmaları" başlıklı bildirimlerini sundular. Toplantının son bildiri Prof. Dr. Ali Dinçol tarafından verildi. "İskenderun'da Bulunmuş Olan İki Yeni Hiyeroglif Stel" başlıklı sunumda Arkeoloji dünyasına yazıtlarıyla yeni bulgular katan steller tanıtılarak, bölge tarihi ve coğrafyası ile ilgili tartışmalar yapıldı. Toplantı, Arkeoloji Bölümü Başkanı Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu'nun kapanış ve teşekkür konuşmasıyla sona erdi.

Prof. Dr. Refik Duru onuruna düzenlenen Arkeolojik Kazı ve Araştırmalar Toplantısı'nda bu yıl da, içeriğini kazıların ve lisansüstü çalışmaların oluşturduğu posterler sunuldu. Araş. Gör. Aslıhan Yurserver Beyazıt hocamıza ait fotoğrafları derlediği "Refik Duru: Hayatından Kesitler" adlı posterini ile Prof. Dr. Refik Duru'nun özgeçmişi, araştırmaları ve yayınlarının verildiği iki poster hocamızı genç mestektaşlarıyla öğrencilerinin tanınması ve örnek alması için fırsat verdi. Prof. Dr. Refik Duru'nun araştırma bölgeleri Nicoli Marchetti'nin "İslahiye Bölgesi Araştırmaları: 1955-2008" ve Araş. Gör. Murat Türkteki ile Sinem Türkteki'nin hazırladığı "Burdur – Antalya Bölgesi Araştırmaları" isimli posterlerle tanıtıldı. Bademağacı 2008 (Aslıhan Yurserver Beyazıt), Perge Kazı ve Onarım Çalışmaları (Sedef Çokay Kepçe – Özgür Turak), Keçiçayırı Kurtarma Kazıları (Prof. Dr. Turan Efe), Küllüoba 2008 (Prof. Dr. Turan Efe), Nif (Olympos) Dağı Kazı ve Araştırma Projesi (Prof. Dr. Elif Tül Tulunay), Aktopraklık (Mert Bertan Avcı), İTA (İstanbul Tarihöncesi Araştırmaları) 2008 Yılı Çalışmaları (Emre Güldoğan), Kırklareli Höyüğü (Prof. Dr. Mehmet Özdoğan), Yenikapı Batıkları Projesi (Ufuk Kocabaş 2008), İznik Çini Fırınları Kazısı 2008 Yılı Çalışmaları (Tufan Sağnak, Hakan Arlı, Hatice Adıgüzel), Tepecik Çiftlik Kazıları: 2000-2008 (Erhan Bıçakçı), Oluz Höyük Kazısı 2008 Dönemi Çalışmaları (Şevket Dönmez-Emine Naza Dönmez), Kahramanmaraş 2008 (Erkan Konyar- İsmail Ayman-Rıza Gürler Akgün-Armağan Tan-Işıl Çelik), Soloi Pompeipolis Heykelleri Tümlenme Çalışmaları 2008 (Prof. Dr. Elif Tül Tulunay), Dağlık Kilikia Bölgesi Yerleşim Tarihi ve Epigrafya Çalışmaları (Hamdi Şahin), Yakındoğu Neolitik Dönemi'nde Phallous Sembolü Sorunu (Şafak Nergis), Güvercinkayası'ndan

Bir Çömlek Mezar (Sina Noei), Ainos – Enez (Çağlar Çakır-Deniz Öztekin), Bir Neolitik Evin Yeniden İnşası konulu posterler toplantıya renk kattı.

Bu yıl dokuzuncusu yapılan ve artık kelimenin tam anlamıyla geleneksel hale gelen Arkeolojik Kazı ve Araştırmalar Sempozyumu'nda İÜ Edebiyat Fakültesi öğretim elemanları yaptıkları araştırmalarının sonuçlarını, lisansüstü öğrencileri ise tez çalışmalarını sunma fırsatını buldular. Bu bağlamda Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde çalışan araştırmacılar, çalıştıkları merkezlerin uygarlık tarihi içindeki yerini, elde edilen tarihsel, epigrafik ve arkeolojik bulguları değerlendirerek bilim dünyasına sundular. Bildirilerde koruma ve onarımın kültür mirası için ne kadar önemli olduğu vurgulanarak, bu alanda İÜ'nin başarılı ve özverili çalışmalarıyla önderlik ettiğini bir kez daha ortaya koymuş oldular. Bildiriler ve tartışmalar bilim dünyasının yanı sıra kuşkusuz öğrenciler içinde çok faydalı oldu. Poster sunumları da bildirileri desteklerken, sempozyumun görseelliğini de arttırdı. En büyük dileğimiz bu toplantıların gelecek senelerde de devam etmesidir.

Özgür Turak

Doğu Anadolu-Urartu Veritabanı Projesi

Bilişim dünyasındaki gelişmeler, kaçınılmaz olarak akademik dünyamızda da önemli girişimlere zemin hazırlamaktadır. İnternet ortamında yayımlanan kütüphane katalogları, veri tabanları, bilimsel araştırmayı oldukça kolaylaştırmaktadır. Ülkemizde sosyal bilimler alanında özellikle Eskiçağ Bilimleri alanında ne yazık ki süreç yavaş ilerlemektedir. Eskiçağ Bilimleri ile ilgili veri tabanlarına üniversitelerimiz yeni yeni kurumsal olarak abone olmaktadır. Uluslararası ve ulusal temelde hizmet veren kimi veritabanları yanında bugün belli bir gruba hizmet veren, uzmanlaşan, içerik sağlayan veritabanları da yaygınlık kazanmaya başlamıştır.

2007 yılından beri Marmara Üniversitesi, Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalında, Prof. Dr. Kemalettin Köroğlu başkanlığında geliştirilen Doğu-Anadolu-Urartu Veritabanı Projesi bu kapsamda değerlendirilebilir. Projeye Doğu-Anadolu ve Urartu Coğrafyası'yla ilgili tarih, arkeoloji, sanat tarihi ve filoloji konulu her türlü yayınlanmış eser ve tez çalışmalarını dijital bir veri tabanına aktarılması planlanmış ve bugün 2500 den fazla yayın sisteme girilmiştir.

Veritabanında, seçilen konu başlıkları, süreli yayınlar veya tezlerle ilgili görev dağılımı yapılmış ve projede görevli her kişi kendi kapsamındaki yayınları tarayarak programa aktarmıştır. Bu yayınlar çevrimiçi ortamda toplandıktan sonra yürütücü tarafından bir süzgeçten geçirilerek, son hali verilmektedir.

Katılımcıların tümünün çalışma alanları, doktora ve yüksek lisans tezleri Doğu Anadolu ve Urartu kapsamındadır. Konuyla birinci dereceden ilgili, yayının yararlılık derecesini ve bilimsel niteliğini tartışabilen bunu yine veritabanına ekleyebilecek bir donanıma sahip olması gerekmektedir.

Prof. Köroğlu'nun yürütücülüğündeki projede Yrd. Doç. Dr. Erkan Konyar, Doktora öğrencisi Bülent Genç, Yüksek Lisans Öğrencileri, Armağan Tan, Rıza Gürler Akgün, Emre Özdoğan ve lisans öğrencisi Tuğçe Hakarar görev almaktadır.

Doğu Anadolu ve Urartu ile ilgili yayınlar ele alınırken kronolojik ayırım yanında, bölgesel ve yerleşme bazında bir ayırma da gidilebilmektedir. Sanat, mimari, küçük el sanatları gibi ana kategoriler yanında tehcir politikası, kronoloji sorunları gibi tartışmalı özel konu başlıkları altında da sınıflamaya gidilmiştir. Her kazı merkezinin raporları ayrı başlıklar altında, yüzey araştırmaları bölgesel temelde değerlendirilmiş, yayınlarla ilgili dijital kopyalar, uzun notlar, çeviriler ve görseller yine her yayın için aynı sayfadan ulaşılabileceğiniz alt bilgi gruplarını oluşturmuştur.

Bu veri tabanında ilgili programlar kullanılarak, arama yapıldığında, aranan kelimeyle ilgili tüm yayınlar, bu yayınlara veya konulara ait görsellere ulaşılabilir.

Süreli yayınlardan, başta Kazı Sonuçları ve Araştırma Sonuçları olmak üzere, Doğu Anadolu ve Urartu'yla ilgili makalelerin sıklıkla yayımlandığı, *Anadolu Araştırmaları*, *Arkeoloji ve Sanat*, *Bulleten*, *Türk Arkeoloji Dergisi*, *Anadolu*, *Anatolica*, *Archaeologische Mitteilungen aus Iran*, *Anatolian Studies*, *Studi Micenei ed Egeo-Anatolici*, *Tel Aviv*, *Ancient Near Eastern Studies*, *Iraq*, *Sumer*, *Iran*, *American Journal of Archaeology*, *Archäologischer Anzeiger*, *Colloquium Anatolicum*, *EastWest*, *Expedition*, *Iranica Antiqua*, *Istanbul Mitteilungen*, *Journal of Near Eastern Studies*, *Orientalia*, *Zeitschrift der Deutschen Morganländischen Gesellschaft* adlı dergiler taranmıştır. Son yıllarda sayıları hızla artan armağan kitapları, yerel, ulusal ve uluslar arası sempozyum workshop'ların yayına dönüştürülmüş kitapları tarananlar arasındadır. Doğu-Anadolu ve Urartu ile ilgili Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora çalışmaları da taranarak konu başlıkları altında değerlendirilmiştir.

Doğu Anadolu ve Urartu Veritabanı Projesi yapısı gereği kendini sürekli yenileyen bir programdır. Yeni çıkan yayınlar veya yayınlar hakkındaki değerlendirmeler güncellenmektedir.

Erkan Konyar

Kazı-Araştırma

DÜZELTME

27. sayımızda yer alan Bademağacı Kazıları - 2008 makalesine ait resimler ve resimaltı yazıları hatalı basılmıştır. Makalenin yazarı Sayın Gülsün Umurtak'tan ve okuyucularımızdan özür dileriz.

Bademağacı Kazıları – 2008

Bademağacı Höyüğü kazılarınının 16. dönem çalışmalarına 26 Temmuz-22 Eylül 2008 tarihleri arasında devam edilmiş, çalışmalar sırasında höyüğün güneybatısı ile güney ucunda, daha önceki yıllarda hiç kazılmamış alanlarda, İlk Tunç Çağı (İTÇ) yerleşmelerinde çalışılmıştır.

Mimarlık:

2008'den önceki son üç kazı döneminde, höyüğün şimdiye kadar araştırılması yeterince yapılamamış olan orta ve güney yarısında da çalışmalara başlanmış ve batı yamaçta, tepenin dar aksı üzerinde, geniş bir açmada yer yer 2 m derinliğe kadar inilmiş (E Açması), sonuçta höyüğün ortalarında, büyük bir yapı kompleksinin (Çok Odalı Yapı-ÇOY) varolduğu anlaşılmıştı. Bu yıl, İTÇ'nin ortalarına, daha kesin bir tanımlama ile İTÇ II ve kısmen İTÇ III başlarına tarihlenen ve 17 odası açılan bu yapının, güney ve batı uçlarında çalışmalar geliştirildi.

İTÇ II yerleşmesinin höyüğün batı yamacındaki durumunu anlamak üzere önceki yıllarda yapılan çalışmalara, bu yıl yamacın daha güneyinin araştırılmasıyla devam edildi. Yerleşmenin bu kesimdeki en dış halkasında da, höyüğün diğer kesimlerindeki uygun şekilde, megaron(umsu) yapıların varolduğu görüldü

Bademağacı – Balondan Alınmış Hava Fotoğrafı

Bademağacı –
Mermer İdol
(İTÇ)

ve bu alanda 11 yeni megaron bulundu. Böylece, tüm yerleşmeyi çeviren bu türden yapıların sayısı 43'e ulaştı ve yeni açılmış olanların da, 1993'den beri ortaya çıkartılan megaronumsu binalardan farkları olmadığı ve bunların bir defada düzenlenerek inşa edildikleri bir kez daha gözlemlendi. Yaklaşık 50 m uzunluğunda bir kesimde ortaya çıkartılan bu yapıların dış tarafında (batısında), yamaç düşemesinin yer yer devam etmekte olduğu da saptandı.

2008 kazı döneminde, höyüğün güney ucunda 40 x 25 m ölçülerindeki açmada çalışılmış ve çok yoğun mimarlık kalıntısına rastlanmıştır. Höyüğün ortalarındaki çok odalı yapı grubuna benzeyen, ancak onunla doğrudan bir bağlantısı olmayan bu yeni yapı kompleksinin en önemli özelliği, megaronlar içermemesidir. Dolayısıyla höyüğün bu kesiminde, yerleşmeyi çevreleyen bağımsız megaronların söz konusu olmadığı, bunların yerine bu kesimde bir oda sırasının yer aldığı anlaşılmıştır. Başka bir anlatımla, bu alanda höyüğün diğer kısımlarında sıralanan radial düzendeki tek tek evler (megaron) yerine, birbirine dar kenarlarından birleşmiş bir oda dizisi yapılmıştır. Bu alandaki çalışmalara 2009 sezonunda devam edilmesi düşünülmektedir.

Çanak Çömlek:

Bademağacı İTÇ II çömlekçiliğininin tipik örnekleri olan tabaklar, gaga ağızlı küçük veya orta boy testilerle, çift kulplu testilerden bu sene de çok sayıda ele geçti. Bir kısmı sağlam olan kaplar, daha önceki yıllarda bulunmuş İTÇ II mallarından yapım ve biçim açısından farklı değildir.

Küçük Buluntular:

Pişmiş toprak eserler arasında birkaç idol, bir tutamaklı çingirak ve çok sayıda ağırşak vardır, en

kalabalık grup yine damga mühürlerdir. Bu yıl da yuvarlak veya dörtgen baskı alanlarına geometrik desenler kazınmış olan mühürlerden 10 kadarı ele geçmiştir. Mühürler arasında bazıları, baskı alanındaki desenler açısından çok özgün niteliklidir. Kilden bir *bullā*, bu yılın ilginç buluntuları arasındadır. Bir mermer idol, Bademağacı'nda ilk kez ele geçmiş, taştan yapılmış keskiner, el baltaları, öğütme taşları ise sayısal olarak çoğunluğu oluşturmuştur. Bronz süs iğneleri ve sağlam durumda bir hançer diğer dikkat çekici buluntulardır. Yukarıda 2008 yılında Bademağacı İTÇ yerleşmesi mimarlığı ve aynı dönemin önemli gördüğümüz küçük buluntularını özetleyerek tanıtmaya çalıştık. Bu kazı döneminin en dikkate değer sonucu, höyüğün güney yarısındaki yerleşme düzeni hakkında önemli bilgilerin edinilmiş olmasıdır. Bu yıla kadar çepeçevre megaronlarla çevrili gibi görünen ve güney yarısında da durumunun böyle gideceği beklenen/düşünülen yerleşmenin durumunun güneyde farklı olduğu, yerleşim planlamasının şimdiye kadar bilinenele uymadığı kesin olarak görülmüştür. Gelecek çalışma dönemi sonunda Anadolu'nun bu kesiminin İTÇ kent mimarlığı/planlaması açısından çok önemli yeni verileri ortaya koyabileceğimizi sanıyoruz.

Gülsün Umurtak

Dağlık Kilikia Yerleşim Tarihi ve Epigrafya Araştırmaları – 2008

Dağlık Kilikia Bölgesi Yerleşim Tarihi ve Epigrafya Araştırmaları (RCSHEP, Rough Cilicia Settlement History and Epigraphy Survey) kapsamında, 2008 yılında Korykos (=Kızkalesi), Seleukeia *pros to Kalykadno* (=Silifke), Olba(=Uğuralanı), Diokaisareia (Uzuncaburç) antik kentleri ve Korasion yerleşmesi (=Susanoğlu) çevrelerinde çalışılmıştır. Yüzeysel araştırmaya başkanlığım altında Afyon Kocatepe Üniversitesi Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı öğretim üyelerinden Yrd. Doç. Dr. Selim Pullu, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nı temsilen ise Sivas Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden Meral Orhan katılmıştır. Yüzeysel araştırmamız İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Fonu (Proje No: 2177) ve Suna-İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü'nün destekleri ile yürütülmüştür. Her iki kuruma destekleri için teşekkürlerimi borç addederim.

Bu çalışmanın amacı, yukarıda bahsi geçen antik kentlerin arazilerinde saptanan tarımsal nitelikli çiftlik-köy türündeki yerleşmelerin, birbirleriyle ve antik kentlerle olan ilişkilerini tespit ederek, araştırma bölgesini kapsayan bir yerleşim tarihi oluşturmaktır. Araştırmaların diğer bir amacı ise tespit edilen yerleşmelerin

Dağlık Kilikia Araştırmaları – Göztepesi Mevkii
“Kutsal Alanı”

nitelikleri, oluşumları, işlevleri ve üretim faaliyetlerinin aydınlatılmasına yöneliktir. Bu bağlamda, yerleşmelerindeki nüfus yoğunluğu ve yerleşim sıklığı da araştırmalarımız kapsamında ele alınmaktadır. 2008 yılı çalışmalarımızda Korykos (=Kızkalesi), Seleukeia *pros to Kalykadno* (=Silifke), Korasion (=Susanoğlu), Olba (=Uğuralanı), Diokaisareia (=Uzuncaburç) ve Klaudiopolis (=Mut) antik kentleri ile arazilerindeki antik dönem yazıtlarını saptamaya yönelik araştırmalara devam edilmiştir.

Erdemli İlçesi çalışmaları kapsamında, Korykos antik kenti nekropol alanında tespit edilip yayınlanmış olan, yaklaşık 630 kadar yazıtın (J. Keil-A. Wilhelm, *Denkmäler aus dem Rauhen Kilikien, MAMA III*, Manchester, 1931) büyük bir bölümü, arazide aranarak yeniden bulunmuş ve yayınlarla karşılaştırılmıştır.

2007 yılı yüzeysel araştırmaları sırasında, Silifke'ye bağlı Hasanlıler Köyü Çele Mevkii'nde gerçekleştirdiğimiz çalışmalarda, bölgenin Antik Çağ kültürlerinin aydınlanmasına katkı sağlayacak son derece önemli olan bir yazıt tespit etmiş ve bu yazıtın Hasanlıler Köyü, Göztepesi Mevkii'nde bulunan yazıtlar ile ilişkili olduğunu saptamıştık (H. Şahin, “Dağlık Kilikia: Yerleşim Tarihi ve Epigrafya Araştırmaları- 2007”, *Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Haberler Dergisi*, Mayıs 2008, Sayı 26: 17-18.). Bu nedenle, 2008 yılı araştırmalarımız kapsamında, Göztepesi Mevkii'ndeki yapı ve çevresinde ayrıntılı bir çalışma gerçekleştirilmiştir.

Bu bağlamda, yapının günümüze kadar ulaşabilen kuzey ve batı duvarlarının varlığından hareket ederek, yapının mevcut ölçüleri alınmıştır. Aynı zamanda batı duvarının çizimi yapılmış ve kesiti çıkarılmıştır. Batı ve kuzey duvarlarını oluşturan blok taşların ölçüleri alınarak, Korykion Antron'daki kilisenin kuzey duvarı ile karşılaştırılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda, her iki yapıda kullanılan blok taşların ölçülerinin birbirine çok yakın olduğu saptanmıştır.

Dağlık Kilikia Araştırmaları – Çobanyalağı Mevkii Kaya Kabartmaları

Gerçekleştirdiğimiz 2007-2008 çalışmaları neticesinde, bölgenin kültürleri açısından son derece önemli olan bu yapının, kaçak kazılar ve taş sökme işlemi nedeniyle giderek tahrip edildiğini gözlemledik. Tapınağın yakın çevresinde bulunan zeytinyağı-şarap ışıkları ve lahitler için de aynı durum söz konusudur. Bu nedenle Göztepesi'nde, acilen bir kurtarma kazısı yapılarak, yapının koruma altına alınması gerektiği kanısındayız.

Silifke İlçesi'nde gerçekleştirdiğimiz yerleşim tarihi araştırmalarında, Hasanlılar Köyü Sancıören Mevkii'nde; Kızılsalı Köyü arazisinde; Hüseyinler Köyü Bağlıçukur Mevkii'nde; Keşlitürkmenli Hömerli ve Dübekli Mevkii'nde; Karadedeli Köyü Şahinkayası, Domuz Düşlüğü, Bademliyurt Mevkileri'nde, Roma-Erken Bizans Dönemleri arasında tarihlediğimiz tarımsal nitelikli yerleşmeler saptadık.

İmamlı'nın 5 km kuzeyinde bulunan Çobanyalağı Mevkii'ndeki yerleşmede, ana kaya üzerinde, solda boğa başı (stilize), sağda şimşek demeti kabartmalarına rastlanmıştır. Bu tür kabartmalar, bölgedeki Zeus kültürünün yayılım alanını göstermesi açısından önem taşımaktadır. Kabartmaların hemen kuzeyinde saptadığımız tarımsal nitelikli arazilerin, antik dönemde de kullanılmış olma ihtimali yüksektir.

Silifke'nin yaklaşık olarak 30 km kuzeyinde bulunan Diokaisareia (=Uzuncaburç) antik kenti ve çevresinde sürdürdüğümüz çalışmalar kapsamında, öncelikle Zeus Olbios Tapınağı'nın temenos duvarı üzerindeki taşçı işaretleri incelenmiş ve ayrıntılı olarak fotoğraflanmıştır. Uzuncaburç merkezinde yer alan bir üzüm bağının içersinde tespit ettiğimiz Roma Dönemi'ne ait dikdörtgen bir sunak üzerindeki yazıt kopyalanarak

fişlenmiştir. Sunak üst, sağ ve alt yandan kırık durumdadır. Beş satırdan oluşan Eski Yunanca yazıttan, sunağın *Se[-] Aelius Iulianus* adlı bir *stationarius* tarafından tanrıça Athena'ya adandığı anlaşılmaktadır. Söz konusu yazıt, Diokaisareia'da tanrıça Athena'ya sunulan ilk doğrudan epigrafik kanıtı oluşturmaktadır.

Silifke'ye bağlı Türkmenüşağı Köyü'nün 2 km güneydoğusunda ve Allıören'in 1 km batısında yer alan bir Geç Roma-Erken Bizans yerleşmesi tespit edilmiştir. Yerleşme, doğu-batı ekseninde uzanmaktadır. Yaklaşık 20 m yüksekliğindeki kayaç tepenin yamaçlarından doğuya doğru yayılan yerleşme üzerinde, 50 kadar konut bulunmaktadır. Konutların boyutları, 2x3 m ve 5x7 m arasında değişmektedir. Yerleşmenin hemen güneybatısında çapı yaklaşık 8 m olan bir harmanyeri ve üç adet dikdörtgen planlı sarnıç saptanmıştır. Yerleşmenin en doğu noktasında yer alan dik bir yamaç, Kuruçay nehir yatağına inmektedir. Nehir yatağında sürdürdüğümüz araştırmalarda, yuvarlak bir sunak tespit ettik. Sunağın ortasındaki dikdörtgen biçimde derinleştirilmiş alanda, tanrıça Athena'ya ait olduğunu düşündüğümüz bir kabartma yer almaktadır. Tanrıça bir kaide üzerinde ayakta durur vaziyette ve sağ elinde mızrak tutar şekilde betimlenmiştir.

Athena ile ilgili olduğunu düşündüğümüz diğer bir buluntuyu ise Yenibahçe'nin 2 km doğusunda tespit ettik. Yerleşmede, ana kaya üzerinde yer alan tapınak betiminin içerisinde istirdiye kabuğu ve kabuğun altındaki kaide üzerinde zıvana deliği bulunmaktadır. Tapınağın alınlığı içerisinde iki figür betimlenmiş olmakla birlikte, doğal tahribat nedeniyle bunlar tanımlanamamıştır. Tapınak kabartmasının hemen doğusunda sunu çukurları yer almaktadır.

Silifke'nin Gündüzler Köyü ve çevresinde gerçekleştirdiğimiz çalışmalarda, 6,80x5,60 m boyutlarında ve yüksekliği yaklaşık 8 m olan bir mezar anıtı saptadık. Roma Dönemi'ne ait olduğunu düşündüğümüz anıtın 200 m kadar güneyinde, Eski Yunanca bir yazıt tespit edilerek tarafımızdan kopyalanmıştır.

Hamdi Şahin

Enez Kazı ve Onarım Çalışmaları – 2008

İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenen (Proje No: 2569) Enez Kazı ve Onarım Çalışmalarına 2008 yılında, Kale içinde iki ve dışında üç olmak üzere, toplam beş ayrı açmayla devam edildi.

IV nolu sektörün batısı ile kuzeybatısında yapılan çalışmalarda açma, içinde mahzenlerin yer aldığı yerli kaya düzeyine kadar (-4.50 m) molozdan temizlendi. Bu yılki çalışmalar sırasında yukarıdan aşağı doğru

Osmanlı, Bizans, Roma, Hellenistik, Klasik, Arkaik ve Demir Çağları temsil eden kültür tabakalarından önemli kalıntılar ortaya çıktı. Bunlar arasında yer alan pişmiş toprak kandiller, damgalı amfora kulpları ile Arkaik Çağ'a tarihlenen ve büyük çoğunluğu Batı Anadolu, Adalar, Atina ve Korint kökenli olan keramik kalıntılar, siyah ve kırmızı figür tekniğinde yapılmış Attika malları ve Arkaik Çağ'a tarihlenen oturur vaziyette betimlenmiş pişmiş toprak figürin parçaları, Ainos'un kuruluşundan itibaren bu bölgelerle yaptığı kültürel ve ticari bağlantılara işaret etmektedir. Kayanın üzerindeki katmandan ise, çoğunlukla Demir Çağ'a tarihlenen el ve çark yapımı koyu gri tek renkli, açık kılı keramik parçalar ele geçmiştir.

Açmada, 4.50 m seviyesinde ortaya çıkan ve içinde mahzenlerin yer aldıkları kaya kütesinin güney ve kuzey yönüne doğru genişleyerek uzandığı saptanmıştır. Platformun güney ucunda 90 cm çapında bir havalandırma bacası ortaya çıktı. Duvarları kesme taşlarla örülmüş çok güzel işçilik gösteren bacadaki çalışmalar 3.00 m düzeyine kadar devam etmiştir.

Hagios Gregorios Neokeiserias Şapelindeki Çalışmalar:

Şapelin doğusunda 4.00x12.00 m ölçülerinde gerçekleştirilen açmada, apsisin dışa taşkın yarım daire biçiminde yapıldığı anlaşılmıştır. Açmada şapelin temel seviyesinde apsisin iki tarafında kuzey-güney yönünde uzanan kalker taşından yapılmış iki lahit ile kenarları ve kapakları düzgün olmayan, doğu-batı yönünde uzanan dört mezar ortaya çıkmıştır. Herhangi bir buluntuya rastlanmayan mezarların çevresinden Osmanlı Dönemi'ne ait sırlı çanak çömlek parçaların yanı sıra lüleler ve bronzdan yapılmış haçlar ele geçmiştir. Şapelin kuzey tarafındaki yapılaşmanın anlaşılabilmesi amacıyla, kuzey duvarına paralel olarak doğu-batı yönünde 5.00x12 m uzunluğunda yapılan ikinci açmada, şapelin nefinde yer alan ortası mozaikli

taban kaplama taşın benzeri bir taş ortaya çıktı. Söz konusu kaplama taş yerinden kaldırılarak şapeldeki özgün yerine yerleştirildi. Açmada, 2.30 m düzeyinde ortaya çıkan odanın tabanına gömülmüş vaziyette ağızları yassı taşlarla kapatılmış içleri boş iki küp bulunmuştur.

Taşaltı Nekropolisinde Gerçekleştirilen Çalışmalar:

Taşaltı Nekropolisinin güneybatısındaki yamaçta 6.00x12.00 m ölçülerinde yeni bir açma ile buradaki çalışmalara devam edildi. Yerli kaya seviyesine kadar molozdan temizlenen açmada herhangi bir mezara rastlanmamasına rağmen, çalışmalar sırasında tüme yakın pişmiş toprak figürinler, üstleri bezemeli ve figürlerle betimlemeli çanak çömlek parçaları, kandiller, mühürlü amfora kulpları ele geçmiştir.

Kral Kızı Bazilikası:

Kral Kızı Bazilikasındaki çalışmalara uzun bir aradan sonra tekrar başlanmıştır. Genel bir temizlikten sonra bazilikanın orta apsisinde, orta nef ile güney taraftaki nefte yapılan açmalarda Bazilikanın taban seviyesinin altında mezarlar saptanmıştır. 1985 yılı çalışmalarıyla ortaya çıkan tonozlu mekânın (olasılıkla mezar odası) güneyinde yapılan açmada 2.10 m derinlikte yer alan bu mekâna ulaşmak amacıyla birkaç basamaktan oluşan merdiven yapıldığı saptanmıştır.

Su Terazisi Nekropolisi:

1 No'lu Açma

Su Terazisi Nekropolisi, Enez girişinde yer alan köprünün doğusundaki tarlada yer almaktadır. Alana, içinde bulunan Osmanlı Dönemi'ne ait su terazisinden dolayı bu isim verilmiştir. Su Terazisi Mevkii'ndeki çalışmalara 03.09.2008 tarihinde, Enez girişi tabelasının yaklaşık 5 m kuzeyinde, altyapı inşaatı için yapılan kazı sırasında 2 m derinlikte bulunmuş taş lahdin yerinden kaldırılmasıyla başlanmıştır.

Enez – Urne Olarak Kullanılan Bronz ve Pişmiş Toprak Hydrialar

Su Terazisi Nekropolisinin 1 numaralı açmasında toplam 24 adet mezar ortaya çıkmıştır. Mezarlar üst üste gelen iki tabakadan oluşmaktadır. Üst tabakada yer alanlardan kalker taşıdan yapılmış lahit ile 11 adet pişmiş toprak lahit ve 3 urne Klasik Çağ'a aittir. Bunların içinde lekythoslar, üç adet altın yüzük mezar hediyesi olarak ele geçmiştir. Bunların altındaki tabakada toprağa açılmış sandık tipi mezarlar ile urneler ortaya çıkmıştır. Bu tabaka mezarlarından MÖ 6.yy'a ait kilikler, siyah figürlü boyunlu amfora, ariballoslar, gümüş takılar ele geçmiştir. Amforanın üzerinde iki sahnenin betimi yer almaktadır. Birinci sahnede, ortada miğferli olan Argos kralı ΔΙΟΜΕΔΕΣ (Diomedes) bulunmaktadır. Arkasında, sol tarafta beyaz saçlı, beyaz sakallı dedesi olan ΔΟΙΝΞΣ yer almakta ve sol elinde bir asa tutmaktadır. Diomedes, önünde ayakta duran olasılıkla Troia'lı kadını sol eliyle kolunu tutmakta sağ elinde taşıdığı kılıcını da kadına doğru uzatmış saptamak üzere arkaya germiş durumdadır (MÖ 640/630 tarihlenir). İkinci sahnede, Dionysos şenliği ile ilgili bir betimleme bulunmaktadır. Ortada, asma bahçesindeki Dionysos, arkasında duran Siren'e bakmaktadır. Dionysos'un önünde ise dans eden bir Menad bulunmaktadır.

2 No'lu Açma

Su Terazisi 2 no'lu açması köprünün yaklaşık 35 m doğusunda, aynı doğrultuda ve 1 no'lu açmanın 35 m batısında açılmıştır. Kontrol amaçlı yapılan açma, başlangıçta 5.00x5.00 m ölçülerinde tasarlanmış ancak lahitlerin çıkması üzerine genişletilerek 7.00x7.00 boyutlarına getirilmiştir. Su Terazisi 2 no'lu açmasında, iki tabaka içinde 20 mezar ortaya çıkmıştır. Bunların 3 tanesi kiremit, 1 tanesi pişmiş toprak amfora (urne), 1 tanesi bronz parçalanmış durumda amfora, diğerleri ise kalker taşıdan yapılmış lahitlerdir. Toprak yüzeyine yakın olan kiremit mezarlardan ele geçen bronz sikkeler, bunların Roma Dönemi'ne ait olduklarını göstermiştir. Bunların yaklaşık 40 cm altında yer alan kalker taşıdan yapılmış lahitler MÖ 3. ve 4.yy'lara tarihlenmektedir. Bu tabakanın lahitlerinden yüzeyleri kabartma olarak yapılmış yaprak motifleri ile bezeli siyah renkli kâse ve kandil (MÖ 3. yy), palmetli ya da açık renk zemin üzerine çizgilerle yapılmış baklava dilimi biçimli geometrik motiflerle dekore edilmiştir. Bunlar MÖ 4.yy süresince kullanılmıştır. 20 numara ile kodlanan lahit ise MÖ 5.yy'a aittir. İçinden, ön yüzünde Petasoslu Hermes başı, arka yüzünde incus içinde Kerykeion betimi bulunan gümüş Ainos sikkesi ortaya çıkmıştır. Açma içinde, diğerinde olduğu gibi Telekom hattının kabloları ile Osmanlı Dönemi'nde yapılmış olan künklerden oluşturulmuş su yolu ki, künkler bazı lahit kapakların üzerine oturtulmuş durumda yerleştirilmiştir. Açmanın alt

tabakasında yer alan lahitler taban suyun içinde yer aldıklarından taşları çürümüş durumdadır.

Konservasyon- Restorasyon Çalışmaları:

Şapel'in duvarlarında kullanılan kireç harcı özelliğini kaybettiğinden, kireç harcı yapılarak duvarlar sağlamlaştırılmıştır. Şapelin iç bölmelerinde düzenleme yapılmıştır. Şapel ve müstemilatı tel örgü içine alınarak koruma altına alınmıştır.

Beylikler Dönemi'ne ait hamamda oluşan bitkiler temizlenmiş olup hamam gezilebilir duruma sokulmuştur.

Tümüüsteki Mezar odasının duvarlarında yer alan mermer taklidi sıvaların duvardan ayrılmış olan kısımlarına şırınga ile harç doldurularak duvara bağlanmaları sağlanmıştır. Geçen yıl duvardan ayrılarak kopan ve depoya taşınan duvar sıvaları, yeni yapılan kireç harcıyla özgün yerlerine tekrar yerleştirilmiştir.

Kale içindeki Fatih Cami'nin (Ayasofya Kilisesi) içinde yer alan yabancı maddeler ve kirlerin temizliği yapıldı.

Mozaikli alanın temizliği yapıldı, yan bahçe duvarlarından açma içine akan toprağın önlenmesi amacıyla duvarların önüne kuru duvar yapılmıştır.

Şehir içinde yer alan Roma Dönemi'ne ait cadde ve kanalizasyonu temizlenerek tel içine alındı.

Kazı evi laboratuvarında, kazıdan çıkan pişmiş toprak, bronz, mermer eserler üzerinde konservasyon, çizim ve belgeleme çalışmaları yapılmıştır.

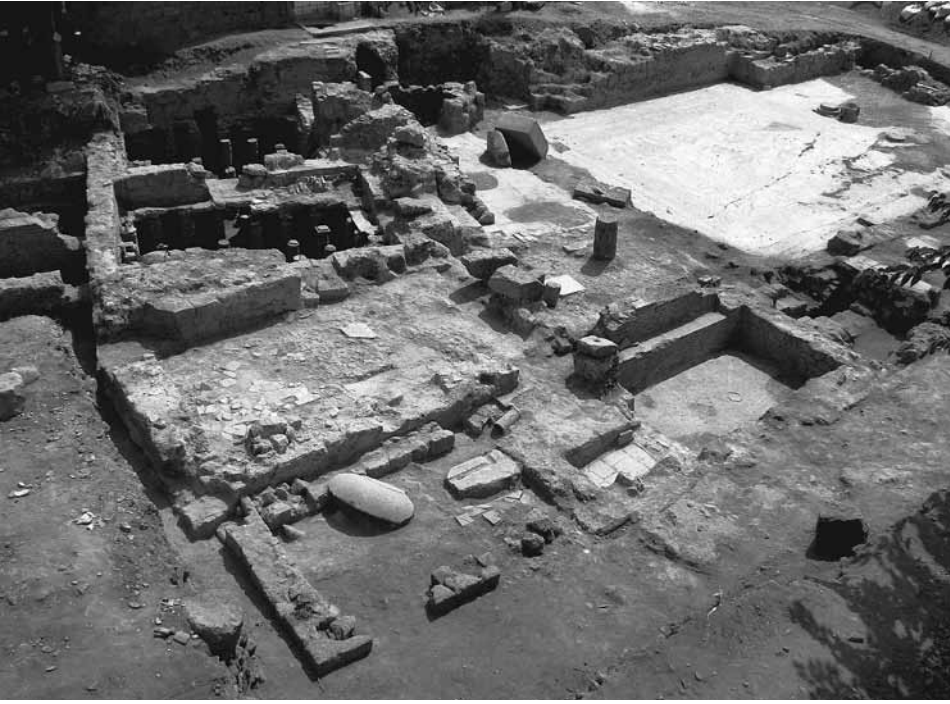
2008 yılı kazı çalışmaları 10.10.2008 tarihinde sona ermiştir. Kazı çalışmaları sırasında elde edilen 61 adet envanterlik, 140 adet etütlük olmak üzere toplam 201 adet eser 07.10.2008 tarihinde Edirne Müzesi'ne teslim edilmiştir.

Banu Uçar-Çakan – Sait Başaran

Erzin-İssos Antik Kenti Mozaik Kurtarma Kazısı – 2008

Hatay Arkeoloji Müzesi, Bakanlığımız Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 10.04.2008 tarih ve 64306 sayılı yazısı ve yazı eki 10.04.2008 tarih ve 64300 sayılı kazı ve sondaj izin belgesine göre; Hatay İli, Erzin İlçesi, Gözenler Mevkii İssos Antik Kenti sınırları içerisinde, bir mozaik kurtarma kazısını 2006 yılında başlatmış ve 2008 yılı çalışma sezonunda, ikinci çalışma dönemini tamamlamıştır.

Kazı çalışmalarını yürüten Arkeolog Ö. Çelik'in yaptığı açıklamada; 2006 yılında bir kısmı ortaya çıkarılan Roma Dönemi'ne ait hamam kompleksinin, 2008 yılı çalışma sezonunda tamamı ortaya çıkarılarak,

*İssos Antik Kenti –
Roma Hamamı*

hamamın mimari planı çözülmeye çalışılmıştır. Fakat mimari plan ortaya konamamış ve kazı çalışmaları 2009 kazı sezonuna sarkmıştır. Kazı çalışmaları sırasında hamamın caldarium, tepidarum bölümlerinin yanında hypocaust ve su sisteminin bir bölümü, işlevini tam olarak çözemediğimiz bazı odalar ortaya çıkarılmıştır. Ortaya çıkan hamam kompleksini genel olarak değerlendirirsek, hamamın güney bölgesinde bir bölümü tahrip olmuş kuşlarla süslenmiş mozaikli bir bölüm bulunmaktadır. Kuşlar mozaığının kuzeyinde iki sütunlu girişten sonra yaklaşık 74,43 m² ölçülerinde, tabanı mozaik döşeli tepidarium yer almaktadır. Tepidarium'un bir bölümü 2006 yılında açılmış, 2008 kazı sezonunda tepidarium ve mozaik tabanın tamamı ortaya çıkarılmıştır. Mozaikli salonun kuzeyinde zemini pişmiş toprak plaka döşeli dikdörtgen planlı oda yer almaktadır. Dikdörtgen planlı odanın doğusunda küçük bir girişi bulunan ve kemerli olan başka bir bölüme giriş bulunmuştur. Bu kemerli

mekânın külhan odaları ile bir bağlantısı olduğunu düşünüyoruz.

Hamamın kuzeyinde iki odadan oluşan külhan bölümü yer almaktadır. Batıdaki külhan odası 17,35 m² ölçülerinde olup doğudaki külhan odası 16,80 m² ölçülerindedir. Her iki oda arasında kapı yer almaktadır. Külhanın güney bölgesinde kalın duvarda biri dikdörtgen, diğeri yarım daire şeklinde olan yıkanma yerleri olduğunu düşündüğümüz yerler bulunmaktadır. Külhanın kuzey duvarını dik kesen birbirine paralel 3 duvar ortaya çıkarılmıştır. 2 bölümden oluşan bu yerin batı da yer alan kısmında külhana açılan küçük bir giriş tespit edilmiştir. Batı da yer alan bölümde ise sert zemin ve iki bölümden oluşan su sistemi ortaya çıkarılmıştır.

Külhana bitişik ve batısında 15,90 m ölçülerinde, zemini mermer döşeli olduğunu tespit ettiğimiz fakat zemin tamamen tahrip olmuş, farklı bir oda bulunmaktadır. Bu odanın da batısında ek olarak yapıldığını düşündüğümüz 6,5 m² ölçülerinde başka bir oda daha ortaya çıkarılmıştır. Sonradan eklenen odanın güneyine, hamam kompleksinin batısına düşen bölümde 1,1 m ölçülerinde tahliye deliği olan ve zemini pişmiş toprak plakalarla döşeli küçük bir havuz ile küçük havuza bitişik 6,80 m² ölçülerinde zemini düz beyaz mozaik döşeli bir basamaklı daha büyük bir havuz ortaya çıkarılmıştır. Büyük havuzun güneyinde, hamam kompleksinin, batısında zemini pişmiş toprak plaka döşeli olduğunu düşündüğümüz 12,60 m² ölçülerinde bir oda daha çıkarılmıştır. Odanın güneyinde, kuşlar mozaığının batısında, hamam kompleksinin duvarlarının devam ettiği görülmüştür. Hamam

İssos Antik Kenti – Mozaik Genel Görüntü

kompleksinin batı bölümünde, zemini serleştirilmiş bir oda daha ortaya çıkarılmış olup, bu odaya bağlı duvarların kuzey-güney yönünde devam ettiği, ayrıca bu duvarı dik kesen doğu-batı yönünde devam eden duvara da denk gelmiştir. Hamam kompleksinin güney batısında yer alan zemini sertleştirilmiş oda içinde yapılan çalışmalarda antik şehrin su sistemi ile bağlantılı olan alt alta 3 adet su sistemi ortaya çıkarılmıştır.

Tepidarium bölümünde, 2006 yılında 40 m²'lik bölümü çıkarılan Artemis mozaığının tamamı açılmıştır. Merkezde Artemis ve çevresinde doğal hayatı yansıtan, hayvanların birbirleri ile mücadelesini gösteren ve mozaığın kuzeyinde aslan avlayan bir erkek figürü tespit edilmiş olup mozaığın yaklaşık 74,43 m² olduğu anlaşılmıştır.

Çıkan mimari özelliklerden, çanak-çölek ve mozaik özelliklerinden kazı alanını MS 3.-4. yy'dan itibaren tarihlendirerek, MS 12.-14.yy'la kadar çıkarmaktayız.

Ömer Çelik – Faruk Kılınç

Kelenderis Kazı ve Onarım Çalışmaları – 2008

2008 yılı Kelenderis çalışmaları Haziran-Ekim ayları arasında gerçekleştirildi. Bu sezonda, 2007 yılında ana ve yan salonlarında yürüttüğümüz kazı çalışmaları sonunda tamamı ortaya çıkmış bulunan Agora Bazilikası'nın zemin mozaiklerinin, yer yer 1,50 m yüksekliği korunmuş olan beden ve bölme duvarlarının ve yapıya ait çeşitli mimari parçaların onarılması

büyük oranda tamamlandı. Çalışmalarımız öncesinde, 2007 kazı sezonunda, Bazilika'nın kış koşullarından korunabilmesi için inşa ettiğimiz geçici ahşap örtü kaldırıldı. Bunun ardından, yapının beden ve bölme duvarlarının yapı içine bakan cephelerindeki bozulmalara neden olan derz boşlukları kireç kum karışımı harç ile dolduruldu. Bu çalışmalara koşut olarak, yapının ana salonu ile bema arasındaki bölme duvarı (ikonostasis) sağlamlaştırıldı. Ayrıca stylobatların üzerindeki kırılmış sütun kaideleri ile apsisin güneyindeki bir in-situ durumdaki alt kısmı korunmuş bir sütunun gövdesinin kopmuş parçaları yapıştırıldı. Apsisin kuzey batı ucundaki kaidenin üzerine buradan devrildiğin tespit ettiğimiz bir sütun alt gövdesi yerine kondu.

Yapının mimarisine ait bu onarımlar büyük oranda tamamlandıktan sonra, zemin mozaiklerinin restorasyon öncesi temizliği yapıldı. Ardından, mozaiklerin yerinde korunması ve yapıyla birlikte sergilenmesi yönündeki projeye yönelik bir durum tespiti raporu hazırlandı ve uygulama seçenekleri üzerinde karar verildi, yüzey temizliği sonrasında, nef ve kanatların bozulma krokileri hazırlandı. Büyük oranda bozulmuş ve bazı bölümlerinde zemin mozaiklerin hiç olmadığı kuzey kanattaki toprak temizlenerek, buradaki blokaj ortaya çıkarıldı.

Mozaik zeminlerdeki bozulmalar çeşitlidir. Bunlar kabarma, çökme, çatlama ve mozaik taşlarının dağılmış veya kaybolmuş olması biçiminde kendini göstermekteydi. Öncelikle sağlam olan bölümlerde, zemin altında oluşmuş boşluklar harçla doldurdu blokajı

Kelenderis – Agora Bazilikası'nın Onarım Sonrası

sağlamlaştırıldı. Zemin mozaik taşlarındaki bozulmuş kısımlar ya tamamlandı veya tamamlamadan harçla dolduruldu; çatlaklar ve boşluklar yine derz harcıyla dolduruldu. Bu şekilde, temelde, zemin mozaiklerinin yerinde korunmasını ve daha uzun süreli yaşamasını sağlayacak olan yöntemler uygulandı. Ana salondaki bir çöküntü bölgesi ile bazı kabarmış bölümlerin olduğu yerlerde zemin mozaikleri sökülerek, altta sonradan oluşan toprak dolgu temizlendi, blokajları yenilenecek zemin mozaikine ait parçalar yerine yerleştirildi. Tüm onarım çalışmaları tamamlandıktan sonra derzleme ve son yüzey temizliği yapılarak, yüzeye koruyucu sürüldü. Ayrıca, onardığımız mozaik zeminlerin kış koşullarından korunması için, tüm alan bez (jeotekstil) ile kaplanarak, bunun üzerine ortalama 0.50 m kalınlığında volkanik toprak (pouzollane) döküldü.

Bazilikanın ana salon ve kanatlarında yürütülen bu çalışmalar sırasında bazı önemli bilgiler de elde ettik: Olasılıkla MS 6. yy'da inşa edildiğini düşündüğümüz Agora Bazilikası iki evreli bir süreç içinde kullanılmıştır. Yapının ikinci evresinde, şimdilik tam olarak söyleyemeyeceğimiz bir zamanda, belki de bir deprem sonucu, çatı ve duvarlar ile sütunlar, özellikle kuzey batı yöne doğru devrilmiş, yapı artık kullanılamaz duruma gelmiş olmalıdır. Bundan sonra, özellikle kuzey kanadın bulunduğu alan işlik olarak kullanılmıştır ki, mozaik zeminlerin en az korunabildiği alanın burası olması bu öneriyi destekler niteliktedir.

2008 yılı kazı çalışmalarında yapının güney kanadının dışında ve narteks ile bunun batısında bulunan alanda da kazılar sürdürüldü. Bunlarda güney kanadın duvarının dışında, bu duvarla Ortaçağ surları arasında kalan dar alandaki ortalama 1 m'lik dolguda yürütülen seviye indirme çalışmaları sonunda, hem bu duvarın dış yüzü ortaya çıkarıldı, hem de bu duvara sonradan eklendiği anlaşılan duvarlarla oluşturulan yan yana küçük odalar ortaya çıktı. Bu odalardan birinde, bir ocak, diğerinde ise, diğerinde ise, Geç Roma 1 A (LR1A) tipi bir ticari amphora ile testicikler, pişmiş toprak bir leğen bulundu. Öyle anlaşılıyor ki, bu odalar işlik olarak ve olasılıkla bazilikanın ikinci evresinde, yapıya eklenmişti. Bazilika yıkıldıktan sonra, işliklerin olduğu alan geç dönemde inşa edildiği anlaşılan sur duvarı tarafından yok edilmiştir.

Narteks ile bunun batısındaki alanda yürütülen kazı çalışmalarında ise, yan yana 10 adet, 5x5 m ölçülerinde sondaj açıldı ve yer yer bazilikanın asıl zemin seviyesine kadar inildi. Burada, yine kuzey batı yöne doğru, yer yer düzgün sıralanmış bir biçimde devrilmiş olan ve narteksin çatısını desteklediği anlaşılan kemerli ayaklara ait kesme taş bloklar, sütun ve başlıkları, kaideler ortaya çıkarıldı. Bu kalıntılar arasında

Kelenderis – İşlikte Toplu Olarak Bulunan Vazolar

en ilginç olanı, yontulmaya başlanmış, ancak yaprakları kabaca bırakılmış bir geç dönem Korint sütun başlığıdır. Sondajlardan birinde ise, ikisi kadın 6 bireye ait yan yana iskeletlerin bulunmuştur; bunların nartekse özellikle gömülüp gömülmedikleri konusunda, ne yazık ki, elimizde herhangi bir veri yoktur. Son olarak, bu alanda, henüz iki sondaj alanını kaplayan bölümü ortaya çıkan, mermer bloklarla inşa edilen bir yapı kalıntısı temizlendi. Yapının niteliği hakkında gelecek kazı sezonunda daha ayrıntılı veriler elde etmeyi umuyoruz.

Kelenderis 2008 çalışmalarında ayrıca, olası antik iskeleye ait su altındaki temel kalıntılarının tespit ve çizim çalışmaları da sürdürüldü.

K. Levent Zoroğlu

Manisa İli ve İlçeleri Prehistorik-Protohistorik Yüzey Araştırmaları 2007/2008

2007 yılından itibaren Adnan Menderes Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyelerinden Doç.Dr. Engin Akdeniz'in başkanlığında bir ekip tarafından Manisa İli ve İlçelerinin erken dönemlerine yönelik yeni bir çalışma başlatılmıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nden alınan izinle "Manisa İli ve İlçeleri'nde Prehistorik-Protohistorik Kültürlerin Tespiti" başlıklı bu yüzey araştırması TÜBİTAK SOBAG tarafından 107K030 no'lu Araştırma Projesi kapsamında desteklenen "Prehistorik-Protohistorik Çağlarda Manisa ve Çevresi" konulu projenin en önemli kısmıdır.

İlk olarak, söz konusu arazide daha önceki araştırmacıların yaptıkları çalışmalar ve çeşitli ölçeklerdeki haritalar bir araya getirilerek altyapı oluşturulmuş

Manisa Yüzey Araştırması – Yortan Mezarlığı (Eski adıyla Taban Tepe, Günümüzdeki Adıyla Tabak Tepe)

Manisa Yüzey Araştırması – Değirmen Tepe'de Gaudin'in çalıştığı sondajın günümüzdeki durumu

ardından, 2007 yılından itibaren arazi çalışmalarına başlanmıştır. 2007 ve 2008 yılı yüzey araştırmalarında Manisa İl merkezi ve çevresi ile Akhisar, Kırkağaç, Soma, Saruhanlı, Gölarmara, Turgutlu, Kula, Alaşehir, Gördes, Selendi İlçelerinde sürdürülmüştür. 2007 yılı yüzey araştırmaları sırasında toplam 59 arkeolojik merkez incelenmiştir. Bu merkezlerden 46'sı Prehistorik-Protohistorik devirlere aittir. 2008 yılı yüzey araştırmalarında ise 66 arkeolojik merkez incelenmiştir. Bu merkezlerden 44'ü konumuz olan Prehistorik-Protohistorik devirlere ait höyük, tepe üstü yerleşim, yamaç yerleşimi, mağara, kaya resmi ve atölyedir. Böylece araştırmanın ilk iki yılında Prehistorik-Protohistorik dönemlere dair 90 merkezde incelemeler yapılmıştır.

Önümüzdeki dönemlerde de devam edecek olan bu yüzey araştırmaların ilk iki yılına ait ilk sonuçlar şöyle özetlenebilir:

1-Bölgede önceki tarihlerde araştırma yapan bilim adamları (K.Bittel ve özellikle D.French) tarafından saptanan, ancak daha sonra tamamen düzlenen ya da düzlenme aşamasına gelen höyüklerin günümüzdeki lokalizasyonlarının yapılabilmesi. Bu konudaki başarının en büyük sebebi yaşlı köy halkıyla yaptığımız görüşmelerdir. Sonuç olarak bazı yerleşimlerin tamamen düzlendiği, bazısının isminin değiştiği, bazısının ise önceki çalışmalarda verilen konumlardan daha farklı noktalarda yer aldığı tespit edilmiştir.

2-Bölgede daha önceki araştırmacılar tarafından en yoğun araştırılan arazi Manisa-Akhisar arasındaki ovalık alandır. Araştırmaların ilk yılında bu kesimdeki merkezler bir kez daha incelenmiş, son durumları tespit edilmiş, ardından çok daha az bilinen Soma, Kırkağaç, Selendi, Kula, Demirci gibi arazilerin Prehistorik-Protohistorik kültürleri araştırılmaya çalışılmıştır. Bu araştırmalar sonucunda daha önceki dönemler kesin

olmasa da Son Neolitik Çağ'dan Erken Demir Çağ'a kadar uzanan süreçte farklı kültürel oluşumların varlığı ortaya çıkmıştır. Bölgenin özellikle doğu ve güneydoğu kesimlerinin batı kısımlarından daha farklı seramik özelliklerine sahip olduğu anlaşılmıştır. Yine bu kesimlerdeki yerleşim dokusu çeşitlilik göstermektedir. Batı kısımda henüz rastlamadığımız ve doğuda 1000 m'yi bulan rakımlarıyla dikkat çeken bazı İlk Tunç Çağ yerleşimleri Batı Anadolu prehistoryasında alıştığımız höyük ya da tepe üstü yerleşimlerin yanı sıra çeşitli sosyoekonomik sebeplerle oldukça yüksek arazilere kurulan alternatif yerleşimlerin de varlığını kanıtlamaktadır.

3-Batı Anadolu prehistoryası için yerinin saptanması önem arz eden Yortan mezarlığı; buluntuları hakkında çok yayın hazırlanan, ancak arazi çalışmaları bununla karşılaştırılamayacak derecede ihmal edilen önemli bir buluntu merkezidir. Çeşitli yayınlarda Yortan mezarlığının yeriyle ilişkili olarak genel bilgiler verilmektedir. Bu bilgilere göre Yortan mezarlığı, Manisa'nın Kırkağaç İlçesi'ne bağlı Gelen(m)be Belediyesi'nin Bostancı Köyü yakınlarındadır. Bostancı Köyü'ne farklı yönlerde ve farklı uzaklıklarda değişik mevkiler önerilmiştir. Bostancı Köyü'nün eski adının Yortan olması da mezarlığın daha çok bu köyün yakın çevresinde düşünülmesine yol açmıştır. Ancak bu bilgiler arazi incelemesine değil, Gaudin'in kazı raporlarına dayanmaktadır. Gaudin'in çizimlerini incelerken gözden kaçırılmaması gereken husus günümüzde kullanılan İzmir-İstanbul karayolunun o dönemde aynı güzergâhtan geçmediği gerçeğidir. Gaudin'in kazı raporlarında bu karayolunun hemen bitişiğindeki Tabak Tepe'nin eteklerinin ve özellikle doğusunun Yortan mezarlığı olduğu belirtilmektedir. Çalışmalarımız öncelikle harita ve uydu görüntülerinin incelenmesi ve yöre halkıyla yapılan görüşmelerle şekillenmiştir. Bölgenin topoğrafya haritaları

dikkatlice incelendiğinde Bostancı köyünün (Eski adı Yortan) 2,5 km kuzeybatısında Taban Tepe adıyla anılan tepenin varlığı görülür. Bu tepede ve tepenin doğu kısmında incelemelerimiz sırasında tespit ettiğimiz küp parçaları mezarlık alanının yoğunlaştığını göstermektedir. Böylece, günümüzde Taban Tepe adıyla anılan tepenin Gaudin'in kazı yaptığı dönemde Tabak Tepe adıyla anılan ve kaynaklarda "Yortan Mezarlığı" olarak geçen merkez olduğu anlaşılmıştır. Yine aynı arazide Gaudin tarafından sondajlar yapılan Çavdar Tepe'nin Taban Tepe'nin yaklaşık 200 m kuzeyinde günümüzde adıyla Değirmen Tepe olduğu ortaya çıkmıştır. Bu tepede Gaudin'in açtığı sondajlar da çalışmalarımız sırasında tespit edilmiştir.

4- Salihli-Demirci karayolunun 25. km'sinde Akçeşme (Yeni Sindel) Köyü'nün yaklaşık 1 km doğusunda, köye giden karayolunun hemen güneyindeki yamaç kesiminde yer alan fosil insan-hayvan ayak izleri üzerine çalışmalar yapılmıştır. Ayak izlerinin bulunduğu saha "Çakallar Tepesi" adıyla da anılmaktadır. Ayak izlerinin bulunuşu Demirköprü Barajı'nın yapımı kadar eskidir. Toprak gövde dolgu tipindeki barajın yapımı esnasında (1954-1960) baraj inşaatına malzeme getiren ve yöreden boş dönmek istemeyen kamyonların Salihli-Turgutlu civarındaki biriket fabrikalarına volkanik kökenli bu araziden cüruf yüklediği bilinmektedir. Bu süreçte dozerler tarafından açılan bir yamaçta tesadüfen ayak izlerinin saptanmasıyla o dönemki MTA elemanlarının duyarlı girişimleri sonucunda ülkemizde böyle bir zenginliğin varlığı kamuoyuna duyurulmuştur. Günümüzde bu arazide

Manisa Yüzey Araştırması – Kanlıtaş

insanlara ait 12 ayak izi mevcuttur. En önemli sorulardan birisi Çakallar ayak izlerini bırakan insanların nerede yaşadıkları ya da nereye sığındıklarıdır. Bu sebeple 2007 yılında bölgede yapılan ilk incelemenin ardından bu sorunun cevabını bulmak amacıyla 2008 yılında da yeniden söz konusu araziye gidilerek incelemelere devam edildi. Köy muhtarının yönlendirmesi üzerine ekibimiz köylü bir vatandaşımızla birlikte Akçeşme (Yeni Sindel Köyü) Köyü'nün yaklaşık 700 m batısındaki Sarıkaya Mevkii'nde, Manisa Bölgesi'nin bilinen ilk kaya resmiyle karşılaşmıştır. Doğu-güneydoğusunda bir dere yatağı bulunan arazi hem sulak hem de korunaklı bir özelliğe sahiptir. Ovadan 86 m, deniz seviyesinden ise 382 m yükseklikte yer alan bu arazide, Kanlıtaş adıyla anılan bir kaya sığınağının, üst kayasının alt yüzeyinde kırmızı ve vişneçürüğü renkte boya ile yapılmış resimler tespit edilmiştir. Batı Anadolu prehistoryası için son derece önemli olan bu resimler içerisinde ilk bakışta seçilebilenler 3 adet eldir. Resimleri ayrıntıları ve tekniği üzerine çalışmalarımız devam etmektedir.

Engin Akdeniz

Pedasa Kazı ve Araştırmaları – 2007/2008

Yerleşimin merkezindeki akropol, nekropol alanları, tarım terasları ve çiftlik evleri ile Pedasa bugüne kadar yapılan çalışmalarda Leleg kültürüne özgü olarak tanımlanan tüm unsurlara sahiptir. Bodrum yarımadasında Prof. Dr. Adnan Diler başkanlığında yürütülen uzun soluklu yüzey araştırmalarının ardından, Leleg kültürüne ait soruların bir kısmını aydınlatabilecek arkeolojik alt yapıya sahip olan kentteki kazılara Kültür ve Turizm Bakanlığı, Muğla Üniversitesi ve Konacık Belediyesi'nin desteği ile 2007 yılında başlanmıştır.

Antik kaynaklarda adı geçen sekiz Leleg kentinden biri olan Pedasa, yerinin kesin olarak saptanabilmesi açısından diğer kentlere göre daha şanslıdır. Herodotos'un (I.175) tanımlamalarından yola çıkılarak yapılan lokalizasyon, 2008 yılında Kutsal Alan Sektörü'nde bulunan üzerinde kentin ismi geçen yazıt ile bir kere daha doğrulanmıştır.

Paton ve Myres, 19. yy'ın sonunda, Pedasa'ya ulaşan bugünkü modern yolun kuzeyinde bulunan duvar temelleri ve bir yazıt yardımıyla Herodotos'un bahsettiği (I. 175) Athena kutsal alanının yerini tespit etmiştir. Bosajlı, sağlam bloklarla inşa edilen ve mevcut arkeolojik veriler ışığında "Karakol Binası" olarak adlandırılan yapının kuzeybatısında ve poligonal teras duvarın kuzeyindeki yapılara ait duvar temellerinin bulunduğu söz konusu alan ne yazık ki kaçak kazılara maruz kalmıştır. Kutsal Alan Sektörü olarak

adlandırılan bu bölümdeki çalışmalar 2007 yılında öncelikle kaçakçı çukurları ve çevredeki yoğun bitki örtüsünün temizlenmesiyle başlamıştır. İlk kazı sezonunda bir bölümü gün ışığına çıkarılan, kaliteli duvar işçiliğine sahip dikdörtgen bloklardan inşa edilen ve doğu-batı yönlü sunak/tapınağa ait olabilecek yapı temelleri 2008 yılında yapılan çalışmalara da yön vermiştir. MÖ 7. yy'a tarihlenen küçük buluntular alanın en azından bu dönemden itibaren kutsal kimliğe sahip olduğunu göstermektedir. En geç yapı evresi ise daha önceki dönemlere ait devşirme malzeme kullanılarak inşa edilen orta Bizans Dönemi'ne ait çok mekânlı bir yapı ile temsil edilmektedir. 2008 yılında ele geçen, üzerinde tanrıçanın adının yer aldığı bir yazıt parçası ve aegisi ile tasvir edilen Athena heykeline ait gövde parçası tanrıçanın kutsal alanın lokalizasyonu ile ilgili tartışmaları sonlandırmıştır. Karakol Binası'nın kuzeyinde açığa çıkarılan yolun Athena Kutsal Alanı'na ulaşan yol olduğu anlaşılmıştır.

Kutsal Alan Sektörü'ndeki bir diğer çalışma ise, olasılıkla antik kente girişi kontrol edebilecek noktada inşa edilen ve "Karakol Binası" olarak adlandırılan yapıda yürütülmüştür. MÖ 4. yy'da inşa edilmiş olan yapının Mausollos'un synoikismos politikası çerçevesinde kent giriş ve çıkışlarını kontrol eden askeri amaçlı bir yapı olduğu düşünülmektedir. Toplam üç mekândan oluşan kuzey-güney yönelişli olan yapı, 12x8 m ölçülerindedir. Ele geçen buluntular, yapının MÖ 2. yy'da orijinal planına sadık kalınarak onarım gördüğünü ortaya koymaktadır.

Pedasa, akropolisini kuşatan tepeler ve kent territoriumunda bulunan çok sayıda nekropolis alanı ve taş tümülüsleri ile Bodrum yarımadasındaki antik kentler

arasında özel bir yere sahiptir. Tümülüsler kentin güneydoğu ve güneybatı nekropollerinde yoğunlaşmaktadır. Ancak kent territoriumunda birçok tepe üzerinde bir veya birkaç tümülüstü oluşan mezar anıtları da görülebilmektedir. 2007 yılında güneydoğu nekropolisinde kaçakçılar tarafından tahrip edilen iki tümülüste yapılan kazılarda Protogeometrik Dönem'den MÖ 7. yy'a kadar devam eden süreçle ilgili buluntulara ulaşılmıştır. Tümülüsler dışında ikinci bir mezar tipini "mezar platformları" olarak adlandırılan ve kentin Konacık'a doğru uzanan yamaçlarında bulunan mezarlar oluşturmaktadır. Söz konusu mezarların taş dolgusu içerisinde kremasyon ya da inhumasyon gömüler için tasarlanmış taş kenar örgüsüne sahip gömü çukurları bulunmaktadır. Tümülüsler ve mezar platformlarında yapılan çalışmalar yarımada yaygın kullanım görmüş olan bu iki mezar tipinin aile birimleri tarafından MÖ II. binin sonlarından Arkaik Dönem içlerine kullanıldığını göstermektedir.

Kentin Akropolis'i bütün yönlerden çevreye hâkim, savunmaya elverişli bir tepe üzerinde konumlanmıştır. Doğusundaki oldukça iyi korunmuş büyük kule yarımada kontrol edilebilmesine olanak sağlamaktadır. Yaklaşık 200 m uzunluğundaki iç sur ve kulelerle desteklenen iki dış surla çevrilen Akropolis'in ana girişi batı taraftadır. Güney ve kuzeyinde bir bölümü geç dönemlerde oluşturulmuş küçük girişler de mevcuttur. Akropol kazılarında ortaya çıkarılan yapılar arasında en dikkat çeken megaron planlı "Yönetici Binası" olarak adlandırılan yapıdır. Arkeolojik veriler megaronun Arkaik Dönem boyunca kullanıldığını göstermektedir. Anakaya üzerinde ve kaleye hâkim konumda inşa edilen yapı ilk evresinde, bir ön oda ve ana odadan oluşmaktaydı. Daha sonraki

*Pedasa –
Karakol Binası,
Doğudan Genel
Görünüm*

Pedasa – Güneydoğu Nekropolis, 2 No'lu Tümülüs

dönemlerde geçirdiği değişikliklerle yapının mülkiyet sınırları değişmiştir. Yapı son şekline Orta Bizans Dönemi'nin sonlarında ulaşmıştır. Yine bu dönemde, tüm Akropolis'in kullanım amacına yönelik olarak yeniden planlandığı ortaya çıkarılan sokak sisteminde anlaşılmaktadır. Yerleşim şablonu, dar sokaklara açılan işlik veya konut işlevindeki bir veya iki mekânlı yapı ünitelerinden oluşmaktadır. Akropolis'de yapılan kazılar ilk yapılaşmanın geç Geometrik Dönem'den başlayarak gerçekleştirildiğini, Hellenistik ve Roma Dönemlerinde devam ettiğini, son şeklini ise orta Bizans Dönemi sonlarında aldığını ortaya koymaktadır.

Pedasa ve territoriumu, 1/25.000 Bodrum yarımadası çevre düzeni planında "Arkeolojik Park Alanı" olarak tanımlanmıştır. Kazı ve araştırmaların yanı sıra, koruma ve çevre düzenlemesi çalışmalarına ayrıca önem verilmektedir. Başta kent merkezi Akropol olmak üzere yerleşimin birimlerine kolay ulaşılabilmesi ve anlaşılabilmesi için bir proje hazırlanmıştır. Ödeneği Kültür ve Turizm Bakanlığı Döner Sermaye İşletmeleri Müdürlüğü tarafından karşılanan projenin uygulaması 2009 yılında gerçekleştirilecektir. Yine bu çerçevede Konacak Belediyesi desteğiyle ören yeri bilgilendirme levhaları da hazırlanmıştır.

Adnan Diler – Hülya Bulut – Bekir Özer

Perge Kazı ve Onarım Çalışmaları – 2008

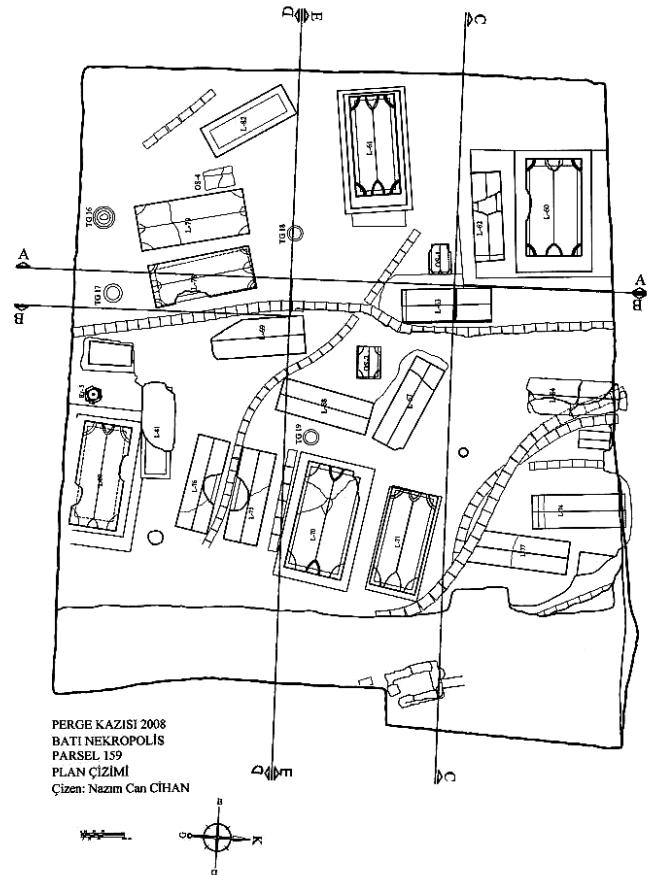
2008 yılı Perge Kazı ve Onarım Çalışmaları, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izniyle İstanbul Üniversitesi (İÜ) Edebiyat Fakültesi "Antalya Bölgesi Arkeoloji Araştırmaları Merkezi" tarafından 25.07.-09.10.2008 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Kazımız, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün yanı sıra DÖSİMM ve İÜ Rektörlüğü Bilimsel Araştırmalar Yürütücü Sekreterliği tarafından parasal yönden desteklenmiştir. Ayrıca Türk Tarih Kurumu, Vehbi Koç Vakfı Suna-İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri

Araştırma Enstitüsü ve Kültür Bilincini Geliştirme Vakfı'nın sembolik katkıları olmuştur. Tüm bu kurum ve yetkililerine teşekkürlerimiz sonsuzdur. 2008 yılı çalışmalarımız dört ana grupta incelenebilir:

1. Kazı Çalışmaları:

A. Batı Nekropolis

2008 yılı Batı Nekropolis çalışmaları, 2006 yılında kazılmaya başlayan, batı şehir kapısının yaklaşık 500 m güneyinde bulunan Parsel 159'da yoğunlaşmıştır. 1997 yılından beri sistematik olarak kazısı yapılan Parsel 169'da ise bu sene bir kazı yapılmamış, daha çok temizlik, düzenleme ve konservasyon çalışmaları yürütülmüştür. 2008 yılı Perge Kazı ve Onarım Çalışmaları Batı Nekropolis Çalışmaları sonucunda toplam 7 adet lahit ve 1 adet osthok bulunmuştur. In-situ durumda bulunmuş iki lahit, buluntu ve tipleri bakımından Geç Hellenistik, Erken Roma Dönemlerine tarihlendirilebilir. Parsel 159'da, mümkün olan kısımlarda lahitlerin tabanına kadar inilmeye çalışılmış, bu esnada tabanda çeşitli kremasyon ve doğrudan toprağa gömülere rastlanmıştır. Hepsisi ters çevrilmiş pişmiş toprak bir kap altına yapılmış olan gömülerden birinin bir köpeğe, diğer ikisinin ise hoc-ker pozisyonunda gömülmüş bebeklere ait olduğu, antropologlar tarafından yapılan inceleme sonucu anlaşılmıştır. Antropologların daha önceki lahit içi

Perge – Batı Nekropolis. Parsel 159 Güney Açma Planı

Perge – Örenyeri, Genel Görünüm

iskeletler üzerinde yaptıkları çalışmalarda, hiçbir bebek iskeletine rastlamamaları, Perge’de bebeklerin bu şekilde pişmiş toprak kap altında gömüldüğü ihtimalini akla getirmektedir. Açmanın doğusunda, bir kapakla örtülmüş pişmiş toprak bir çömlek içine yapılan bir kremasyon gömü, sağlam olarak tespit edilmiştir. Tüm bu mezarlar dışında, açmanın doğusunda moloz taşla ve tuğlayla yapılmış, üzeri kalın bir harçla kaplanmış, harçla tek parça haline getirilmiş bir kaide ve semerdam kapaktan oluşan ve kenotaphion olduğu düşünülen bir mezar ile kioniskos olduğu düşünülen küçük bir sütun da buluntular arasındadır. Batı nekropolis, Parsel 159’da bu yıl, 2006 ve 2007 senesi kadar yoğun Sagalassos malları ve kesik kemikler ele geçmemiş olmamasına rağmen, pişirme kapları ve amphoralarda yoğun bir artış görülmüştür.

B. Sütunlu Cadde

2008 yılı Perge Sütunlu Cadde kazı çalışmalarında, caddenin batısındaki ulaşımı engelleyecek ve su kanalını kesecek şekilde inşa edilmiş olan Küçük Kilise’nin (Planda S kodlu yapı) batısından başlayarak, kuzeye doğru ilerlenmiştir. Kuzey-güney ve doğu-batı doğrultulu Sütunlu Caddelerin kesiştiği kavşağın(O) batı bölümü de açılarak buranın düzenlenişi ve evreleri saptanmaya çalışılmıştır. Söz konusu alanda sürdürülen kazı çalışmaları sonucunda caddenin, Küçük Kilise ile batı galeri arasında bulunan bölümünün cadde tabanından, yükselttilerek yeni tabanlar ve mekânlar oluşturulduğu görülmüştür. Kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda devşirme malzemeden inşa edilmiş duvarları ile hücre benzeri iki küçük mekân içinde çok sayıda mimari buluntu (sütun ve kaide parçaları) bulunmuştur. Caddenin bu kısmında sürdürülen çalışmalar esnasında ayrıca, yükseltilmiş tabanın üzerinde bir yazıtlı sunak bulunmuştur. Sunağın altı satırlık Eski Yunanca yazıttan Asklepios Epekoos’a adandığı anlaşılmaktadır. Sütunlu Cadde’deki diğer bir çalışma alanı ise caddenin sonundaki nympheumun

(F3) güneyindeki doğu portikoda sürdürülmüştür. Buradaki çalışmaların amacı daha önceki yıllarda kazılmış olan alanda tekrar biriken toprağı temizleyerek, anastylosis çalışmaları ile daha belirgin hale gelecek portikonun mimari dokusunu açığa çıkarmaktır. Çalışma sonucu doğu portikonun kavşağa doğru olan kısmında, dükkânlara kadar olan kısmı temizlenerek, burada bulunan mimari parçalar düzenlenmiştir.

C. Z Yapısı

Kentin güneyinde, Hadrianus Takı’nın yak. 40 m kuzeyinde, kuzey-güney doğrultulu Sütunlu Caddenin batı 1. insulasındaki, doğu cephesinde, üç giriş bulunan ve 1. insulayı tamamen kapsadığı anlaşılan yapı kompleksi, daha önceki yıllarda kazılmamış, ancak bu kısım çeşitli araştırmalarda kısa da olsa anılmıştır. Buradan ilk olarak bahseden Ş. Şahin, yapının kuzey anıtsal girişinin arkasında bulunan anıtsal arkhitravlardan yola çıkarak, bu girişlerin ardında Sütunlu Caddeye ait dükkânlara ait olabileceğini, Antoninuslar Dönemi’ne tarihdlediği arkhitravların da Sütunlu Caddeye ait olup, sonradan buraya taşındığını savunmuştur (S. Şahin, *Die Inschriften von Perge I*, IK 54, Bonn, Dr.Rudolf Habelt GmbH, 1999: 180-181, no. 150). İlk olarak M. Heinzelmann burada önemli kamusal bir yapı olabileceğini bir çizimle öne sürmüştü, ancak metinde ayrıntıya girmemiştir (M.Heinzelmann, “Städtekonkurrenz und kommunaler Burgersinn: Die Säulenstraße von Perge als Beispiel monumentaler Stadgestaltung durch kollektiven Euergetismus”, AA 1, Halbband, 2003: 207). 2006 yılında bu alanda bulunan yeni yazıt ve arkhitrav parçalarını “Perge’nin MS 1.-2. yy’lardaki Gelişimi” adlı doktora tezinde değerlendiren A. Özdzibay, burada bir kamusal yapı olması gerektiğini, arazinin batıya doğru yükselen cavea benzeri bir toprak dolguyla kaplı olması, yüzeyde bulunan çok sayıda kaliteli mimari parçalar ve tamamladığı yazıtlar neticesinde söz konusu alanda en erken Nero Dönemi’nde, kentin çeşitli yerlerinde bulunmuş yazıtlarda adı geçen ancak henüz yeri bulunamamış bouleuterionun inşa edilmiş olabileceğini ileri sürmüştür (A. Özdzibay, *Perge’nin M.S.1.-2.Yüzyıllardaki Gelişimi*, İstanbul, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2008: 171-180). Bu görüşler üzerine kentin bu kısmının kazılması ve araştırılması gereği doğmuş, 2008 senesinde “Z” kodu verilen alanda çalışmalara başlanmıştır.

Birçok evreyi içeren Z yapısında kazı çalışmaları sonucu birçok evrenin bulunduğu ve bunların iç içe geçtiği görülmüş, henüz küçük bir kısmı açığa çıkarılabilen yapı kompleksinin çeşitli dönemlerde yapılan eklemelerle orijinalinden bir hayli farklılaştığı anlaşılmıştır. Bir sezonluk kazı çalışması sonucunda yapının orijinalinin bir bouleuterion olabileceğine dair herhangi bir kanıt ise rastlanamamıştır. Ancak, kazılacak alanın büyüklüğü, daha sonraki kazı sezonlarında

daha kesin kanıtlara ulaşma potansiyeli sunmaktadır. Bu sene açığa çıkarılan kısımlara dair yorumlar şöyle özetlenebilir: Birinci mekânın güney dış duvarı batısında bulunan ve stylobat zemini üzerine oturduğu görülen in-situ sütunlar, hem seviye hem de sütunların tarihlemesi bakımından en erken evre gibi görünmektedir. Bu sütunlar MS 1. yy'da burada inşa edilmiş Dor düzeninde bir yapıyı, sütunları saran duvar da ikinci bir evreyi işaret etmektedir. Bu alanda bulunan geç dönem duvar tekniğinin özellikleri ile toplu olarak bulunan ve biri dışında hepsi Theodosius (MS 379-395), Arcadius (MS 383-408) ve Honorius (MS 393-423) Dönemlerine tarihlenen sikkeler, Geç Antik Dönem'e işaret etmektedir. Kuzey-güney doğrultulu duvardaki kapı açıklığının kapatılması da daha sonraki bir zaman diliminde gerçekleşmiş olmalıdır. Birinci mekânın cephe (doğu) duvarı ise mekana daha sonradan eklenmiş gibi görünmektedir.

D. Akropolis

1994-2004 yılları arasında Giessen Iustus Liebig Üniversitesi'nden, Prof. Dr. Wolfram Martini başkanlığındaki ekip ile ortaklaşa olarak Perge'nin Akropolisinde yürütülen araştırmalar bölge için önemli ve orijinal sonuçlar vermişti. 2008 yılında ise, yine aynı ekiple ortaklaşa olarak yürütülen çalışmada, daha önceki gözlemleri temel alarak, Kalkolitik Çağ ya da Erken Bronz Çağ'dan itibaren Erken Demir Çağ'a kadar kesintisiz stratigrafi için gerekli malzemenin elde edilmesi için uygun olduğu tahmin edilen iki alanın detaylı bir şekilde araştırılması hedeflenmiştir. Ayrıca, kazılmış topraktan ya da tabakalardan ele geçen ve radyo karbon yöntemiyle tarihlendirilen organik madde kalıntılarının karşılaştırılmasıyla belirli bir kronoloji oluşturulması da amaçlanmıştır. Bu bağlamda Bronz Çağ'dan Demir Çağ'a geçiş evresi özel bir önem taşıyordu.

Söz konusu bu evrenin saptandığı çalışmalarda, taban genişliğinin hemen hemen tamamı pişmiş toprak bir ocak-sunak tarafından kaplandığı bir alan ortaya çıkarılmıştır. Ocak-sunağın sadece yarısı açığa çıkarılabilmektedir. Anadolu için hiç alışık olmadığımız bu ocak aynı zamanda muhtemelen sıvı sunuları için düşünülmüş olan iki adet tekneye de sahiptir. Bu teknelerden daha büyük olan ikincisi zarar görmüş olmasına rağmen, daha küçük olan diğer tekne analogiye imkân vermektedir.

Ocağın en yakın paralellerini Myken Sarayları'nda görmekteyiz. Bu örneklerin yuvarlak ocaklarının ölçüleri 1,88-4,00 m arasında değişmektedir ki, bunlar Perge Akropolisinde 'Alan 3'te bulunan örnekten belirgin şekilde büyüktür. Bütün Anadolu'da seçkinler sınıfına mensup kişilere ait yapıların içerisinde büyük ocakların bulunması bunun bir Anadolu geleneği olduğunu

düşündürmektedir. Bununla birlikte Anadolu'dan yuvarlak ocaklı ve libasyon düzeneği bulunan bir diğer örnek henüz bilinmemektedir. Bu ocağın büyüklüğü ve içinde bulunduğu alanın özenli hazırlanmış olması nedeniyle ocağın ait olduğu yapının Geç Bronz Çağ'da bölgedeki seçkinler sınıfına mensup bir kişi için yapıldığı tahmin edilebilir. Bu doğrultuda düşündüğümüz takdirde Boğazköy Tabletleri'nin bildirdiği gibi Perge'nin Geç Bronz Çağ'da önemli bir kent olduğunu arkeolojik verilerle kanıtlamış oluyoruz. Ayrıca Perge'nin *Parha* olarak tanımlanması da böylece kuvvet kazanmaktadır. Bu sebeplerden ötürü önümüzdeki bir ya da iki kazı sezonunda daha bu ocağın ait olduğu yapı ile ilgili araştırmalarımızın devam etmesi planlanmaktadır.

2. Antropolojik Çalışmalar:

2008 kazı sezonunda, Parsel 159'da bulunan iskeletlerin incelenmesinin yanı sıra, toplam 110 insana ait iskelet kalıntısı çalışılmış, bunlardan 28'inin kadın, 39'unun erkek olduğu belirlenmiştir. 15 erişkin bireyin cinsiyeti belirlenemezken, 7 bebek iskeleti ve 8 çocuk iskeleti incelenmiştir. Mezarlardan ele geçen kremasyon gömülerin sayısı ise 13'tür.

3. Mozaik Corpusu Çalışmaları:

2008 kazı sezonunda yürütülen Perge mozaikleri belgeleme ve inceleme çalışmaları, Agora / Macellum yapısının batısında yer alan sütunlu galeride (stoa diplo?) ve Güney Hamam'ın Klaudios Peison Galerisi olarak adlandırılan VII no'lu mekânında sürdürülmüştür. Ortaya çıkarılan mozaik döşeme parçalarının güçlendirme ve koruma çalışmaları gerçekleştirildikten sonra, portikte mozaik döşemenin korunagelmüş olduğu alanlar total station yardımıyla ölçülmüş ve hava fotoğraflarıyla belgelenmiş, bu çalışmaların tamamlanmasının ardından alanların üzeri jeotekstil ile örtülmüş ve üzeri ince dere kumu ile kapatılmıştır.

4. Koruma, Onarım ve Düzenleme Çalışmaları:

A. Hellenistik Kule

2008 yılında kentin simgesi konumundaki oval avlulu Hellenistik Kulelerin, onsolidasyonuna başlanmıştır. Bu çalışma kapsamında ilk olarak doğu kuleye özel çelik iskele kurularak, odern teknikler ile taşlar sağlamlaştırılmış, duvar yüzeyindeki çatlaklara gerekli müdahaleler yapılmıştır.

B.Sütunlu Cadde

2008 yılı anastylosis ve düzenleme çalışmaları Akropolis eteğindeki F3 kodlu nympheumun güneyindeki, kuzey-güney doğrultulu Sütunlu Caddenin doğu portikosu ve aynı caddenin kavşağın güneyinde yer alan batı genişletilmiş portikosunda sürdürülmüş, 2008 yılı kazı sezonunda toplam 14 adet sütun

onarılarak yerine dikilmiştir. Ayrıca birçok sütun başlığı, sütun kaidesi, postament ve mimari parçanın ait oldukları mimari öğeler bulunarak, yerlerine yapıştırılmıştır.

C. Batı Nekropolis

Perge Batı Nekropolis'te, 2003 yılında tümüyle açığa çıkarılan anıtsal mezar yapısı M9'un kuzey mezar odası içinde duvar resimlerinin varlığı biliniyordu. Ancak, kazısı esnasında bunların üzerindeki ince sıva tabakasına dokunulmamıştı. Çünkü, duvar resimlerinin tamamen açılmasının, konservasyon çalışmasıyla birlikte yürütülmesi planlanmıştı. 2008 yılında burada çalışmalara başlanmasıyla, hem figürlü duvar resimleri açığa çıkarılmış hem de konservasyonu tamamlanmıştır. Mezar odası kesme taş bloklarla yapılmış, doğu-batı yönündeki beşik tonoz örtülü bir mekândır. Oda içindeki figürlü resimler silmenin üst kısmına; mermer taklidi olduğu düşünülen desenler silmenin alt kısmına yapılmıştır. Tonoz kavsinin altındaki doğu duvarda, mezar sahibi, akrabaları ve hizmetçilerini betimleyen bir symposiun sahnesi saptanmış; kuzey duvarda ise üç figürden oluşan mevsim personifikasyonları görülmüştür. Her iki kısımda da kazıma tekniğiyle yapılan diğer bir desen grubu da bulunmaktadır. Fotoğraf ile belgeleme çalışmaları profesyonel bir fotoğrafçının UV ışıkla ve profesyonel teknikte çektiği fotoğraflar ile tamamlanmıştır. Bu fotoğraflar üzerinden yapılacak çizimler üzerinde konservasyonun sürecinin tüm aşamaları işlenecektir. Ayrıca arkeometrik analizler için alınan sıva ve boya örnekleri değerlendirilecektir. Duvar resimlerinin periyodik bakımı çalışmaları gelecek sezonlarda sürdürülecektir.

D. Küçük Buluntular

Kazı esnasında bulunmuş olan tüm, pişmiş toprak, cam ve metal buluntular ile sikkeler, kazı barakası ve kazı evinde oluşturulan laboratuarlarda, modern yöntemlerine uygun olarak temizlenmiş, kırık parçalar birbirlerine yapıştırılarak tümlenmiştir. Bu çalışmaların sonunda 15 adet envanterlik, 189 adet etütlük eser Antalya Arkeoloji Müzesi'ne teslim edilmiştir.

Haluk Abbasoğlu

Pisidia Antiokheiası Çalışmaları – 2008

Isparta İli'ne bağlı Yalvaç İlçesi'nin yaklaşık 1 km kuzeydoğusunda bulunan Antiokheia, 1236 m yüksekliğe ulaşan bir tepenin üzerine kurulmuştur. Kentin kurulu olduğu arazi doğuda Sultan Dağları, kuzeyde Karakuş Dağı, güneydoğuda Kızıl Dağ, güneybatıda Kirişli Dağ ve Eğirdir Gölü'nün kuzey sahiliyle çevrilidir. Kentin kuzeyinde, güneybatı yönünde Gelendost İlçesi'ni geçerek Eğirdir Gölü'ne ulaşan Anthius Nehri akmaktadır.

Antiokheia ve çevresinde yapılan araştırmalardan ele geçen eserler, kentin Göller Bölgesi-Pisidia tarihinden ayrı olarak düşünülemeyeceğini göstermiştir. Yerleşime uygun olan bölge Paleolitik Dönem'den bu yana sürekli iskân edilmiştir. Erken dönemleri hakkında şimdilik yeterince bilgi sahibi olmadığımız kent, Hellenistik ve Roma Dönemleri ile Hıristiyanlığın resmi din olarak kabul edilmesinden sonra büyük öneme sahip olmuştur.

Hellenistik Dönem'de Seleukid Hanedanı'nın kurucusu Seleukos I Nikator tarafından Galatlara karşı genişletilerek güçlendirilen kent, önemli bir konuma gelmiştir. Kentin adının değiştirilerek Seleukos kenti olarak anılması kentin ilk kez Seleukoslar tarafından kurulduğu gibi yanlış bir izlenim bırakmıştır. Yörede etkili olan Men Askaenos kültürü tek başına kentin tarihinin Seleukoslar öncesine gittiğini belgelemektedir. Roma İmparatoru Augustus Dönemi'nde (MÖ 27-MS 24) Caesareia unvanı almış olan Antiokheia, Colonia Caesareia adıyla anılmış ve Ius Italicum (Serbest Şehir) olma hakkı kazanmıştır. İmparator Augustus'un soylu eylemlerini anlattığı ünlü yazıt "Res Gestae Divi Augusti"nin bilinen üç kopyasından birinin bulunduğu Antiokheia, "Vici" adı verilen ve aynı Roma kentinde olduğu gibi 7 tepe üzerine kurulmuş 7 mahalleye bölünmüş ve Pisidia bölgesinde başkent konumuna yükseltilmiştir. Aziz Paulus'un Hıristiyanlığın temellerini atmak için seçtiği Antiokheia'ya düzenlediği üç ziyaret, kenti ileride resmi din olarak kabul edilen Hıristiyanlığın haç merkezine dönüştürmüş ve kent önemli bir metropol konumuna gelmiştir.

Doğu Roma İmparatoru Manuel Komnenos ve Selçuklu Sultanı II. Kılıç Arslan'ın ordularının 11 Eylül 1176 günü Myriakefalos'da karşı karşıya gelmesi ve savaşı Selçukluların kazanmasıyla yeni yerleşim tamamen ovada, Antiokheia'nın yanı başında gerçekleşmiş ve adı Yalvaç olmuştur. Antiokheia ise MS 1176 yılından 1826 yılına kadar yanı başındaki Yalvaçlıların unutmusluğuyla toprak altında kalmıştır. İzmir'de papaz olarak görev yapan İngiliz Francis Vyvyan Jago Arundell'in, 1826 ve 1833 yıllarında Anadolu'nun "Yedi Kiliseler"ine yaptığı yolculuklarla kent Dünya'ya tanıtılmıştır. Kentte ilk kazılar 1923'te Michigan Üniversitesi'nden F. W. Kelsey ile birlikte izin müracaatı yapan Ramsay'ın çabalarıyla 1924'te D. M. Robinson başkanlığında başlamıştır. Kısa süren Amerikan kazılarından sonra 1980'li yıllardan itibaren Antiokheia'ya da kazılar, Yalvaç Müzesi Müdürü Dr. Mehmet Taşlıalan ve ondan sonra gelen Müze Müdürleri başkanlığında yapılmıştır.

Antiokheia'da 2008 yılından itibaren Bakanlar Kurulu kararı ile Süleyman Demirel Üniversitesi adına başkanlığında kazı çalışmaları başlamıştır. Bu güne dek

Pisidia – Antiokheia'nın Havadan Görünüşü

bir üniversite tarafından sistematik bir kazı çalışması yapılmamış olan kentte bir arşiv oluşturulmadığı gibi her çalışan kişi ve kuruluş belgeleri kendileriyle götürerek kentteki bilgi sürekliliğini kesintiye uğratmıştır. Çalışmamızda kentte farklı kişi ve kuruluşlar tarafından yapılmış olan kazılarda açığa çıkarılmış ve kötü durumdaki yapıların konservasyon ve restorasyon çalışmaları ve bu güne dek açığa çıkarılmış olan eserlerin envanterleri yapılacaktır. Ayrıca bilimsel yayınlarla kentin bilim dünyasına sunulması ve kentin tanıtılarak ülkemiz turizmine katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

2008 yılı Antiokheia kazı çalışmaları 24 Temmuz-29 Ağustos 2008 tarihleri arasında gerçekleştirildi. Bu çalışmalar, Kültür ve Turizm Bakanlığı Döner Sermaye İşletmeleri Merkez Müdürlüğü'nün (DÖSİMM), Süleyman Demirel Üniversitesi ve Suna & İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü'nün maddi destekleri, Yalvaç Kaymakamlığı'nın sağladığı konaklama yeri ve Yalvaç Belediyesi ile Yalvaç Güçsüzlere Yardım Sağlık ve Eğitim Vakfı'nın iase yardımlarıyla gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışmalar düzenleme ve temizlik, kazı, restorasyon ve belgeleme olarak dört başlık altında özetlenebilir. Kazı çalışması için, 2005 yılında Yalvaç Müzesi Müdürü Başkanlığında başlangıç kısmı kazılmış olan tiyatronun güney doğusunda yer alan kuzey-güney caddesi seçilmiştir. Restorasyon yapılması düşünülen Tiyatrodaki ödenek sıkıntısı nedeniyle planlanan çalışma gerçekleştirilemedi, ancak yapının çizimleri yapılarak bir sonraki kazı sezonuna yönelik projeleri hazırlandı. 1924 yılından itibaren açığa çıkarılmış olan eserlerin belgeleme çalışmalarına ağırlık verildi. 2004 ve 2005 yıllarında Yalvaç Müze Müdürlüğüne kentin farklı alanlarında yapılan kurtarma kazılarında açığa çıkan ve ören yerinde bulunan depoda korunan seramiklerin tamamı elden geçirilerek tekrar sınıflandırıldı ve büyük bir kısmının çizimleri ve tek tek fotoğraflanarak envanterleri yapıldı. Kentte açığa çıkan yazıtların kaç tanesinin Grekçe, kaç tanesinin Latince olduğu belirlendi ve

fotoğraflanan yazıtların kopyaları bilgisayar ortamına aktarıldı. Müze Müdürlüğü ile yapılan ortak çalışmayla, ören yerinin rahatça gezilebilmesi için alanda bitki temizliği gerçekleştirildi.

2009 yılı kazı çalışmalarımız farklı disiplinlerden oluşan daha geniş bir ekiple, 1 Haziran tarihinde başlayacaktır. Bu yılki çalışma programımızda konservasyon ve belgeleme çalışmaları ağırlıkta olacaktır.

Mehmet Özhanlı

Soli/Pompeiopolis Kazıları – 2008

Mersin ili Merkez Soli Pompeiopolis Antik Liman Kenti 2008 yılı kazıları, Prof. Dr. Remzi Yağcı başkanlığında 17.07.2008 tarihinde başlatılan kazı çalışmaları Soli Höyük'te G6, G4, F7/G7, G9, G10, G9/G10, H8, H9, F9 ve F7; 05.08.2008 tarihinde başlatılan Sütunlu Cadde'de E/F 42, F/G 42, F/G 43, F/G 44, F/G 45 açmalarında yürütülmüş ve 29.08.2008 tarihinde sonlandırılmıştır.

Sütunlu Cadde:

Soli/Pompeiopolis Sütun Caddesi'nde 2008 yılı kazıları, 2007'de kazılan Sütunlu Cadde'nin doğu portikosunun doğusunda, Sütunlu Cadde'yi sınırlayan beton koruma duvarının dışında, modern Viranşehir Caddesi üzerinde yer alan F-G 42, 43, 44, 45 plan karelerinde ve 2005-2006 kazı sezonlarında E-F 39, 40, 41 plan karelerinde açığa çıkarılan opus sectile taban döşemesinin yer aldığı doğu portikosunda E-F 42 plan karelerinde çalışılmıştır. Kazıların amacı Sütunlu Cadde'nin Roma orijinali ve ardından gelen Bizans Dönemi'nde olası eklemeleri anlamak ve 525 yılında gerçekleşen depremin yıktığı, doğu portikonun dükkân duvarlarının ait olduğu mekânları ortaya çıkarmaktır.

Bu amaçla başlatılan kazı çalışmaları sırasında F-G 42 açmasından önemli buluntular ele geçmiştir. 12.08.2008 tarihinde 6.24 m seviyesinde Roma Dönemi bir bronz erkek heykelciğine rastlanmıştır. 19.5 cm boyundaki erkek heykelinin sol el parmakları dışında herhangi bir kırık ya da hasarı yoktur. Heykelciğin başında sivri yapraklarla oluşturulmuş bir tiara olduğu, başın arka alt bölümünde saçın topuz yapıldığı ve enseden her iki omuza buklelerin düştüğü bu heykelciğin Apollon olduğu ve duruş ve stil açısından en çok Likya Apollon'u ile benzerlik gösterdiği görülmüştür. Bu heykelcik ile aynı tabakada 198 adet Roma sikkesi ve ahşap mobilyalara aplik olarak kullanılacak bronz nesnelere ele geçmiştir.

2008 kazı sezonunda Prof. Dr. Elif Tül Tulunay Mersin Müzesi ve kazı evi deposunda bulunan bir baş heykeline ait parçaları birleştirerek, bu başın halen Mersin Müzesi'nde sergilenmekte olan Asklepios'a

*Soli –
Asklepios,
Birleşen
Parçalar*

ait olduğunu bulmuş, ayrıca heykelin sağ kol ve omzundaki eksik parçaları da belirlemiştir (bkz. E. T. Tulunay, *Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Haberler*, Ocak 2009, Sayı 27: 9).

Soli Höyük:

Soli Höyüğü'nün güney doğusundaki G9/F9 ve G9 açmalarında 2002/2003 kazı sezonlarında çalışılmış olup, 2008 kazı sezonunda, öncelikle G9 açmasında Hitit Dönemi'ne ait kalınlaştırılmış kasa tipi (casemate) MÖ 15. yy, kazamatlı sur duvarları ve bunların uzantısının görüldüğü F9 ve G9 açmalarında oluşturduğu mimari kompleksin, tamamen açığa çıkarılmasına çalışılmıştır.

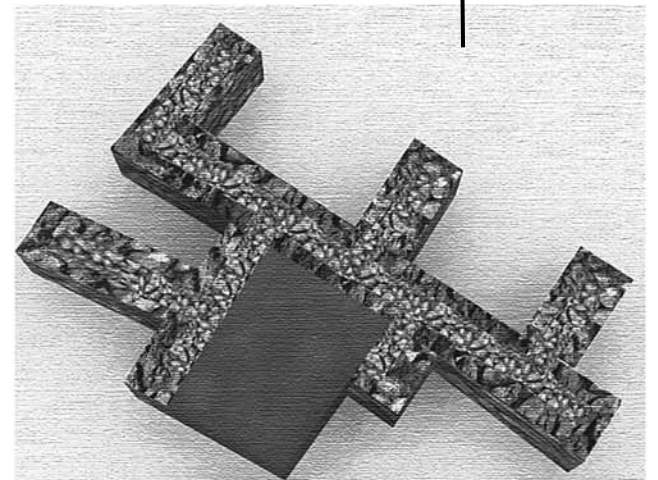
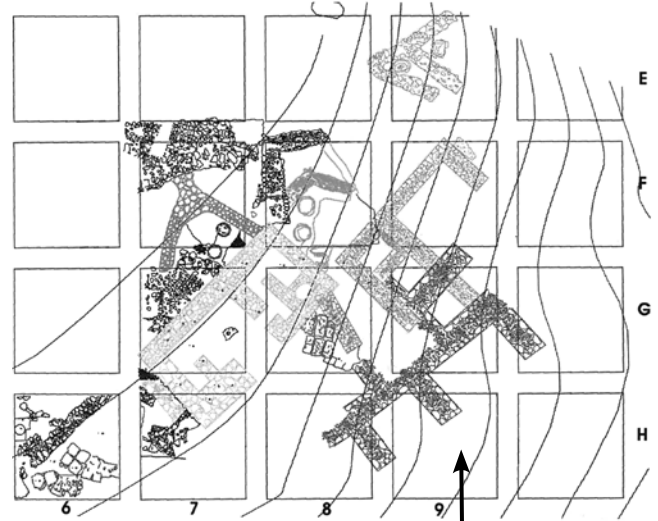
G9 Açması:

G9 açması ve G9-F9 Servis Yolu sınırında yer alan doğu-batı yönlü dere taşlarından oluşan Hitit Dönemi MÖ 14. yy duvarının altında kazı çalışmalarına başlanmıştır. Bu sektördeki çalışmaların amacı, MÖ 15. yy Hitit kazamat sistemini açığa çıkarmaktır. Bu amaçla 15.71 m'den 14.93 kotuna kadar, 14. yy duvarı dere taşları plan kare sistemine göre belgelendikten sonra kaldırılmıştır. Duvar taş dizisinin batı ucunda döküntü toprak içinden, bir insana ait kemik parçaları oldukça tahrip olmuş biçimde bulunmuştur. Bunun yanı sıra ortaya çıkarılan dağınık seramiklere bakıldığında, tipik "drab ware" Hitit tabağı ağız parçaları, çömlek ve pithoslara ait kulp ve gövde parçaları tespit edilmiştir.

18.08.2008 tarihi itibarıyla 14.65 m kotundan 14.37

m seviyesine inilmiş, bu seviyede kazamatlı duvar üzerinde yer alan çakıl taşları açığa çıkarılmıştır. Yapılan bu çalışma, F9 açmasında yer alan duvarın kaldırılması çalışmaları ile birlikte değerlendirilirse: H8-H9-G9 ve F9 plan kareleri içerisinde yer alan MÖ 15. yy Hitit kazamatlı sur duvarı örgüsünün kuzey ve güney ucundaki alanlar açılarak höyüğün doğu yamacında yer alan sur sisteminin, bir bütün olarak korunduğu anlaşılmaktadır. Bunun sonucunda, kazamatlı duvarın doğu cephe uzantıları ve kazamat odası, oldukça belirgin bir şekilde ortaya çıkarılmıştır. Bu durum mimari çizim ile belgelenmiş ve 3 boyutlu planı resimdeki gibi canlandırılmıştır. Kazı ve temizlik çalışmalarının ardından duvarlar jeotekstil ile örtülmüş, özellikle yağmur ve sel nedeniyle oluşabilecek statik sorunlara karşı kum torbaları ile desteklenmiştir.

Sonuç olarak Soli'de, Kizzuwatna'nın Hitit İmparatorluğu'nun egemenliğine girmesinden sonra (II/III. Tuthaliya Dönemi, MÖ yak. 14. yy) sonraki dönemleri kapsayan yukarıda sözü eden açmalardan sonra elde edilen seramik grupları aşağıdaki biçimde incelenebilir:

Soli – MÖ 15. yy Hitit Kazamatları

Soli – Apollon Heykelciği

İp baskılılar (Büyük ve orta ölçekli depo kapları), RLWM (matara, kol, şişe biçimli libasyon kapları), Kafes bezemeliler (kare ağızlı, krater biçimliler), “Drab Ware” (monokrom sıg ve derin kaplar, işaretli-leri ölçek kabı olarak kullanılmışlardır).

Bu dört grup diğer büyük Hitit merkezleriyle bağlantılı ve benzerlik gösteren belli standartlar taşımaktadır. Her biri, Hitit İmparatorluk Dönemi’nde standart üretim ve dağılımın olduğunu ve bu üretim ve dağılımın, merkezi bir yönetim tarafından yani kral ve ona bağlı otoriteler/yerel yöneticiler tarafından yürütüldüğünün bir kanıtıdır.

Remzi Yağcı

Ziyaret Tepe Kazı Çalışmaları – 2008

Diyarbakır Müze Müdürü Mehmet Akif Bilici’nin başkanlığında, Akron Üniversitesi’nden Dr. Timothy Matney’in bilimsel sorumluluğunda yürütülen Ziyaret Tepe’deki (Assur kenti Tuşhan) arkeolojik kazıların onikinci sezon çalışmaları 16 Temmuz-9 Eylül 2008 tarihleri arasında gerçekleştirildi. Bu sezon ikisi höyük üzerindeki stadel alanında, ikisi de aşağı şehirde olmak üzere toplam dört alanda çalışma yürütülmüştür. 2008

yılı Ziyaret Tepe çalışmaları, bütün kentteki Assur yerleşmesinin planını daha iyi anlamak, kentin imparatorluk sonunda nasıl bir fonksiyon üslendiği konusunda veri toplamak ayrıca Yukarı Dicle bölgesinin Demir Çağ kronolojisinin boşlukları konusunda sağlıklı bulgular elde etmek amacıyla yapılmıştır.

Höyük üzerinde, stadelin doğu ucunda bulunan A/N alanındaki Yeni Assur sarayı kazısına devam edildi. Buradaki çalışmalar Almanya’daki Mainz Üniversitesi’nden Dr. Dirk Wicke yönetiminde sürdürülmektedir. Daha önceki çalışmalarda tabanı yüzlerce kare tuğla ile döşeli büyük bir avlu ortaya çıkarılmıştı. Avlu çevresinde farklı boyutlarda altı oda bulunmaktadır. En önemlisi, avluda bronz işleme fırını olabilecek ancak son aşamasında kremasyon gömü yapıldığını da gösteren kanıtlar bulduğumuz dört çukur keşfetmiştik. Bu çukurlar, tahrip edilmiş Yeni Assur Dönemi lüks kap ve objelerle doldurulmuştu. Bunlar arasında bronz kaplar ve mobilya aksamaları, perdahlı bazalt çanaklar, mermer çömlek, Assur çanak çömleğinin ince örnekleri, bronz ve demir kandiller, fildişi işlemeli parçalar, taş mühürler ve küçük altın objeler sayılabilir. 2008 yılında bu çukurların stratigrafik ilişkisini anlamak için bir kesit yaparken beşinci bir çukur daha keşfettik. Bu çukur içinde yanmış insan kemikleri, ayrıca taş mühürler, bronz, taş ve kilden kaplar ele geçmiştir. Stratigrafik kesitten açıkça görüldüğü üzere Yeni Assur sarayının avlusundaki bu çukurların en az üç evresi bulunmaktadır. Çukurların yapım tekniklerindeki küçük ayrıntılar da bunların düzenleme ve işlevlerinin zaman içinde değiştiğine işaret edebilir. İkinci bir ezilmiş lüks bronz kap hazinesi avlunun tuğla döşemelerinden birinin altında saklanmış olarak bulundu. Bunlar Assur ve Nimrud gibi krallığın merkezi bölgesinde ele geçen buluntuların yakın paralellerini oluşturmaktadır. Resimde bu son buluntu grubundan (N-234) bronz omphaloslu bir çanak görülmektedir (ZT 31034).

Höyük üzerinde kuzey kesimdeki L alanı çalışmaları Marmara Üniversitesi’nden Prof. Dr. Kemalettin Köroğlu tarafından yürütüldü. Burada daha önceki kazı dönemlerinde stratigrafik düzen içinde Osmanlı, Ortaçağ ve Hellenistik Dönemlere ait üç tabaka kazmıştık (L1-L3). 2008 yılında, bunların altında erken döneme ait olan üç tabaka daha kazdık. Bu tabakalar sırasıyla Yeni Assur (L4), Erken Demir Çağ (L5) ve henüz kesin olmamakla birlikte Orta Assur olabilecek (L6) tabakalardır. Yeni Assur tabasında kerpiçten yapılmış iki ev kalıntısı açığa çıkarılmıştır. Bunlardan kuzeydeki 80-85 cm kalınlığında, uzun duvarlı, tabanı düzensiz döşenmiş bir avlu çevresinde inşa edilmiş mekanlardan oluşur. Avlu ile güneydeki bir dizi oda arasında dar bir koridor bulunmaktadır. Güneydeki

evin yalnızca bir odasının bir bölümü kazılabılmıştır. Dördüncü tabakada (L4) ortaya çıkardığımız Yeni Assur Dönemi'ne ait tabaka buluntusu olarak gelen en önemli buluntu grubu klasik Yeni Assur çanak çömleği ve bunlarla birlikte ele geçen Erken Demir Çağ türü yerel çanak çömlektir. Bu veriler Ziyaret Tepe'de Erken Demir Çağ türü yerel çanak çömleğin MÖ 7. yy'a kadar kullanılmaya devam ettiğini göstermektedir. Bu alandaki 5. yapı katı bir bölümü açmanın batı kesitinde kalan büyük bir çukur, üzeri bir çanakla kapatılmış çömlek içindeki bir kremasyon gömüyle temsil edilir. Bu alandan gelen çanak çömlek tipik Erken Demir Çağı türündeki boyalı ve yivli türlerden oluşur. Höyüğün bu bölümünün 5. yapı katında geçici konaklama alanı olduğu anlaşılmaktadır. L Alanında 2008 yılı çalışmalarının sonlarında ulaşılan en son yapı katı (Tabaka 6), Yeni Assur avlusu yapılırken kesilmiş ve düzeltilmiş olan çamur tabanlar ve kerpiç temel kalıntılarında oluşur. 40-50 cm kalınlığındaki duvarlar ve çamur tabanlar sivil bir yerleşmeye işaret eder. Bu yapı katından henüz tarihleyici bir buluntu elde edilmemiştir.

Aşağı şehirdeki çalışmalar Cambridge Üniversitesi'nden Dr. John MacGinnis tarafından yönetilen iki alanda yürütülmüştür. G/R alanında, önceki yıllarda açılmış olan büyük Yeni Assur mimarisinin bulunduğu alana bitişik üç adet 10x10 m boyutlarındaki açmada çalışılmıştır. 2001 yılından bu yana 2000 m²'lik alanda iki büyük Yeni Assur yapısına ait 40 kadar oda açılmıştır. Bu yıl çalışmalarımız batıdaki yapının güney-batı köşesinde gerçekleştirilmiştir. Burada çamur harç içine siyah beyaz dere taşlarından yapılmış mozaik döşemenin güney sınırını ortaya çıkardık. Dere taşları etkileyici bir form vermek amacıyla satranç tahtası

Ziyaret Tepe – Bronzdan Omphaloslu Bir Tas

Ziyaret Tepe – Erken Demir Çağ Kremasyon Gömü

biçiminde düzenlenmiştir. Dere taşı döşemeli avlunun bitişiğinde bu yapının güney bölümünü oluşturan çamur tabanlı bir dizi oda yer alır. İlginç bir biçimde bina dışında, kabaca dere taşı döşeli ve zayıf duvarlardan oluşan ve ana binaya bitişik olan kalıntılar vardır. Bu kalıntılar ince duvarlardan yapılmış küçük odalar biçimindedir. Bunların fonksiyonunu belirlemek için daha ayrıntılı çalışma yapmak gerekli olsa da, şimdilik bu kalıntıların bina dışındaki hayvan barınağı veya ağılı olabileceği önerilebilir.

Son olarak, aşağı kentin güneyinde bizim "Habur Kapısı" olarak adlandırdığımız geniş alandaki (Q Alanı) kazılar Dr. MacGinnis tarafından yürütüldü. Burada yaklaşık 6 m genişliğinde, çakıl taşlarıyla oldukça iyi döşenmiş olan ve aşağı şehrin önemli kapılarından birine ulaşan cadde ortaya çıkarıldı. Bu cadde eşige yaklaştıkça daralmakta ve 3 m'ye kadar inmektedir. Eşiğin her iki yanında masif kerpiçten kuleler yer almaktadır. Kent kapısının eşiğinden girince iki yanda iki adet küçük oda ile karşılaşılır. Bu alanda birçok farklı kullanım evresi olduğunu gösteren bulgular elde edilmiştir, bu da kapının uzun süre kullanıldığına işaret etmektedir. 2008 kazı döneminin en şaşırtıcı buluntuları burada ortaya çıkarılan, oldukça iyi durumda korunmuş, kapı molozu içine kazılmış mezarlardaki 3 insan gömüsüdür. Her bir gömünün batı odasının bir duvarı boyunca uzanması gömülerin Habur Kapısı'nın kısmen ayakta olduğu, içindeki odaların molozlarla dolmaya başladığı zaman yapıldığını göstermektedir. Gömülerin tarihi kesin değildir ancak bunların stratigrafik durumu Geç Demir Çağı'na ait olabileceklerini düşündürmektedir.

Timothy Matney

Enstitüden Haberler

Enstitü Kütüphanesinden Haberler

Bilindiği gibi kütüphanemiz yeni kitaplara en çok hediye ve kitap değişimi sayesinde ulaşmaktadır. Türkiye’de yayın yapan ya da dergi çıkaran pek çok kurumun yayınlarını bu şekilde kütüphanemize kazandırmaktayız. Ne mutluyuz ki, 2009 yılı itibarıyla Türkiye Cumhuriyeti’nin en köklü bilim yuvalarından biri olan Türk Tarih Kurumu’nun Kütüphanesi ile yayın değişimine başlamış bulunmaktayız. Böylece, kütüphanemizde konumuzla ilgili yeni çıkan tüm Türk Tarih Kurumu yayınları yerlerini alacak, hem de Enstitümüz yayınları Türkiye’nin en önemli kütüphanelerinden birinde bulunabilecektir.

Kitap bağışında bulunan tüm kurum ve şahıslara teşekkür etmeyi ve isimlerini saymayı her zaman olduğu gibi borç biliriz: Ege Yayınları, Deutsches Bergbau-Museum Bochum, Vorderasiatisches Museum-Berlin, Prof. Dr. Ö. Bilgi, Doç. Dr. Ü. Yalçın, Doç. Dr. Ş. Dönmez, Dr. J. Marzahn, Dr. L. Martin, Yrd. Doç. Dr. M. Alparslan, Yrd. Doç. Dr. H. Sağlamtemur, Araş. Gör. S. Angı, H. Bilgi, H. Köker.

Monografiler

- Albayrak, İ., *Kültepe Tabletleri IV*, Ankara, 2006.
- Arık, R. – O. Arık, *Anadolu Toprağının Hazinesi Çini/Selçuklu ve Beylikler Çağı Çinileri*, İstanbul, 2007.
- Kolektif, *Babylon Mythos und Wahrheit*, Berlin, 2008.
- (Ed.) Bilgi, H., *Sadberk Hanım Müzesi ve Ömer M. Koç Koleksiyonlarından İznik Çini ve Seramikleri*, İstanbul, 2009.
- Duru, R., *Gedikli Karahöyük I*, Ankara, 2006.
- Güngör, Y. – S. Angı – E. Yüzer, *Doğal Taş Deyince...!*, İstanbul, 2008.
- Krinzinger, F. – E. Ahmet, *Ephesos Architecture, Monuments & Sculpture*, Switzerland, 2008.
- Sarre, F., *Konya Köşkü*, Ankara, 1989.
- Sevin, V., *Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası I*, Ankara, 2007.
- Smith, R., *Aphrodisias City & Sculpture in Roman Asia*, Switzerland, 2008.
- Onurkan, S., *Doğu Trakya Tümüliisleri Maden Eserleri*, Ankara, 1998.
- Özgülç, N., *Kültepe-Kaniş/Neşal/Yerli Peruwa ve Aşur-ımitti’nin Oğlu Assur’lu Tüccar Aşur-şa-Iştar’ın Arşivlerine Ait Kil Zarfların Mühür Baskıları*, Ankara, 2006.
- Öztuncay, B., *İkinci Meşrutiyet’in İlanının 100’üncü Yılı/100th Anniversary of the Restoration of the Constitution*, İstanbul, 2008.
- (Ed.) Sağlamtemur, H., *et.al*, *Altan Çilingiroğlu’na Armağan Yukarı Denizin Kıyısında Urartu Krallığı’na Adanmış Bir Hayat/Studies in Honour of Altan Çilingiroğlu A Life Dedicated to Urartu on the Shores of the Upper Sea*, İstanbul, 2009.
- van Gessel, B. H. L., *Onomasticon of the Hittite Pantheon I*, Leiden, 1998.
- van Gessel, B. H. L., *Onomasticon of the Hittite Pantheon II*, Leiden, 1998.
- van Gessel, B. H. L., *Onomasticon of the Hittite Pantheon III*, Leiden, 2001.
- Zoroğlu, L., *Corpus Vasorum Antiquorum (Silifke Museum)/ Turkish Republic I*, İstanbul, 2009.

Sürelî Yayınlar

- Anadolu/Anatolia*, 31 (2006).
- Anatolian Archaeology*, 14 (2008).
- Anatolian Studies*, 58 (2008).
- Archäologischer Anzeiger*, 1. Halbband (2008).
- Archäologischer Anzeiger, Beiheft 1 Jahresbericht 2007 des DAI*, (2008).
- Belleten*, 185 (1983)-204 (1988), 2006(1989)-211 (1990), 213 (1991), 220 (1993) *Belleten Dizini III* (1994).
- Collection de la Maison de L’orient et de la Méditerranée*, 37 (2008), 38 (2008).
- Der Anschnitt Zeitschrift für Kunst und Kultur im Bergbau*, Beiheft 13: *Anatolian Metal I* (2000), Beiheft 15: *Anatolian Metal II* (2002), Beiheft 18: *Anatolian Metal III* (2005), Beiheft 21: *Anatolian Metal IV* (2008).
- Epigraphica Anatolica*, 41 (2008).
- Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 13 (2008), 14 (2009).
- Istanbul Mitteilungen*, 58 (2008).
- Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Institutes in Wien*, 76 (2006).
- Osmanlı Bilimi Araştırmaları/Studies in Otoman Science*, 9/1-2 (2007-2008).
- Quatre-vingt-deuxième session annuelle du Comité*, 82 (2008).
- Tarih Dergisi*, 45 (2009).
- Tel Aviv*, 35/2 (2008).
- Travaux de la Maison de L’Orient et de la Méditerranée*, 48 (2008).
- Zeitschrift für Orient-Archäologie*, 1 (2008).

Metin Alparslan – Sezer Seçer

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü'nün Yeni Muhabir Üyelerinden Haberler

Enstitü Yönetim Kurulu 06.05.2008 tarihinde yaptığı toplantısında, Eskiçağ Bilimlerine verdikleri hizmetten dolayı Sayın Turhan Yavaş'a *Muhabir Üyelik* payesini vermeye karar vermiştir. Turhan Yavaş, uzun yıllar otomotiv sektöründe çalışmış, bunun yanı sıra bir eskiçağ bilimleri meseni olarak bilimsel toplantılara katılan, bilimsel çalışmalarını destekleyen, yenilikleri takip eden biri olarak, 13 Ocak 2009 tarihli Enstitü Yıllık Konferansı öncesinde yapılan bir törenle, kendisine Üyelik beratı takdim edilmiştir.

Aynı törende Enstitümüzün Muhabir Üyelerinden Sayın Cengiz Üstüner'e de, Enstitümüze kuruluşundan bugüne verdiği maddi destek ve kurumumuza olan inancı nedeniyle, Başkanımız tarafından, Enstitü logomuzun yer aldığı gümüş bir rozet sunulmuştur.

Enstitümüzün İnternet Sitesi ve E.mail Adresi Değişmiştir

Yeni internet adresimiz: www.turkinst.org

Yeni e-mail adresimiz: info@turkinst.org

Eski adreslerimiz bir süre daha hizmetinizde olacaktır.

Sponsorlarımız ve Enstitüye Kazandırdıkları

Borusan: Nakit olarak enstitünün yıllık giderleri.

Bülent Eray: Eray Reklamcılık tarafından teşekkür plaketi ve ajanslarımızın yapılması.

Cengiz Üstüner: Maddi yardım.

Hesmak (Semra Güngör): Canon marka bir projeksiyon makinesi ve tarayıcı bağıışı.

Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi: Yıllık konferanslarımıza salon tahsisi.

Enstitü Yayınları

Popüler Dizi

Alp, S., *Hititler'in Mektuplaşmaları*, İstanbul 2001².

Anadolu (Usman), M., *Antik Çağda Et ve Balık Pazarları*, İstanbul, 2003.

Çete, İ., *Geçmiş Yolculuk Bir Gezi Rehberi, Journey into the Past: A Short Guide*, İstanbul, 1996.

Çokay, S., *Antikçağda Aydınlatma Araçları*, İstanbul, 2000².

Delemen, İ., *Antik Dönemde Beslenme*, İstanbul, 2003².

Demirş, B., *Eskiçağ'da Yazı Araç ve Gereçleri*, İstanbul, 2002³.

Dinçol, B., *Eski Önyasya ve Mısır'da Müzik*, İstanbul, 2003².

Dinçol, B., *Eski Önyasya Toplumlarında Suç Kavramı ve Ceza*, İstanbul, 2003.

Dürüşken, Ç., *Eskiçağ'da Spor*, İstanbul, 1995.

Dürüşken, Ç., *Roma Dini*, İstanbul, 2003.

Eğilmez, M., *Hitit Ekonomisi*, İstanbul, 2005.

Fazlıoğlu, İ., *Eskiçağ'da Dokuma*, İstanbul, 2001².

Gülbay, O., *Eskiçağ'da Tuvalet Kültürü*, İstanbul, 2004.

Hırçın, S., *Çivi Yazısı Ortaya Çıkışı, Gelişmesi, Çözümü*, İstanbul, 2000³.

Hürmüzlü, B., *Eski Yunan'da Ölü Gömme Gelenekleri*, İstanbul, 2008.

İren, K., *Vazo Resimlerinin Işığında Eski Yunan Çanak Çömlekçiliği*, İstanbul, 2003.

Karagöz, Ş., *Eskiçağ'da Depremler*, İstanbul, 2005.

Köroğlu, G., *Anadolu Uygurlıklarında Taki*, İstanbul, 2004.

Özdizbay, A., *Eski Yunan'da Tarım*, İstanbul, 2004.

Salman, B., *Eskiçağ'da Güneş Saatleri*, İstanbul, 2007.

Serdaroğlu, Ü., *Eskiçağ'da Tıp*, İstanbul, 2002².

Tekin, O., *Eskiçağ'da Para, Antik Nüvizmatığe Giriş*, İstanbul, 1998³.

Tekin, O., *Byzas'tan I. Constantinus'a Kadar Eskiçağ'da İstanbul (Byzantion)*, İstanbul, 2005³.

Uzel, İ., *Anadolu Tıp Tarihine Giriş*, İstanbul, 2008.

Kazı Monografileri

Köroğlu, K. (ed.), *5. Yılında Yumuktepe/The V. Anniversary of the Excavation at Yumuktepe (1993-1997)*, İstanbul, 1998.

Bilimsel Dizi

Savaş, Ö.S., *Anadolu (Hitit-Luvi) Hieroglif Yazıtlarında Geçen Tanrı, Şahıs ve Coğrafya Adları/Divine, Personal and Geographical Names in the Anatolian (Hittite-Luwian) Hieroglyphic Inscriptions*, İstanbul, 1998.

Bilimsel Toplantılar Dizisi

Dinçol, Ali M. (Yayına Haz.), *Çağlar Boyunca Anadolu'da Yerleşim ve Konut Uluslararası Sempozyumu (5-7 Haziran 1996)/International Symposium on Settlement and Housing in Anatolia Through the Ages (5-7 June 1996)*, İstanbul, 1999.

Fischer, B. – H. Genz – E. Jean – K. Köroğlu (eds.), *Identifying Changes: The Transition from Bronze to Iron Ages in Anatolia and its Neighbouring Regions*, İstanbul, 2003.

Delemen, İ. – Olivier Casabonne – Şehrazat Karagöz – Oğuz Tekin (eds.), *The Achaemenid Impact On Local Populations and Cultures in Anatolia*, İstanbul, 2007.

Sürelî Yayın

Colloquium Anatolicum I, (eds. M. Doğan-Alparslan – M. Alparslan), İstanbul, 2002.

Colloquium Anatolicum II, (eds. M. Alparslan – M. Doğan-Alparslan), İstanbul, 2003.

Colloquium Anatolicum III, (eds. M. Alparslan – M. Doğan-Alparslan), İstanbul, 2004.

Colloquium Anatolicum IV, (eds. M. Doğan-Alparslan – G. Ergin), İstanbul, 2005.

Colloquium Anatolicum V, (eds. H. Peker – G. Ergin), İstanbul, 2006.

Colloquium Anatolicum VI, (eds. M. Alparslan – H. Peker), İstanbul, 2007.

Colloquium Anatolicum VII, (eds. M. Doğan-Alparslan – M. Alparslan – H. Peker – G. Ergin), İstanbul, 2008.

Klasik Filoloji Seminerleri I, (ed. O.F. Akyol) 2004.

Klasik Filoloji Seminerleri II, (ed. O.F. Akyol) 2005.

Klasik Filoloji Seminerleri III, (ed. E. Öyken) 2006.